

**T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI**

**FİNANSAL DERİNLEŞME VE YOKSULLUK İLİŞKİSİ:
YÜKSELEN EKONOMİLER ÜZERİNE
EKONOMETRİK BİR UYGULAMA**

Seda ÇETİN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Günay ÖZCAN**

Konya-2019

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
---	--	--

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Seda ÇETİN
	Numarası	16810901001
	Ana Bilim / Bilim Dalı	İktisat
	Programı	Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Dr. Öğr. Üyesi Günay ÖZCAN
	Tezin Adı	Finansal Derinleşme ve Yoksulluk İlişkisi: Yükselen Ekonomiler Üzerine Ekonometrik Bir Uygulama

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan Finansal Derinleşme ve Yoksulluk İlişkisi: Yükselen Ekonomiler Üzerine Ekonometrik Bir Uygulama başlıklı bu çalışma 04/10/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy çokluğu ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Sıra No	Danışman ve Üyeler		
	Unvanı	Adı ve Soyadı	İmza
1	Prof. Dr.	Selim KAYHAN	
2	Dr. Öğr. Üyesi	Günay ÖZCAN	
3	Dr. Öğr. Üyesi	Mustafa GERÇEKER	
4			
5			

	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	
---	--	---

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Öğrencinin	Adı Soyadı	Seda ÇETİN		
	Numarası	16810901001		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	İktisat		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
	Tezin Adı	Finansal Derinleşme ve Yoksulluk İlişkisi: Yükselen Ekonomiler Üzerine Ekonometrik Bir Uygulama		

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Seda ÇETİN

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ KONYA SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
---	--	--

ÖZET

Öğrencinin	Adı Soyadı	Seda ÇETİN		
	Numarası	16810901001		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	İktisat		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans		
	Tez Danışmanı	Dr. Öğr. Üyesi.Günay ÖZCAN		
Tezin Adı	Finansal Derinleşme ve Yoksulluk İlişkisi: Yükselen Ekonomiler Üzerine Ekonometrik Bir Uygulama			

Finansal derinleşmenin dinamikleri ve karakteristikleri makroekonominin en tartışmalı konularından birini oluşturmaktadır. Konuya ilişkin literatür öncelikle gelişmiş ülkelerde finansal derinleşmenin ölçülmesi, göstergeleri ve nedenleri üzerine odaklanmıştır. Diğer taraftan gelişmekte olan ve özellikle yükselen piyasa ekonomilerin küresel ekonomi içinde paylarının artması, bu ülkelerdeki finansal derinleşmenin de detaylı bir şekilde incelenmesine yol açmıştır.

Bu tezin amacı, yükselen piyasa ekonomilerinde, geleneksel uyarım mekanizmalarına ek olarak, finansal derinleşmenin yoksulluk üzerindeki etkisini 1994-2017 dönemi yıllık verileri kullanılarak yeni nesil panel veri analizi teknikleri ile ele alınmıştır. Ampirik olarak test etmektir. Bu hipotez, verisi mevcut olan 11 (on bir) yükselen ekonomi için dönemine ilişkin yıllık veriler kullanılarak panel ekonometri yöntemleriyle test edilmiştir.

Yoksulluk göstergesi olarak kullanılan kişi başı tüketim harcamasından (PCHC) finansal derinleşme göstergesi olarak kullanılan parasallaşma oranına doğru (M2Y)

Pakistan ülkesi için nedensellik ilişkisi bulunmuştur. Finansal derinleşmeden yoksulluğa doğru nedenselliğin anlamlı bulunduğu ülkeler sırasıyla Şili, Pakistan, Peru ve Tayland'dır. Bu ülkeler için finansal derinleşmenin yoksulluğu azaltıcı etkisi sonucuna varabiliriz. Kullanılan göstergelerin istatistiksel olarak anlamsız çıktığı ülkeler için finansal derinleşmenin yeterince gerçekleşmediğini işaret etmektedir.

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ KONYA SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
---	--	--

ABSTRACT

Author' s	Name and Surname	Seda ÇETİN		
	Student Number	16810901001		
	Department	Economics		
	Study Programme	M.A.	X	
	Advisor/Supervisor	Dr. Öğr. Üyesi.Günay ÖZCAN		
Title of the Thesis/Dissertation	Financial Deepening and Poverty Relation: An Econometric Application to Emerging Economies			

The dynamics and characteristics of financial deepening are one of the most controversial issues in macroeconomics. The literature on the subject is primarily focused on the measurement, indicators and causes of financial deepening in developed countries. On the other hand, the increasing share of developing and especially emerging market economies in the global economy has led to a detailed examination of financial deepening in these countries.

The aim of this thesis is to examine the impact of financial deepening on poverty in emerging market economies in addition to traditional stimulation mechanisms by using the new generation of panel data analysis techniques using annual data from 1994-2017 period. is to test empirically. This hypothesis was tested by panel econometric methods using the annual data for the period 11 (eleven) emerging economies with data available.

From the per capita consumption expenditure (PCHC) used as a poverty indicator to the monetization rate (M2Y) used as an indicator of financial deepening, a causality relationship was found for Pakistan. The countries where causality from financial deepening to poverty significant are Chile, Pakistan, Peru and Thailand, respectively. For these countries, we can conclude that financial deepening has the effect of reducing poverty. It indicates that financial deepening has not been realized sufficiently for countries where the indicators used are statistically insignificant.

İÇİNDEKİLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU	ii
BİLİMSELETİKSAYFASI.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar LİSTESİ	xii
GRAFİKLER LİSTESİ.....	xiv
ÖNSÖZ	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

FINANSAL SİSTEM VE FINANSAL DERİNLEŞME

KAVRAMLARINAIİLİŞKİN TEORİK ÇERÇEVE

1.1. Finansal Sistemin Yapısı ve İşleyişi	3
1.2. Finansal Sistemlerin Fonksiyonları	7
1.2.1. Derinleşme Oranı.....	7
1.2.2. Bankacılık Oranı	7
1.2.3. Özel Sektöre Verilen Kredi Oranı	8
1.2.4. Banka Dışı Mali Aracılar Oranı	8
1.2.5. Kamu Bankaları Aktif Büyüklüğü.....	8
1.2.6. Muhasebe Standartları	8
1.2.7. Karşılık Oranı	9
1.2.8. Kapıtilizasyon Oranı	9
1.2.9. Dağılım Oranı	9
1.2.10. Direkt Kredi Tedbirleri	9
1.2.11. Döviz Kuru Denetimleri	10
1.2.12. Enflasyon Oranı	10
1.3. Tarihsel Açıdan Finansal Sektörün Rolü	10
1.4. Finansal Derinleşme Genel Çerçevesi	13
1.4.1. Finansal Derinleşmenin Tanımı.....	15
1.4.2. Finansal Derinleşmenin Göstergeleri.....	17

1.4.2.1. Miktar Göstergeleri.....	17
1.4.2.1.1. Parasal Büyüklükler	18
1.4.2.1.2.Kredilere İlişkin Büyüklükler	19
1.4.2.2. Yapısal Göstergeler.....	19
1.4.2.2.1. Reel Faiz hadleri	19
1.4.2.2.2. Finansal Ürün Çeşitliliği.....	20
1.4.2.2.3. Finansal Değişim Maliyeti.....	21
1.4.3. Finansal Derinleşmenin Ölçümü	21

İKİNCİ BÖLÜM

YÜKSELEN EKONOMİLERDE FİNANSAL DERİNLEŞMENİN ANALİZİ

2.1 Yükselen Ekonomilerde Finansal Derinleşmenin Analizi.....	23
2.1.1.Arjantin	25
2.1.2..Brezilya.....	28
2.1.3. Şili.....	31
2.1.4. Hindistan.....	34
2.1.5. Malezya.....	37
2.1.6.Meksika.....	40
2.1.7.Pakistan.....	43
2.1.8.Peru	46
2.1.9.Filipinler.....	49
2.1.10.Tayland	52
2.1.11.Türkiye.....	54

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YOKSULLUK KAVRAMI VE ÖLÇÜLMESİ

3.1. Yoksulluk Kavramı.....	57
3.1.1. Yoksulluk Kıstasına Göre Yoksulluk Kavramları	58
3.1.1.1. Mutlak-Görelî Yoksulluk.....	58
3.1.1.2. Objektif Yoksulluk- Söbjektif Yoksulluk.....	59
3.1.1.3. Kronik –geçici yoksulluk.....	60
3.1.1.4. Kırsal Yoksulluk- Kentsel Yoksulluk.....	60
3.1.1.5. Gelir ve İnsani Yoksulluk	61
3.1.1.6. Sosyal İmkânlar Yoksulluğu.....	62

3.2. Yoksulluğun Ölçülmesi	62
3.2.1. Yoksulluk Sınırının Belirlenmesi	63
3.3. Yoksulluğun Ölçüm Yöntemleri.....	63
3.3.1. FGT Endeksi (Foster, Greer ve Thorbecke Index)	63
3.3.1.1. Yoksulluk Açığı Endeksi (Poverty Gap Index)	64
3.3.1.2. Yoksulluk Açığı Endeksinin Karesi (Squared Poverty Gap Index)	66
3.3.1.3. Kafa Sayısı Endeksi (Head Count Index)	67
3.3.2. Sen Endeksi (Sen Index).....	67
3.3.3. Bileşik Yoksulluk Endeksler	68
3.3.3.1. İnsani Gelişme Endeksi (Human Development Index)	68
3.3.3.2. İnsani Yoksulluk Endeksleri (Human Poverty Indexes).....	69
3.3.3.3. Toplumsal Cinsiyet Bazında Gelişme Endeksi.....	70
3.3.3.4. Toplumsal Cinsiyet Bazında Yetki Endeksi (Gender Empowerment).....	70
3.4. Yoksulluğun Nedenleri ve Sonuçları.....	70
3.4.1. İşsizlik Nedeni	70
3.4.2. Gelir Dağılımı Nedeni	71
3.4.3. Eşitsizlik Nedeni	71
3.5. Dünya Çapında Yoksulluğa Genel Bakış	73
3.5.1. Dünya Bankasının Yoksulluğa Bakışı ve Tanımı.....	74
3.5.2. Avrupa Birliği Çerçevesinde Yoksulluk ve Tanımı	75

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

FİNANSAL DERİNLEŞME VE YOKSULLUK İLİŞKİSİ

4.1. Finansal Derinleşme ve Yoksulluk İlişkisi Teorik Çerçeve	76
4.2. Literatür Taraması.....	80

BEŞİNCİ BÖLÜM

EKONOMETRİK UYGULAMA

EKONOMETRİK METODOLOJİ VE AMPİRİK ANALİZ

5.1. Veri Seti	93
5.2.1. Ekonometrik Metodoloji.....	95
5.2.1.1. Yatay Kesit Bağımlılığı ve Heterojenlik Testleri	95
5.3. Delta Testi Bulguları.....	96

5.3.1.Yatay Kesit Bağımlılığı ve Bulgular	97
5.4.Panel Bootstrap Nedensellik ve Bulgular	97
SONUÇ	106
KAYNAKÇA.....	110

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: 2017 ve 2018 yıllarına ilişkin küresel ekonomik göstergelerin verilerinin verilmesinin yanı sıra 2019 ve 2020 yıllarına ait IMF öngörütleri.....	24
Tablo 2. Arjantin'in Makroekonomik Görünümü.....	27
Tablo 3. Brezilya'nın Makroekonomik Görünümü	30
Tablo 4. Şili'nin Makroekonomik Görünümü	33
Tablo 5. Hindistan'ın Makroekonomik Görünümü	36
Tablo 6. Malezya'nın Makroekonomik Görünümü	39
Tablo 7. Meksika'nın Makroekonomik Görünümü	42
Tablo 8. Pakistan'ın Makroekonomik Görünümü	45
Tablo 9. Peru'nun Makroekonomik Görünümü.....	48
Tablo 10. Filipinlerin Makroekonomik Görünümü	51
Tablo 11. Tayland'ın Makroekonomik Görünümü.....	53
Tablo 12. Türkiye'nin Makroekonomik Görünümü	56
Tablo 13. C Ülkesindeki Yoksulluk Açığı Endeksi.....	65
Tablo 14. C Ülkesindeki Yoksulluk Açığı Endeksi Karesi.....	66
Tablo 15. İYE-1: İnsani Yoksulluk Endeks Bileşenleri.....	69
Çizelge1: LiteratürTaraması.....	96
Çizelge2: Analizde Kullanılan Seçilmiş Yükselen Ekonomiler.....	93
Çizelge3: Değişkenlerin Açıklanması	94
Tablo 16. Delta Testi Sonuçları	96
Tablo 17. Modelde Yatay Kesit Bağımlılığı Sonuçları.....	97
Tablo 18. Bootstrap Panel Nedensellik Sonuçları.....	98
Tablo 19. Bootstrap Panel Nedensellik Sonuçları.....	100
Tablo 20. Bootstrap Panel Nedensellik Sonuçları.....	101

Tablo 21. Bootstrap Nedensellik Test Sonuçları.....	103
Tablo 22. Bootstrap Nedensellik Test Sonuçları.....	104
Tablo 23. Bootstrap Nedensellik Test Sonuçları.....	105

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1: Arjantin finansal derinleşme göstergeleri	26
Grafik 2: Brezilya finansal derinleşme göstergeleri	28
Grafik 3: Şili finansal derinleşme göstergeleri	32
Grafik 4: Hindistan finansal derinleşme göstergeleri	34
Grafik 5: Malezya finansal derinleşme göstergeleri.....	37
Grafik 6: Meksika finansal derinleşme göstergeleri.....	40
Grafik 7: Pakistan finansal derinleşme göstergeleri	43
Grafik 8: Peru finansal derinleşme göstergeleri	46
Grafik 9: Filipinler finansal derinleşme göstergeleri.....	49
Grafik 10: Tayland finansal derinleşme göstergeleri	52
Grafik 11: Türkiye finansal derinleşme göstergeleri.....	54

SİMGELER VE KISALTMALAR

ARDL	: Kendine Bağımlı Gecikmesi Dağıtılmış Model
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
BM	: Birleşmiş Milletler
BRAC	: Bangladeş Kırsal Gelişme Komitesi
DC	: Özel Sektöre Verilen Krediler
DCB	: Bankalar Tarafından Özel Sektöre Verilen Krediler
FEVD	: Sabit Etki Vektör Ayrışma
FGT	: Foster, Greer ve Thorbecke
GSMH	: Gayri Safi Milli Hasıla
GSYH	: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
IMF	: Uluslararası Para Fonu
İGE	: İnsani Gelişme Endeksi
İGR	: İnsani Gelişme Raporu
İYE	:İnsani Yoksulluk Endeksleri
MERCOSUR	: Güney Amerika Ortak Pazarı
OECD	: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
SGP	: Satın Alma Gücü Paritesi
UNDP	: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü

ÖNSÖZ

Finansal derinleşme ve yoksulluk ilişkisi: Yükselen ekonomiler üzerine ekonometrik bir uygulama isimli çalışmada, finansal derinleşme göstergeleri ile yoksulluk arasındaki ilişkinin yönünü belirlemek için, 11 yükselen ülke ekonomisine ait 1969-2017 dönem verileri ile incelemeyi amaçlamaktadır.

Tez çalışmamın hazırlanması sürecinde her türlü desteğini gördüğüm pozitif yaklaşımı ve güler yüzüyle beni motive eden danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Günay ÖZCAN'a minnettarım. Ayrıca bilgi birikimi ve çok değerli zamanını bana ayıran yol gösteren saygıdeğer hocam Prof. Dr. Abdulkadir BULUŞ'a ve Prof. Dr. Tahsin KARABULUT'a ve tüm bölüm hocalarıma teşekkür ederim.

Hayatımın her döneminde maddi ve manevi desteğini esirgemeyen aileme, oğlum Egemen ÇETİN'e ve değerli arkadaşlarıma sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Bu tezi Merhum eşim Nevzat ÇETİN'e ithaf ediyorum.

Çalışmamın bu konu ile ilgilenen herkese katkı sağlamasını temenni ederim.

GİRİŞ

Ekonomi alanında yapılan birçok çalışma, finansal derinleşme ve ekonomik gelişme arasındaki bağlantıyı incelediği gibi hem mikro hem de makro bakış açılarından ekonomik büyüme yoluyla finansal derinleşme ve yoksulluğun azaltılması arasındaki ilişkiyi de incelemenin önemini ortaya koymuşlardır. Tasarruf yapanlarla yatırım yapanların bir araya geldiği finansal sistemin insanların gelirlerini etkileyerek yoksulluk üzerinde sistemin geliştirdiği araçlarla etkili olduğu tartışılmaktadır.

Finansal hizmetlere erişim yoluyla gelir artışlarının, insanların yaşam standartlarında iyileşmelere yol açtığından yoksulluktan uzaklaşmanın bir yolu olarak görülebilmektedir. Örneğin; Claessen ve Feijen (2006) çalışmalarında iyi bir finansal sektör olmadan yurtiçi tasarruf sahipleri ve yabancı yatırımcıların ekonomide kararsız kalacaklarını ve sağlam yatırımların olmayacağını sonuç olarak ekonomik çıktının azalışına ve hane halkı refah seviyelerinin düşeceğine sebep olacağını ileri sürmüşlerdir. İyi gelişmiş bir finansal sistemin, firmaların üretimi artırmalarına katkı sunduğu hanelere ev gibi temel varlıklar elde etme, gelir şoklarına karşı sigortalanma, bir şirket kurma, daha kolay para kazanma ve emekli olduklarında emekli aylığı alma imkânı sağladığı Claessen ve Feijen (2006) belirtilmiştir. Bu nedenle, finansal sektör fon sağlayarak, tasarrufları kolaylaştırarak ekonomik büyüme ve hane halkı refahı için bir etken yapı olarak görülmektedir.

Finansal faaliyetlerinin büyümesi ve gelişmesi, finansal sektördeki daha fazla bankaların likidite kısıtlarının azalması ve projeleri finanse etmek için mevcut fonların genişletilmesi anlamına gelen finansal derinleşmeye yol açmaktadır (Fisher, 1933). Dünyadaki en temel sorunlardan biri olan ve Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu gibi uluslararası kuruluşların temel politikalarından biri olan yoksulluğun azaltılması konusunda finansal derinleşmenin olumlu etkisinin araştırılması ve analiz edilmesi ülkelerin izleyecekleri politikalar açısından önemli rol oynamaktadır. Bu bağlamda bu tezin amacı yükselen ekonomilerde finansal derinleşme ve yoksulluk ilişkisini ampirik olarak test etmektir.

Tezin birinci bölümünde finansal sistemin yapısı ve işleyişi, finansal derinleşmenin tanımı, ölçümü ve göstergeleri ikinci bölümde ise yükselen ekonomilerde finansal derinleşmenin göstergeleri açıklanmakta ve seçilen on iki ülkenin makroekonomik göstergeleri yorumlanmaktadır. Üçüncü bölümde yoksulluk kavramı, türleri ölçülmesi ve yoksulluğun temel neden ve sonuçları sunulmaktadır. Dördüncü bölümde finansal derinleşme ve yoksulluk ilişkisi teorik olarak ele alan çalışmalara ilişkin literatür taraması yer almaktadır. Tezin beşinci bölümünde ise yükselen ekonomilerde finansal derinleşme ve yoksulluk ilişkisi panel kullanılarak ortaya konulmaya çalışılmaktadır. Sonuç bölümünde yapılan analizler sonucunda finansal derinleşmenin yoksulluk üzerindeki etkisi ve politika önerileri sunulmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

FİNANSAL SİSTEM VE FİNANSAL DERİNLEŞME

KAVRAMLARINA İLİŞKİN TEORİK ÇERÇEVE

Bu bölümde finansal sistemin yapısı, işleyişi ve fonksiyonlarından bahsedilmektedir. Ayrıca finansal derinleşmenin tanımı ölçümü ve göstergeleri ile genel çerçevesi açıklanmaktadır.

1.1. Finansal Sistemin Yapısı ve İşleyişi

Tasarrufların yatırımlara devredilmesi finansal sistem üzerinden gerçekleşmektedir. Çeşitli finansal araçların üretildiği ve ekonominin işleyişine sokulduğu bu sistem aynı zamanda ekonominin mikro ve makro performansını da belirlemektedir. Finansal sistemin temel unsurları; fon verenler, fon arayanlar, finansal araçlar (finansal kurumlar), finansal araçlar ve yasal kurumsal düzenlemelerdir. Sistem içinde, bir yandan tüm gelirlerini tüketmeyen, diğer yandan gelirlerinden daha fazla harcama yapması gereken, fonlara ihtiyaç duyan fon eksikliği olan bir grup var olmaktadır. Finansal sistemde, finansal sistem sahipleri, fon sahiplerine çeşitli araçlar ve araçlar aracılığıyla ve yasal kurumsal düzenlemeler tarafından sağlanan güven ortamında fon sağlanmaktadır.

Finansal sistem, ekonomik sistemin en önemli alt sistemi olarak kabul edilmektedir. Bunun nedeni, çağdaş ekonomilerin en çok ihtiyaç duydukları fon transferi sürecinin merkezi olmasıdır. Genel ekonomik başarı, finansal sistemin etkinliğine büyük ölçüde bağlı görünmektedir. Öte yandan, finansal sistemin etkinliğinin hem genel ekonomik sistemin hem de diğer alt sistemlerin sistem yaklaşımı çerçevesinde istikrar ve etkinliğini gerektirdiği belirtilmelidir. Finansal sistem genel ekonomik koşullardan ve diğer alt sistemlerden ayrılamaz. Finansal sistemin işlevlerinin önemi yıllara ve ülkelerin gelişmişlik düzeylerine göre değişmektedir. Bir ekonomide, finansal sistemin işlevleri temel olarak şu şekilde sınıflandırılabilir (Afşar, 2007; 1-2):

- Malların, hizmetlerin ve varlıkların değişimi.

- Büyük ölçekli projelerin finansmanını kolaylaştırmak için tasarruf biriktirme ve risk dağıtım sistemi oluşturarak mülkiyeti genişletmek.
- Coğrafi bölgeler ve sektörler arasında ekonomik kaynakların zamanla aktarılması.
- Risk yönetimi ve risk kontrol yöntemlerinin geliştirilmesi.
- Fiyat bilgisi sağlamak.
- Asimetrik bilgi probleminin çözümünü kolaylaştırması.

Finansal sistem ekonomik performans için hayati öneme sahiptir. Büyüme belirleyicilerini üç grupta toplamak mümkündür. Arazi, fiziki ekipman ve insan kaynağına yapılan tüm yatırımları içeren sermaye birikimi, teknolojik büyüme, nüfus artışı ve dolayısıyla işgücünde artış olarak sıralanabilir. Finansal sistem doğrudan sermaye birikimi ile ilgilidir. Sermaye birikimi, gelecekteki üretim ve geliri artırmak için mevcut gelirin bir kısmının tasarruf edilmesine ve yatırımlara yatırılmasına bağlıdır (Akdemir, 2015; 28).

Ülkeler arasındaki ekonomik büyüme oranlarındaki farklılıklar, bu ülkelerin doğal kaynak zenginliklerinden ziyade, bu kaynakların kullanılmasındaki verimlilik farklılıklarından kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda, finansal sistemle ilişkisinin önemini vurgulamak gerekir. Finansal sistem ekonomiye daha fazla yatırım sağlayarak ve ortalama yatırım verimliliğini artırarak ekonomik büyümenin hızlanmasına yol açar. Finansal sistemin gelişimi, teknolojik gelişimin yanı sıra tasarrufları da etkileyebilir (Erim ve Türk, 2005; 20).

Finansal piyasalar fonları bir havuzda biriktirmekte ve bu fonları yatırım harcamalarını krediyle karşılayamayan sahiplerine havale etmektedir. Bir ülkenin milli geliri, yatırım harcamaları, tüketim harcamaları, kamu harcamaları ve net ihracatın toplamından oluşur. Bir ülkede belirli bir dönemde yapılan yatırımlar çarpan etkisiyle milli geliri arttırmakta ve finansal sistemin ekonomik gelişme açısından ne kadar önemli olduğu görülmektedir. Finansal piyasaların ve finansal araçların gelişimi olarak tanımlanabilen finansal gelişme, finansal aracılık sürecine olumlu katkıda bulunmaktadır ve tasarrufların arttırılmasında önemli bir rol oynamaktadır (Afşar, 2007; 10).

Finansal gelişme ile birlikte verimlilik düzeyinin yanı sıra yatırımların da artması beklenmektedir. Finansal sistemin geliştirilmesi, tasarruf riskini azaltmak için portföy çeşitlendirmesini kolaylaştırmakta ve yatırımcıların geri dönüşünü artırmak için daha fazla seçenek sunmaktadır (Bayar, 2011; 58).

Finansal sistemin bir diğer önemli işlevi de, bireysel yatırımcılara yatırım maliyetlerini azaltmak amacıyla verimliliği artırmak için en uygun maliyetli yatırım projesi bilgilerini sağlamaktır. Finansal gelişme ayrıca, finansal sistemdeki büyüklük ve yapı bakımından meydana gelen değişimi ifade eder. Bu durumda, finansal sistemin gelişimi finansal derinleşme kavramı ile açıklanmaktadır. Finansal derinleşme, finansal sistemin ne kadar genişlediğini ve finansal araçların ne kadar çeşitlendirildiğini göstermektedir.

Bir ekonomideki toplam finansal varlıkların milli gelire oranının artması olarak tanımlanan finansal derinleşme, ekonominin para kazanma ve finansal araçlar tarafından sunulan hizmetlerin yaygınlaşma düzeyindeki bir artış olarak görülmektedir. Finansal derinleşmedeki artış, ülke tasarruflarındaki artışa, düşük verimli tasarrufların finansal varlıklara dönüştürülmesine ve fonların yüksek riskli düzenlenmesiz piyasalardan organize pazarlara kaydırılmasına bağlıdır. Diğer taraftan, ülke ekonomisinin finansal yapısı ve finansal sistemin organizasyon yapısı finansal piyasaların derinleşmesinde etkili olmaktadır (Goldsmith,1969; 47).

Finansal sistem ekonomik sistemin temel öğelerinden biridir. Günümüz ekonomilerinde dış finansman ihtiyacının artmış olması, finansal kaldıraçtan yararlanma oranının yükselmesi, fon arz edenlerden fon talep edenlere doğru fon transferini organize etmesi finansal sistemi, ekonomik sistem içerisinde çok önemli bir öge haline getirmektedir. Finansal sistem tasarrufları toplama, en verimli alanlara tahsis etme, yatırım yapılan ya da yapılacak şirketleri denetleme, yatırımdaki riskleri çeşitlendirerek yatırımdaki riskleri ortadan kaldırma ve mal ve hizmet takasını kolaylaştırma yoluyla sermaye birikimini artırmakta ve teknolojik yenilik sürecini geliştirmektedir. Bu durum, iktisadi büyüme hızını yükseltmektedir. Finansal sistemin gelişmesinin, ekonomik büyümeyi hızlandırdığı iktisat yazınında taraftar bulan bir görüştür (Akdemir, 2015; 35).

Finansal gelişmenin birçok tanımı vardır. Birçok iktisatçı finansal gelişmeyi tanımlarken birbirine benzer fakat farklı açılardan ele almışlardır. Literatürde bu görüşlerden bazıları, finansal gelişme kavramını bir ülkede finansal piyasada kullanılan araçların çeşitlendirilmesi ve bu araçların daha yaygın kullanımı olarak tanımlamıştır. Diğer bir tanım, finansal piyasaların gelişimi olarak tanımlanmaktadır (Erim ve Türk, 2005; 23).

Finansal kurumların, finansal piyasaların ve finansal araçların gelişimi olarak tanımlanan finansal gelişme, finansal aracılık sürecine olumlu katkıda bulunmada ve tasarrufların arttırılmasında büyük öneme sahiptir. Bu tasarruflar, nicelik ve nitelik bakımından yatırımların arttırılmasında etkili olmuştur. Yatırım seviyesine ek olarak, finansal gelişmeyle birlikte verimliliğin de artması beklenmektedir (Afşar, 2007; 208).

Finansal gelişme, finansal yapıdaki değişikliklerdir. Bu nedenle, finansal yapıda kısa ve uzun vadedeki değişiklikler finansal gelişmeyi incelemek için araştırılmaktadır. Bir ülkenin finansal yapısını açıklayan unsurlar, o ülkedeki finansal araçların ve kurumların görünümü, özellikleri ve göreceli boyutlarıdır. Zira finansal araçların ve ekonomideki kurumların bileşimi finansal yapıyı biçimlendirmektedir (Goldsmith, 1969; 37-46).

Dünyanın gelişmiş ülkelerinde 1960'lı yılların sonlarında, savaş sonrası dönemin büyüme modeli (Fordizm) çerçevesinde büyümeyi daha fazla artırma potansiyelinin tükenmesiyle ekonomik büyüme oranları düşme, işsizlik ve enflasyon oranları artma eğilimine girmiştir. Birikim sürecinin durgunlaşması, verimlilik ve kar oranlarının arttırılmasına yönelik bir araştırmaya yol açmış ve bu süreç birçok alanda yeni yapılar ortaya çıkarmıştır.

Sermayenin değerlendirme güçlüklerini aşma arayışları, iktisat politikalarında da yeni bir paradigmaya geçişin koşullarını hazırlamış, ekonomik ilişkilerin düzenleyicisi olarak piyasanın etkinliğini esas alan ve düşen karlılığa çözüm bulma ekseninde şekillenen neo-liberal politikalar yaygınlaşmıştır. Küresel alanda kar arayışı sermaye hareketlerine ilişkin sınırlama ve kontrollerin adım adım kaldırılması gereğini ortaya çıkarmış, gelişmiş ülkelerde iktisat politikaları bu olanağı sağlayacak

şekilde düzenlenirken, aynı uygulamalar IMF ve Dünya Bankası telkinleriyle az gelişmiş ülkelere de yaygınlaştırılmıştır (Goldsmith, 1969; 36).

Finansal gelişme ile asıl anlatılmak istenen, tasarrufların çoğaltılarak yatırımlarda kullanılmasını sağlamaktır. Diğer bir ifadeyle, finansal liberalleşmedeki iyileşme, ülke genelindeki tasarrufların çoğaltılabilme gücüyle ilişkilidir.

Fakat finansal liberalizasyon tecrübeleri, finansal liberalizasyonun tasarrufların çoğaltıldığı düşüncesini desteklememektedir. Finansal liberalleşmede finansal başarıyı artırmak için yatırımın daha etkin bir şekilde dağılması gerekmektedir. Bu düşüncüyü destekleyen çok fazla kanıt gösterilmiştir (Williamson ve Mahar, 2002; 14).

1.2. Finansal Sistemlerin Fonksiyonları

Finansal sistemlerin gelişimini etkileyen faktörler aşağıda alt başlıklar halinde sunulmuştur (Coşkun, 2009; 28);

1.2.1. Derinleşme Oranı

Bu gösterge, finansal aracı kurumların büyüklüğünü ölçmektedir. Derinlik, finansal sistemin likit yükümlülüklerinin (nakit + bankaların faiz içeren yükümlülükleri ve talepleri + banka dışı araçlar) GSYH' ya oranıdır. Yapılan çalışmalarda en zengin grupta yer alan ülke vatandaşları aşağı yukarı yıllık gelirlerinin üçte ikisini likit aktifler şeklinde finansal araçlarda tutarken, en fakir ülkelerin vatandaşların yıllık gelirlerinin yalnızca dörtte birini likit aktif olarak tuttukları ortaya çıkmıştır. Görüldüğü üzere burada derinlik ve kişi başına reel GSYH arasında kuvvetli bir ilişki bulunmaktadır (Kaytancı, 2000; 55-56).

1.2.2. Bankacılık Oranı

Merkez bankasına karşın ticari bankaların kredi dağıtma derecesini ölçer ve Bankacılık Oranı = Mevduat Bankası Yurtiçi Kredileri / Mevduat Bankaları + Merkez Bankası Yurtiçi Kredileri şeklinde hesaplanır. Bu gösterge bankaların finansal fonksiyonları merkez bankasından daha uygun bir şekilde yerine getireceğini vurgular. Fakat bu ölçütün dikkat çekici iki önemli zayıf noktası vardır. Bankalar finansal fonksiyonları yerine getiren tek finansal aracı konumunda değildir ve

bankalar sadece kamu girişimlerine veya hükümete borç verebilirler. Bankacılık oranı en zengin ülkelerin dörtte birinde %90'dan daha büyüktür. Buna karşın en fakir ülkelerin dörtte birinde hemen hemen aynı miktar kredi merkez bankası ve ticari bankalar arasında dağılmaktadır (Akdemir, 2015; 58).

1.2.3. Özel Sektöre Verilen Kredi Oranı

Toplam yurtiçi krediler içinde (bankalar için açılan krediler hariç) özel girişimcilere dağıtılan kredilerin payını göstermektedir. Ayrıca Özel Sektöre Verilen Kredi Oranı = Yurtiçi Krediler İçinde Finansal Olmayan Özel Sektörün Payı şeklinde hesaplanmaktadır (Coşkun, 2009; 48).

1.2.4. Banka Dışı Mali Aracılar Oranı

Toplam finansal aktifler içinde özel banka dışı finansal araçların aktiflerinin payını tahmin ederek, banka dışı özel finansal kuruluşların önemini gösterir. Banka dışı kuruluşlar ticari bankaların tamamlayıcılarıdır ve daha önemlisi ticari bankacılık sektörü vergileme ve devlet düzenlemeleri gibi resmi kısıtlamalarla baskı altına alındığında ticari bankacılık sisteminin yerine geçer. Böylece birçok ülke için daha fazla banka dışı finansal araçlar finansal sistemin genişlediğini ve derinleştiğini yansıtır (Sarısoy ve Koç, 2010; 211).

1.2.5. Kamu Bankaları Aktif Büyüklüğü

Kamuya ait ticari bankaların toplam bankacılık sistemi içerisindeki ağırlığını ve boyutunu ölçmektedir. Ayrıca Kamu Bankaları Aktif Büyüklüğü = Kamu bankaları aktif toplamı / Bankacılık sektörü aktif toplamı şeklinde hesaplanır (Kaytancı, 2000; 57).

1.2.6. Muhasebe Standartları

Muhasebe standardı, fiili finans artırımından çok mevcut potansiyel finansı yansıtmaktadır. Özellikle bir ülkede finansal belirginlik standardı ne kadar yüksekse firmalar açısından yatırımcıların daha geniş bir alandan fonlarını toplamaları da o kadar kolay olacaktır (Nindi ve Odhiambo, 2015).

1.2.7. Karşılık Oranı

Bankacılık sisteminin aktif tarafından bir değişken pasif taraftaki bir değişkene karşılık olarak kullanılabilir. Bu, bankacılık sisteminden gelen özel sektör mevcut alacaklarının (CR) GSYH'ya oranıdır (İbrişim, 2008; 44).

1.2.8. Kapitalizasyon Oranı

Bir dizi gelişmekte olan ülkede hisse senedi piyasalarının oluşumu ve hızlı gelişimi piyasa kapitalizasyonunu (işlem gören şirketlerin piyasa değerinin GSYH'ya oranı) beraberinde getirmiştir. Bu durumda piyasa kapitalizasyonu da, finansal sektörün büyüklüğünü temsil etmek üzere kullanılan belli başlı stok-akım ölçütleri arasında girmiştir. Az sayıdaki büyük şirketlerin hisseleri bu ölçütün büyüklüğünü belirlemede etkin olduğu için, işlem gören şirket sayısı ve toplam işlem hacminin GSYH'ya oranı da ikincil gösterge olarak önerilmektedir. Özel sektöre verilen kredilerin GSYH'ya oranı piyasa kapitalizasyonuna dahil edilirse, bu ölçüt halka açık firmaların tüm piyasa değerinin GSYH'ya oranını ifade edecektir (Kaytancı, 2000; 58-59).

1.2.9. Dağılım Oranı

Finansal sistem tarafından özel girişimcilere açılan kredilerin oranı kullanılabilir. Söz konusu bu gösterge parasal yetki kurumlarının ve mevduat bankalarının finans dışı özel sektörden toplam alacaklarının toplam yurtiçi kredilere (mevduat bankalarına verilen krediler hariç) veya alternatif olarak GSYH'ya bölünmesi ile bulunur. Paydada yer alan kredi hacmine hane halklarına açılan krediler de eklenir (Kaytancı, 2000; 59).

1.2.10. Direkt Kredi Tedbirleri

Direkt kredi politikalarının genellikle kredi kullanım etkinliği üzerinde bir etkiye sahip olduğu ileri sürülür. Örneğin, Dünya Bankası'nın, Dünya Gelişme Raporu'nda (1989) direkt kredi uygulamaları ile ilgili çalışmada bu konu tartışılmıştır. Fakat başka bir çalışmada ekonomik büyüme veya etkinlik üzerindeki faktörlerin etkileri ayırt edici bir verinin bulunması güçlüğünden dolayı resmi olarak test edilmemiştir (Kappel, 2010; 152).

1.2.11. Döviz Kuru Denetimleri

Az sayıda çalışmada ekonomik büyüme veya etkinlik üzerinde döviz kuru değerlerinin etkilerini test eden muntazam bir ölçüt kullanılmıştır. Örneğin, reel döviz kuru indeksi ve karaborsa döviz kuru primi kullanılmıştır. Fakat diğer bazı sınırlamaların yanında karaborsa döviz kuruyla ilgili verilerin birçok ülkeyi kapsayan bir çalışmada elde edilemeyeceği hakkında pek çok tartışma yapılmıştır. Böylece Odedokun (1992) tarafından yapılan çalışma, döviz kurunun etkilerini incelemek için izlenebilir. Döviz kuru denetimlerini temsil edecek bir kukla değişken kullanılabilir. Bu kukla değişken eğer uygun olmayan döviz kuru politikaları benimsenirse birim değer alır aksi takdirde sıfır değerini alır. Uygun olmayan döviz kuru politikası, ödemeler dengesinde bir cari hesap açığı izleyen paranın reel değerlenmesini veya bir fazlayı takip eden reel anlamda paranın değer kaybını ifade eder. Bu durum, bir cari hesap açığı kaydedildiğinde, şu anki zaman dilimi içinde (bir önceki dönemdeki değeriyle karşılaştırılarak), yerel para reel olarak değerlendirilirse veya ülkede bir fazla kaydedildiğinde, yerel para değer kaybediyorsa bu uygun olmayan döviz kuru politikası olarak kabul edilir (Kaytancı, 2000; 60-61).

1.2.12. Enflasyon Oranı

Enflasyon oranı da finansal bir değerdir ve enflasyon oranı ekonomik etkinliği direk olarak etkileyebilir, bunun yanında reel döviz kurunun aşırı değerlendirilmesine sebep olur, reel faiz oranını negatif yamakta ve finansal aracılığı engellemek gibi dolaylı bir etkiye sahip olmaktadır. Örneğin, yüksek bir enflasyon oranı spekülasyonu, daha az üretken veya üretken olmayan -arsa ve reel değerlere yatırımı- yatırımları teşvik edebilmektedir. Böylece, etkinlik üzerinde finansal politikaların etkisinin incelendiği diğer birçok çalışmada olduğu gibi, enflasyon oranının etkileri test edilebilmekte ve bunun negatif bir etkiye sahip olması beklenmektedir (Kar vd., 2011; 114).

1.3. Tarihsel Açıdan Finansal Sektörün Rolü

Bir ekonomide, büyümeyi gerçekleştirecek olan yatırımların finansmanı için gereken fonların bir araya getirilmesi işlevini finansal piyasalar üstlenir. Bu piyasaların temel işlevi fonları, arz kaynaklarından talep noktalarına kanalize

etmektedir. Yatırımlara kanalize edilecek olan fonların finansal piyasalarda oldukça yetersiz düzeyde olması ve var olan fonların da en düşük maliyet ve en yüksek verimlilikle kullanılamaması, bu alanda ortaya çıkan en önemli sorunlardandır.

Finansal piyasaların gelişmişliği, ulusal ve uluslararası tasarrufları harekete geçirme yeteneğiyle ifade edilir. Finansal gelişmenin bir sonucu olarak meydana gelen finansal derinleşmenin ölçümünde çeşitli göstergeler kullanılmaktadır. Dolaşımdaki para ile vadesiz mevduatların toplamı olarak tanımlanan M1 dar para arzı tanımı bu konudaki en temel göstergelerden biridir. Genellikle gelişmiş ülkelerde finansal derinliğin ölçümünde kullanılan gösterge ise vadeli ve vadesiz mevduatlar ile dolaşımdaki paranın toplamı olarak tanımlanan M2 değişkeni olarak karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte, Türkiye gibi para ikamesinin yaygın olduğu, bir diğer ifadeyle yerli para yanında yabancı paraların ve yabancı paralar cinsinden tanımlanan mali araçların da kullanıldığı ülkelerde finansal derinleşmenin ölçümünde M2 yerine M2Y değişkeni kullanılmaktadır. Ancak, M2Y gibi parasal büyüklüklerin mali sistemin büyüklüğünün doğrudan ölçüsü olarak kullanılması da eleştirilmektedir. Söz konusu eleştiriyi getirenler, M2Y'nin sistemin mutlak büyüklüğünü değil, gelişme eğilimini gösteren dolaylı bir gösterge olduğunu ifade etmektedirler. Bunun sebebi olarak da, M2Y değişkeni içinde bankaların mevduat dışındaki araçlarla topladığı fonların yer almamasını göstermektedirler. Bir diğer neden ise, banka dışı mali kesimin ve bankaların aracı olmadığı fon aktarım araçlarının bütünüyle ihmal ediliyor olmasıdır (Sak, Özatay, Öztürk, 1996; 17-18).

Bu nedenlere bağlı olarak, finansal derinliğin ölçümünde M2Y yanında mali sistemin büyüklüğünü gösteren Toplam Mali Varlıklar Stoku değişkeni de yaygın olarak kullanılmaktadır. Toplam mali varlıklar, ekonomide fon fazlası olan kesimler ve mali aracı kuruluşların, fon ihtiyacı olan kesimlere hangi mali araçlar vasıtasıyla kaynak aktardıklarını gösteren bir değişkendir. Toplam Mali Varlıklar Stoku değişkeninin GSMH' ye oranı, ekonominin genel görünümü içinde mali sistemin nispi büyüklüğü hakkında bilgi vermektedir.

Yukarıda belirtilen oranlar finansal derinleşmenin ölçümünde kullanılan büyüklükler olup, söz konusu oranların büyüklüğünü belirleyen en önemli faktörler ise;

- Finansal piyasaların kurumsal açıdan çeşitliliği ve
- Finansal araçların çeşitliliği şeklinde sıralanmaktadır (Oksay, 2000).

Finansal piyasaların kurumsal çeşitliliği, bir ülkede finansal derinleşmenin en önemli göstergelerinden biri olarak kabul edilmektedir. Kurumsal çeşitliliğin gerçekleşmesi, atıl haldeki tasarrufları finansal sisteme çekerek finansal piyasalara akan fon miktarının artmasını ve böylelikle daha fazla fon ihtiyacının karşılanmasını sağlayacaktır. Bu nedenle finansal kurumların çeşitliliği, finansal derinleşmenin temel göstergelerinden biri olarak büyük önem taşır. Gelişmekte olan ülke ekonomilerinde temel finansal aracı kurum bankalar olup, bankacılığın finansal sistem içindeki payı oldukça yüksek bir düzeydedir. Ekonominin gelişmesiyle birlikte bankacılığın temel finansal kurum olma niteliği kaybolur ve sermaye piyasası kurumlarının finansal sistem içindeki payı artmaktadır.

Finansal derinleşmenin göstergelerinden bir diğeri de bir ülkedeki finansal araçların çeşitliliğidir. Finansal araçların çeşitliliğinin fazla oluşu bireylerin yatırım alternatiflerini artırarak, çeşitli iktisadi koşullara uygun, farklı yatırım tercihlerine cevap verir. Gelişmekte olan ülkelerde devlet tahvili ve hazine bonusu gibi kamu borçlanma senetleri, banka mevduatları ile altın ve döviz piyasaları temel finansal araçlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak ekonomiler gelişme sürecini tamamladıkça finansal yeniliklerin ortaya çıkmasıyla birlikte yeni finansal araçlar piyasaya girmekte ve kurumsal çeşitliliğin yanı sıra araç çeşitliliği de artmaktadır.

Bir ülkenin finansal piyasalarının derinlik kazanmasında, finansal piyasaların serbestleştirilmesi, finansal alanda gerçekleştirilen yenilikler ve finansal küreselleşme olgusu oldukça önemli katkılar sağlayan faktörlerdir.

Finansal piyasalar Finansal piyasaların gelişimi, menkul kıymetlerin güçlü talebi ile mümkündür. Arz ve talep dengesinin mevcudiyeti, piyasadaki ekonomik, politik ve sosyal gelişmelere ilişkin tüm bilgilerin mevcudiyeti, piyasanın likiditesi ve düşük işlem maliyetleri, etkin bir piyasa yapısını yansıtan faktörlerdir (Coşkun, 2009; 28).

Borsadaki yatırımcılar için yatırım öncesi bilgi akışının fiyat akışında, yatırım sırasında ve finansal araçların fiyat ve kalitesinde değişiklikler olacaktır. Piyasadaki

uzun vadeli araçların yatırım riski, yatırımların ve tasarrufların kurumsallaştırılması ve sağlıklı finansal kurumların oluşturulması ile azaltılacaktır. Bu nedenle, uzun vadeli finansal araçların kullanımı, kısa vadeli finansal araçların kullanımına kıyasla artacaktır (Bölükbaşı, 2008; 142).

Uygun veri eksikliğinden dolayı bu eğilimi yansıtmak için kullanılacak göstergeleri hesaplamak mümkün değildir. Finansal gelişmenin düzeyi ile faiz oranlarının yapısı arasında karmaşık bir ilişki vardır. Özel tasarrufların finansal piyasalara aktarımındaki etkinliğin artması faiz oranlarının belirlenmesinde, piyasa güçlerini daha rekabetçi bir ortama sokmaktadır. Ampirik gözlemlerde zaman içinde finansal gelişme ile ekonomik gelişme arasında kaba bir paralellik saptanmıştır. Ekonomide reel gelir ve zenginliklerin artması portföy çeşitlendirme talebini arttırmakta, talepteki bu hareketlenme ise, finansal araçlarda ve sundukları hizmetlerdeki çeşitliliği hızla yükseltmektedir. Finansal gelişmenin göstergesi olarak nakitin gelire oranı kullanılmakta ve bu reel gelire ilişkilendirilerek test edilebilmektedir (Kaytancı, 2000; 62).

1.4. Finansal Derinleşme Genel Çerçevesi

Finansal sektör, reel sektöre yaratılan fonların transfer oranı olarak tanımlanmaktadır. Ek olarak, finansal piyasaların derinleştirilmesi ve finansal sistemin serbestleştirilmesi ve yeniden yapılandırılması gerekir; böylece finansal piyasalar tasarruf ve kaynakları verimli yatırımlara aktarmak için görevlerini tam olarak yerine getirebilir. Bu koşul ise 1980 sonrasında piyasalarda deregülasyon, regülasyon, teknolojik gelişmeler, kambiyo düzenlemelerinde serbestleşme gibi faktörlerle ortaya çıkan finans piyasalarının küreselleşmesi şeklinde ortaya çıkmıştır. Yapılan araştırmalarda finansal gelişmenin sağlanabilmesi için çeşitli reformların uygulanması gerektiği ortaya çıkmış, finansal derinleşme ve finansal serbestleşme politikalarının önemi artmıştır (Topuz, 2013; 21).

Finansal derinleşme kavramını tanımlamak için çeşitli göstergeler kullanılmaktadır. Finansal derinleşme, para arzının GSMH içindeki payının büyüklüğünü ifade eder. Finansal gelişmeye ilişkin göstergelerden en çok kullanılanı M2/GSMH oranıdır. Bu oran, belirli bir yılda bir ülke ekonomisinde bulunan

dolaşımdaki para, vadesiz mevduat ve vadeli mevduat toplamının GSMH içindeki oranını göstermektedir. Ayrıca M3/GSMH ve Finansal Varlık Stokları/GSMH oranları da kullanılmaktadır (Öçal ve Çolak, 1999; 272). Finansal derinleşme aynı zamanda, kişi başına düşen finansal hizmetler veya kurumlardaki finansal varlıkların gelire oranındaki artış olarak tanımlanmaktadır (Aslan ve Korap, 2006; 15).

Finansal akımlar, finansal derinleşmeyi yansıtması açısından bir gösterge olarak ele alınabilir. Finansal piyasaların sığ olduğu bir durumda;

i) Bir ekonomi, oransal olarak ağır bir şekilde kamu bütçesine bağlıdır.

ii) Derinleşmeyle birlikte vergilendirme üzerindeki zorlamalar (stain on taxation) hafifler ve dış tasarruflara olan talep azalır.

iii) Diğer taraftan, finansal derinleşme dışarıya sermaye çıkışını durdurur ve tersine çevirir. Paranın dolaşım hızı azalır.

iv) Finansal aktifler için talep reel faiz oranlarının düşük tutulmasıyla bastırılırken, birincil menkul kıymetlerin arzı da kredi tanımlanmasıyla bastırılır.

v) Finansal derinleşme sağlandığında reel faiz oranları yükselir, faiz oranları arasındaki spread'de (örneğin; mevduat ve kredi faiz oranları, organize olmuş ve organize olmamış piyasa faiz oranları arasındaki farklar) bir daralma meydana gelir.

vi) Resmi piyasada ulusal paranın değerinin aşırı artması tüketimi ve ithalatı artırır. Bu da derinleşmeyle birlikte göreceli fiyatlardaki eğilimleri ortadan kaldırır (Shaw, 1973; 7-9).

Shaw (1973) finansal derinliği, finansal derinliğe sahip olmayan bir yapıya sahip ekonomilerin durumundan yola çıkarak ele almaktadır. Finansal gelişme, bir ekonomide finansal yapıyı oluşturan unsurlar olan finansal kurum ve araçlarda meydana gelen değişimlerin, oldukça karmaşık bir bileşimidir. Ekonomik büyümenin bir göstergesi olarak reel gelir artışı kullanılabilirken, finansal gelişmenin tüm aşamalarını gösterebilecek tek bir ölçüt yoktur. Buna karşın, R. W. Goldsmith'in, 'finansal ilişki' oranının finansal gelişme sürecinin tüm aşamalarını tam olarak yansıttığı varsayılır. Ancak hemen hemen diğer bütün finansal gelişme göstergeleri, finansal gelişme göstergeleri devam ederken, bu süreçte yaşanan gelişmeleri

açıklayamaz bir hal alabilir (Farhadian, 1984; 42). Örneğin, parasal büyüklüklerin mali gelire oranı bir gösterge olarak ele alındığında, finansal gelişme devam ederken bu oran beklenenin tersi yönde hareket edebilir, ya da gösterge olarak ticari bankaların finansal sistemdeki oranı alındığında, finansal gelişme devam ederken bu oran azalabilir. Bu yüzden finansal gelişmenin göstergesi olarak birçok göstergenin bileşimini kullanmak finansal gelişmenin ölçümü açısından daha uygun olacaktır (Öçal ve Çolak, 1999; 271). Çünkü bir gösterge, finansal gelişme sürecinde hali hazırda bulunan durumu yansıtmaktan uzaklaştığında, başka bir gösterge, mevcut durumu daha iyi yansıtabilir (Kaytancı, 2000; 52).

Bir değişkenin, özellikle finansal gelişme, ölçülebilmesi için öncelikle iyi tanımlanması gerekir. Değerlendirilebilmesi için ise ölçülmesi, ölçülebilmesi için de tanımlanması gerekmektedir. Çok boyutlu bir özelliğe sahip olmasından dolayı finansal gelişmenin ölçülmesi güçtür (Ağır, 2010; 89).

1980 sonrası dönemde finansal serbestleşme, finansal gelişme ve finansal derinleşme ülkemizde önemli tartışmalar haline gelmiştir. Bu noktada finansal gelişme ve derinleşme kavramları daha da önem kazanmıştır. Finansal gelişme ve derinleşme kavramları aynı kavram olarak algılsa da, aslında iki farklı kavram tanımlamaktadır (Ağır, 2010; 123).

Finansal gelişme finansal piyasaların gelişmişliği olarak da vurgulanmaktadır. Gelişmiş ülkelerin finansal sistemleri incelendiğinde çok farklı yapıda ve çok fazla sayıda finansman sunan kurumlar olduğu gözlenmektedir. Gelişmiş finansal sistemler, küçük fonların büyük yatırımlara yönlendirilmesi, tasarruf sahiplerinin risklerinin azaltılması, projeler hakkında bilgi toplama ve değerlendirme maliyetlerini uzmanlaşmış birimleri kanalıyla azaltma ve böylece kaynakların etkin şekilde yönetilmesini sağlayarak ekonomide verimliliği ve ekonomik büyümeyi desteklemektedir (Öçal ve Çolak, 1999; 271).

1.4.1. Finansal Derinleşmenin Tanımı

Smith (1776), İngiltere'de bankacılık faaliyetlerinin ortaya çıkmasıyla birlikte artan ticaret hacmine vurgu yapmıştır. Bagehot (1962) ve Hicks (1969), finansal sistemin, endüstriyel kalkınma döneminde İngiltere'nin sanayileşmesine katkıda

bulduğunu ve bunun sermaye hareketliliğinde bir artışa yol açtığını öne sürmektedir. Yine Schumpeter (1912), teknolojik yenilikleri finanse ederek bankacılık sektörünün yatırımcıyı finansal olarak desteklediğini ayrıntılı olarak açıklamaktadır.

1960'lardaki tartışmalar, yerli finansal yapıların ve araçların ekonomik büyümeye katkı sağlayabileceği dönem olarak görülebilir. Etkin finansal sistemler, kısmen ek kaynakların dolaşımını ve kısmen de ülkenin büyümesini mümkün kılan bu kaynakların en verimli şekilde kullanılmasını sağlamaktadır. Finansal sistemin önemi, sektörün doğası gereği yerine getirdiği işlevlerden kaynaklanmaktadır ve ekonominin getirilen merkezi sinir sistemi gibi bir işlevi yerine getirmesi gerçeğinden kaynaklanmaktadır.

Levine (2004)' e göre, finansal sistemlerin beş temel işlevleri bulunmaktadır. Bu işlevler arasında potansiyel yatırım yönetimi, sermaye tahsisinin etkin tahsisi, yatırımların izlenmesi, risk yönetiminin sağlanması, tasarrufların mobilize edilmesi ve planlamanın kolaylaştırılması gibi bilgiler yer almaktadır. Kar getirisi yüksek yatırımlar yapma, teknolojik yenilikleri arttırma ve risk almayı öğrenme gibi rolleri yöneterek, yatırım fırsatlarını daha iyi değerlendirebilmenizi sağlamaktadır (Oksay, 2000; 2).

Finans sistemi belli bir derinlik kazandığında, piyasadaki bilgileri toplama ve riski dağıtma sürecinde ölçek ekonomilerinden yararlanarak mevduat ve kredilerin vadelerini eşitleyerek işlem maliyetlerini en aza indirebilir. Finansal aracılık faaliyetlerinden bu tür faydalar elde etmek için, finansal sistemin etkili çalışması gerekmektedir (Öçal ve Çolak 1999; 251–252). Finansal derinleşmeyle birlikte, ülkenin finansal büyümesini artırmak için finansal düzenlemeler çok önemlidir. Finansal düzenlemeler, kısaca, finansal kurum ve hizmetlerin çeşitlendirilmesidir. Finansal düzenlemelerin bir sonucu olarak, bankacılık sektörü ile sermaye piyasası arasında aracılık eden birçok kurum var. Bu durum finansal piyasaların derinleşmesine yol açmaktadır. Finans sektöründe finanse edilen fonların reel sektöre oranı yüksekse, finansal derinleşme yüksek olacak ve bu ekonomik büyüme oranını arttıracaktır (Targan, 1996; 12).

1.4.2. Finansal Derinleşmenin Göstergeleri

Finansal derinleşmenin göstergeleri ikiye ayrılmaktadır. Bunlar: Miktar göstergeleri ile yapısal göstergelerdir.

1.4.2.1. Miktar Göstergeleri

Bir ülkedeki finansal derinleşme seviyesini anlamak uygulanması gereken çeşitli aşamalar vardır. Ancak, bu ekonomide finansal derinleşmenin olup olmadığını görmek için o ekonomideki finansal piyasalara bakmak da yeterli olacaktır. Kısacası Bir ekonomide, finansal kurumların ve finansal araçların çeşitliliği, derinleşme seviyesini anlamak için çok önemli göstergelerdir (Erdem, 2016; 140).

Finansal piyasalar, ticari işletmelerin yatırımın finansal ihtiyaçlarıyla karşılaştıkları piyasalardır. Finansal piyasalardaki çok çeşitli finansal araçlar, fonlara olan arz ve talebin artmasına ve çok daha fazla fon talebinin karşılanmasına yol açacaktır. Bu nedenle, finansal derinleşmenin bir göstergesi olarak, finansal kurumların çeşitliliği bizim için büyük önem taşımaktadır (Oksay, 2000; 23).

Ülkemizin finansal piyasalarında aracı kurum olarak faaliyet gösteren kurumlar; ticari bankalar, yatırım fonları, yatırım şirketleri, sigorta şirketleri ve finans şirketleri olmuştur. Finansal piyasaların derinleşmesi ile karşılaştırıldığında, Türkiye'de henüz yeterince kurumsallaşmamış olan ve bu nedenle finansal fonlar olarak daha geniş ve daha geniş bir kitleye ulaşmanın zor olduğu görülüyor.

Finansal piyasalardaki çok çeşitli finansal araçlar, fon arz ve talebinde bir artışa ve daha fazla fon talebinin yanı sıra, finansal araçların çeşitliliğinin yüksek olması gerçeğine cevap verecektir (Erdem, 2016; 142).

Düzenlenmemiş finansal piyasalar, ilgili kurum ve kuruluşlar tarafından denetlenmeyen ve denetlenmeyen pazarlardır, işlemlerini satın almaya ve satmaya devam ederler, fiziksel ve resmi olarak belirli bir yere sahip olmak için yasal ve idari kurallara sahip değildirler. Kayıt dışı ekonomi geliştirmekte olan ülkelerde hala büyük olduğundan, örgütlenmemiş finansal piyasalarda önemli işlem hacimlerine sahip oldukları düşünülebilir.

Avrupa kıtası ve Japonya gibi ülkelerde düzenlenen finansal piyasalarda bankacılık sistemi baskınken, Anglo-Sakson ülkelerinde sermaye piyasaları

baskındır. Ülkemizde sermaye piyasası faaliyetlerinin neredeyse % 90'ı bankalar tarafından yapılmaktadır. Bu anlamda en önemli finansal kuruluşların ülkemizdeki bankalar olduğu söylenebilir. Gelişmiş ülkelerin para piyasalarında işlem gören başlıca finansal araçlar; hazine bonoları, mevduat sertifikaları, mevduat defterleri, finansman bonoları, repo, varlığa dayalı menkul kıymetler, banka kabulleri, çek ve senetler, kredi kartları döviz ve altın piyasalarıdır. Ülkemizde finansal kurumların yetersiz öz kaynaklarının yanı sıra, özellikle bankalar tarafından finansal araçların sağlanması ve derinleştirilmesinin tamamlanmadığına dair önemli bir göstergesidir (Ersoy, 2012; 94).

1.4.2.1.1. Parasal Büyüklükler

Finansal gelişmenin ileri aşamalarında bir ekonomideki dolaşımdaki mevcut nakit miktarının milli gelire oranında düşme beklenir. Gelişmenin ilk aşamalarında, pek çok ülke cari işlemler için ihtiyaç duyulan likiditenin bir parçası olarak vadesiz mevduatı sunmuştur. Finansal gelişmenin daha ileri aşamalarında, ticari bankacılık sistemi diğer finansal kuruluşlarla sıkı bir rekabet içine girmiştir. Bu aşamada para artık sadece ödeme aracı olarak talep edilmez ve değer biriktirme aracı olarak tutulmak istenilen para öncekinden daha önemli hale gelmiştir. Bu amaçla kullanılacak göstergeler arasında yer alan aşağıdaki oranlar tanımlanabilir (Farhadian, 1984: 44).

- M1/GSYH: Bu oran bir ekonomide dar anlamlı para arzının gayri safi yurt içi hâsılaya oranını bize vermektedir. Bu oranın ekonomide parasallaşma sürecinin üstesinden gelinilmesinin ardından, finansal gelişmenin sürmesiyle, paranın dolanım hızındaki artış ve para talebindeki azalışla düşmesi beklenmektedir (Öçal ve Çolak, 1999; 271).

Finansal derinleşmenin çeşitli dönemlerinde, bazı finansal araçların hacimlerinde yaşanan artış durabilirken, bazılarının hacminde yaşanan artış devam edebilir. Bu sebepten dolayı, çeşitli finansal araçların birbirine oranları, finansal derinleşmenin sağlıklı bir göstergesi olarak kullanılabilir. Bu amaçla kullanılacak göstergeler arasında yer alan aşağıdaki oranlar tanımlanabilir (Farhadian, 1984).

- (L-M1)/GSYH: Bu oran en geniş tanımlı para arzından en dar tanımlı para arzını çıkararak gayri safi yurtiçi hâsılaya oranlanarak hesaplanır. Böylece tüm finansal birikim içinde, paranın en likit tipleri olan nakit ve vadesiz mevduatın gelişimini, L'nin gelişiminden ayırt edebilir (Goldsmith, 1969; 46). Böylece halkın portföy çeşitlendirmesi talebinin gelişimi de gözlenebilmektedir (Aydoğuş, 2006; 40-41).

1.4.2.1.2.Kredilere İlişkin Büyüklükler

Özel sektöre verilen yerel kredilerin GSYH'ya oranıdır. Bu GSYH'nın bir parçası olarak ticari bankalar ve merkez bankası tarafından verilen kredilerle ilgilidir ve bu yüzden bu değer kredi oranı olarak tanımlanmaktadır. Kredi oranının diğer parasal toplamlara göre temel avantajı kamu sektörüne verilen kredileri içermemesidir ve bu özel piyasa katılımcıları için fonların sağlanmasında finansal araçların rolünü daha kesin olarak belirlemektedir.

Fakat bir gösterge olarak kredi oranının da sakıncaları vardır. Özellikle kredi oranı bankacılık sistemiyle oluşturulan finansal aracılık derecesinin en uygun göstergesi olarak ortaya çıkarken, kredi oranı finansal gelişmenin önemli bir bölümünün bankacılık sistemi dışında gerçekleşmesi bağlamında geniş olarak tanımlanan finansal gelişmenin zayıf bir göstergesi olabilmektedir. Bu olgu banka dışı finansal yeniliklerin önemli olduğu endüstriyel ülkelerle daha fazla ilişkilidir. Fakat finansal gelişmenin iki şekli- banka ve banka dışı- muhtemelen birbiriyle pozitif olarak ilişkilidir. Buna karşın gelişen ülkelerde, finansal gelişmenin çoğu bankacılık sistemi içinde gerçekleşmektedir. Böylece, bu ülkelerde kredi oranı, kapsamlı bir finansal gelişme tanımı için muhtemelen daha iyi bir gösterge olmaktadır (Kaytancı, 2000; 57-58).

1.4.2.2. Yapısal Göstergeler

Finansal ürün çeşitliliği, reel faiz hadleri olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

1.4.2.2.1. Reel Faiz hadleri

McKinnon (1973) ve Shaw'ın (1973) öne sürdükleri varsayıma göre, reel faiz oranlarının piyasa koşullarında belirlenenden daha düşük bir seviyede gerçekleşmesi finansal baskının varlığını gösterdiği için reel faiz oranları, finansal aracılık düzeyi

ile yakından ilişkilidir. Bu görüşe göre pozitif reel faiz oranı finansal tasarrufları ve finansal aracılığı teşvik eder ve böylece özel sektör için kredi arzı artar. McKinnon (1973) ve Shaw (1973) hipotezlerinde tasarruf hacminde reel faiz oranlarının etkili olduğunu, aynı zamanda pozitif reel faiz oranlarının yatırıma aktarılacak fonların daha etkili dağılımını sağladığını böylece ekonomik büyümede ek bir pozitif etkinin olduğunu iddia etmiştir. Tersine reel faiz oranlarının finansal aracılığın ve daha genel anlamda finansal gelişmenin zayıf bir göstergesi olduğu tartışılabilir. Burada reel faiz oranları yatırımın etkinliğinin iyi bir göstergesi olmasına rağmen, reel faiz oranlarının finansal aracılık düzeyinin ölçülmesinde oldukça zayıf bir gösterge olduğu göz önüne alınabilir (McKinnon ve Shaw, 1973; 112).

1.4.2.2.2. Finansal Ürün Çeşitliliği

Finansal kurumlar aracılığı ile yapılan, ödünç alma-verme işlemlerinin arttığını göstermektedir. Bu yüzden finansal araçlar tarafından sunulan aktif ve yükümlülüklerin milli gelire ve ulusal finansal aktiflere oranında bir artma beklenmelidir. Ancak gelişmekte olan ülkeler için reel aktiflere ilişkin sağlıklı verilere ulaşmaktaki güçlük sebebiyle ulusal gelire ait tek bir çözüm yoktur. Bir stok değişkenin bir akım değişkene oranının, iki stok değişkenin birbirine oranı kadar kuvvetli olması beklenmemekle birlikte, yukarıda açıklanan gerekçelerden dolayı, ikinci en iyi tip olan finansal araçlar tarafından sunulan aktif ve yükümlülüklerin ulusal gelire oranı kullanılır. Bu amaçla kullanılacak göstergeler arasında yer alan aşağıdaki oranlar tanımlanabilir (Farhadian, 1984; 118):

i. Ticari Bankaların ve Banka Dışı Aracıların Aktiflerinin Toplamı/ GSYH: Ticari bankaların ve banka dışı finansal araçların çıkardıkları aktiflerle ilgili olan bu oran, tasarruf ve yatırım sürecinin ne denli kurumsallaştığını yansıtmaktadır (Aydoğuş, 2006; 41).

ii. Kişi Başına Düşen Reel Finansal Aracı Aktifleri (Bu aktiflerle kastedilen kurumların bilanço aktifleridir) (Farhadian, 1984; 118).

iii. Ticari Bankaların Aktifleri/ GSYH: Bu oran finansal gelişme sürecinde, bankacılık kesiminin kullanım ağırlığını göstermektedir (Aydoğuş, 2006; 41).

1.4.2.2.3. Finansal Değişim Maliyeti

Finansal gelişmenin ileri aşamasında, banka dışı araçların sundukları hizmetlere olan talebin artması, ticari bankaların, banka dışı araçlar ile sıkı bir rekabet ortamına girmesine neden olmuştur. Bu rekabet ortamında, Gurley ve Shaw'ın ifade ettiği gibi para otoriteleri çoğunlukla ticari bankaları kontrol ederken diğer finansal araçları kontrol etmedikleri için ticari bankalar haksız bir durumla yüze kalmıştır. Bankacılık kesimi toplam finansal yapı içindeki payı diğer tip araçlarla karşılaştırıldığında düşme eğilimindedir.

Son zamanlarda, birçok gelişmiş ülkede ticari bankalar üzerine yapılan çalışmalar, toplam finansal yapı içinde ticari bankaların payındaki azalma eğiliminin, Finansal gelişmenin daha ileri aşamalarında durduğunu göstermiştir. Çünkü ticari bankalar, daha önce sadece finansal araçlar tarafından sunulan hizmetleri de müşterilerine sunan, 'finansal süper marketler' olma eğilimindedirler (Aydoğuş, 2006; 46).

1.4.3. Finansal Derinleşmenin Ölçümü

Finansal derinleşmenin ekonomik değişkenler üzerindeki etkilerini inceleyen çalışmalar genel olarak faiz oranlarındaki serbestleşmenin tasarruf ve yatırımlar üzerindeki etkilerini ele almaktadır. Dawar ve Frost (1999), Finansal derinleşme göstergelerinin ölçülmesi, analizin sağlıklı olması için çok önemlidir. Finansal derinleşmenin ölçülmesinde sıkça kullanılan parasal göstergeler ve kredi büyüklükleri, bir ülkenin finansal sektörünün gelişimini tam olarak ölçmek için yeterli olmayacaktır. Bu nedenle, finansal derinleşmeyi ölçmek için ekonomik politikaların hazırlanması, geliştirilmesi ve uygulanması için iyi tanımlanmış bir dizi göstergenin gerekli olduğu açıktır. Bu nedenle, finansal sektör için geliştirilen göstergeler kümesi parasal durumu, kredi akışını, likidite yönetimini ve finansal sektörün risk yönetimi özelliklerini kapsamalıdır.

Ayrıca finansal sistemin gelişimini ölçmek için fiyat belirleme ve fiyat esnekliğini içeren finansal fiyatlandırma mekanizmasını da içermektedir (Kar, M. ve Ağır, H. 2005; 15). Çalışmalarda görüldüğü üzere, finansal sektörün gelişimini göstermek için tek bir gösterge yerine farklı göstergelerde kullanılmaktadır. Bu

bağlamda, finansal derinleşme göstergeleri beş kategoride analiz edilebilir (Ellahi, 2011; 145).

- 1.Miktar göstergeleri,
- 2.Yapısal göstergeler,
- 3.Finansal fiyatlar,
- 4.Ürün çeşitliliği,
- 5.Değişim maliyeti.

İKİNCİ BÖLÜM

YÜKSELEN EKONOMİLERDE FİNANSAL DERİNLEŞMENİN ANALİZİ

Yükselen ekonomi kavramı, 1980'lerin sonuna doğru finansal serbestleşme ve döviz rejimi düzenlemelerinin bırakılması yoluyla ulusal finansal piyasaları uluslararası sermayeye karşı çıkan ekonomileri ifade etmektedir. Bu bölümde Yükselen ekonomilerde finansal derinleşmenin analizi baz aldığımız ülkelere göre yapılmıştır.

2.1 Yükselen Ekonomilerde Finansal Derinleşmenin Analizi

Garten (1997), gelişmekte olan piyasaları diğer gelişmekte olan ülkelerden ayıran kilit meseleleri; Yüksek nüfus oranı, büyük kaynaklar, büyük pazar özelliği ve kendi bölgesinde güç sahibi olması, dünya sahnesinde büyük ilerleme kaydetmesi, dünya arenasında siyasi, ekonomik ve sosyal alanlarda yer alması, hızlı büyüme oranları kazanması ve lokomotif olması olarak listelemiştir. Ayrıca küresel büyüme ve yabancı yatırımlara açık bir politika sergilemeleri ve gelişmekte olan piyasa ekonomilerindeki ekonomik büyüme diğer ülkelere göre daha hızlıdır demiştir (Garten, 1997; 13-15).

Bir piyasa sistemi olarak, bu ülkelerde serbest piyasa politikası uygulanmaktadır. Bu anlamda ekonomik liberalleşme sürecinde olan bu ülkeleri aramak da mümkündür (Dauda ve Makinde, 2014; 44). Bununla birlikte, bu ülkelerdeki ilerleme, gelişmiş ülkelerin talepleri doğrultusunda yönlendirilebilir. Gelişmekte olan piyasa ekonomileri hakkında söylenebilecek bir başka nokta, nüfusun çoğunun, bu ülkelerin büyümesine rağmen, milli gelirin eşit olmayan dağılımı nedeniyle yoksulluk içinde yaşadığıdır. Çin ve Hindistan, önde gelen piyasa ekonomileridir (Jalilian ve Kirkpatrick, 2005; 145).

Gelişmekte olan piyasa ekonomilerinin ekonomik açıdan daha yenilikçi uygulamalardaki performansları sonucunda, yüksek sürdürülebilir büyüme oranları, bu ülkeleri gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere ayıran en büyük fark olarak ortaya çıkmaktadır (Kutlar, 2005; 145) Aralarında bireysel farklılıklar olsa da, gelişmekte olan tüm pazarlarda benzer büyüme potansiyeli var. Yeni teknolojilerin kullanımı, ülkeye gelen yabancı yatırımlar veya yabancı yatırımcıları çekmesi sonucu ortaya

çıkan ekonomik büyüme, ekonominin teşvik edici formları olarak tanımlanabilir ve iletken politikalara sahip ülkelerde görülmektedir (McKinnon, 1973; 214).

Tablo 1: 2017 ve 2018 yıllarına ilişkin küresel ekonomik göstergeleri ve 2019 ve 2020 yıllarına ait IMF öngörülleri

	2017	2018	Tahminler	
			2019	2020
Büyüme hızı (yüzde)				
Dünya	3,8	3,7	3,5	3,6
Gelişmiş ülkeler	2,4	2,3	2,0	1,7
Gelişmekte olan ülkeler	4,7	4,6	4,5	4,9
Ticaret hacmi (değ., yüzde)	5,3	4,0	4,0	4,0
Enflasyon (yüzde)				
Dünya	3,3	4,2	3,6	3,5
Gelişmiş ülkeler	1,7	2,0	1,7	2,0
Gelişmekte olan ülkeler	4,3	4,9	5,1	4,6
Kamu borç stoku / gsyh (yüzde)				
Gelişmiş ülkeler	103	103	103	102
Gelişmekte olan ülkeler	49	50	52	53
Emtia fiyat endeksi (2005=100)	116	136	135	131

Kaynak: IMF, Bankalar Birliği, Faaliyet Raporu, Mayıs 2019; 52.

Dünya ekonomisi 2018 yılında oldukça karışık bir görünüm sergilemiştir. Risk algısı oldukça yüksek seyretmiştir. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde politika farklılıkları ve her bir ülkenin kendisi için en iyi olanı seçme yaklaşımı küresel sorunların çözümünü güçleştirmiş, ülkeler ve bölgeler arasında büyüme farklılıklarının artmasına neden olmuştur.

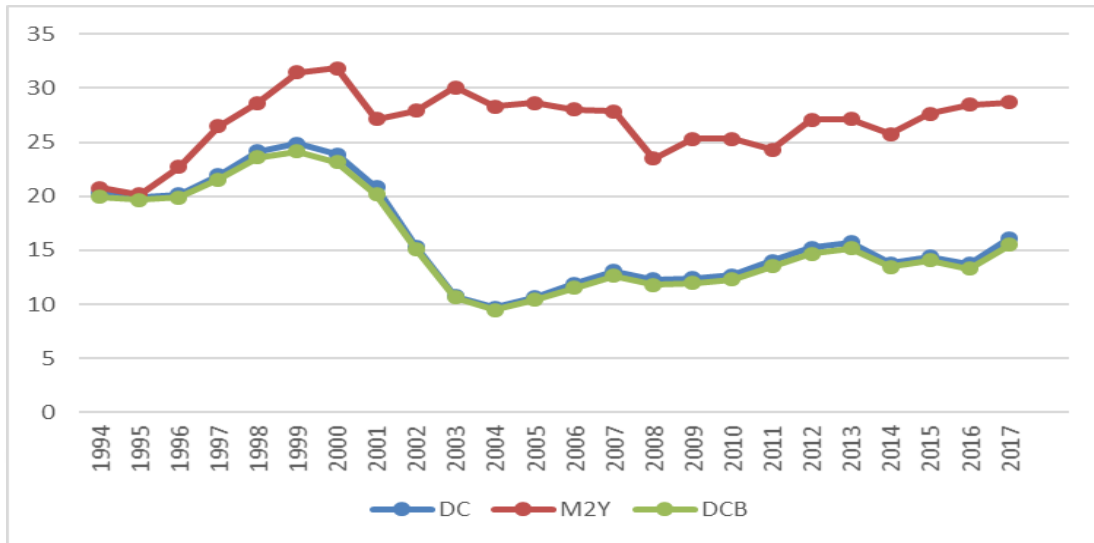
Ticaret konusundaki korumacı yaklaşımlar, uluslararası ticareti olumsuz etkilemiştir. Uluslararası finansal piyasalarda borçlanma imkânları daha sınırlı kalmış, gelişmekte olan ülkelere giden sermaye miktarı azalmıştır.

Borçlanma faizleri yükselen bir seyir izlemiştir. Petrol fiyatları artış eğilimli dalgalı bir seyir izlemiştir. Jeopolitik alanda tansiyon yüksek kalmıştır. AB küresel krizin zorluklarını yaşarken, Brexit gibi önemli bir mesele sonuca bağlanamamıştır. Bu gelişmelerin etkisi altında, dünya ekonomisinin 2018 yılında yüzde 3,7 oranında büyüdüğü tahmin edilmektedir. Gelişmiş ülkelerde büyüme hızı yüzde 2,3, gelişmekte olan ülkelerde ise yüzde 4,6 düzeyinde olmuştur. 2019 yılında gelişmiş ülkeler kaynaklı olmak üzere büyümenin daha yavaş olması beklenmektedir.

Analizde kullanılan ülkeler için makroekonomik görünüm, finansal yapısı ve yoksulluk göstergeleri aşağıda tartışılmaktadır.

2.1.1.Arjantin

Arjantin, Latin Amerika'da Brezilya ve Meksika'dan sonra GSYİH büyüklüğü bakımından üçüncü büyük ekonomisi olmaktadır. Kişi başına geliri en yüksek olan Latin Amerika ülkelerinden birisidir. Yeraltı ve yüzey kaynaklarının zenginliği, kalifiye işgücü, kentleşme ve teknolojik gelişme, kişi başına yüksek alım gücü, entegrasyonun etkisi ve potansiyel bölgedeki büyüme, ekonomik potansiyeli en yüksek ülkelerden biri olmaktadır. Tarım ve tarıma dayalı sanayiler ekonomi ve istihdamda önemli bir ağırlığa sahiptir. Arjantin'in başlıca ihraç ürünleri; soya fasulyesi, mısır, buğday, kamyon, kamyonet, altın, otomobiller, ham petrol ve sığır etidir. Soya fasulyesi, buğday, mısır ve et ürünlerinde dünyanın en önemli tarımsal ürün tedarikçilerinden birisidir. Tarımsal ürün fiyatlarındaki hızlı artış Arjantin ekonomisi için önemli bir büyüme kaynağı haline gelmektedir. Yiyecek, içecek, petrokimya, otomotiv ve metal sanayileri de ülkedeki en büyük sanayi sektörlerindedir (<http://www.uib.org.tr/tr/kbfile/arjantin-ulke-raporu> ; Mayıs 2018).

Grafik 1: Arjantin finansal derinleşme göstergeleri

Kaynak: Dünya Bankası verileri kullanılarak yazar tarafından hazırlanmıştır.

Grafik 1' e göre Arjantin ülkesinin parasallaşma oranı (M2Y) 2017 yılında %28 lik oranda geçen yıla göre artış göstermiştir. Özel sektöre verilen yurtiçi kredilerin GSYH' ya oranı (DC) %17 ve Bankalar tarafından özel sektöre verilen kredilerin hacminin GSYH' ya oranını ifade eden DCB göstergesi %16 dır. Genel olarak 2004 yılından itibaren bu iki gösterge için artış söz konusu olmaktadır.

Arjantin'in, Brezilya ve Venezuela gibi ana dış pazarlarındaki durgun talep büyümesi, Arjantin'in ekonomik büyümesinden olumsuz etkilenmiştir. 2016 yılında ekonomi % 2,3 oranında gerilemiştir. Ülke ekonomisi 2017 sonundan bu yana büyümekte olmasına rağmen, dış borç miktarı da artmıştır. Arjantin hükümeti, Temsilciler Meclisi'nde geçirilen yeni emeklilik ve vergi yasaları dahil olmak üzere ekonomik reformları sürdürerek Aralık 2019' da ekonomiyi canlandırmayı hedeflemektedir (Ticaret Bakanlığı, Mart 2019).

Arjantin' in makro ekonomik performansı tablo 2' de verilmiştir.

Tablo 2. Arjantin'in Makroekonomik Görünümü

GÖSTERGELER	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
GDP(cari milyar\$)	361.5	332.9	423.6	530.1	545.9	552.0	526.3	594.7	554.8	637.4
GDP büyüme (yıllık%)	4,05	-5,91	10,12	6,00	-1,02	2,40	-2,51	2,73	-1,82	2,85
GDP kişi başı büyüme (yıllık%)	2,99	-6,88	8,99	4,90	-2,06	1,33	-3,51	1,69	-2,78	1,87
GDP deflatör	177,6	205,0	247,8	306,6	375,0	464,8	652,0	825,3	1.156,1	1.448,9
Toplam ticaret hacmi (GDP%)	40.402	34.057	34.971	35.206	30.526	29.333	28.406	22.486	29.121	25.020
İhracat(GDP%)	22.060	19.560	18.933	18.449	16.237	14.617	14.405	10.705	12.583	11.181
İthalat(GDP%)	18.341	14.496	16.037	16.756	14.288	14.716	14.001	11.780	13.538	13.839

Kaynak: WB, (2018)

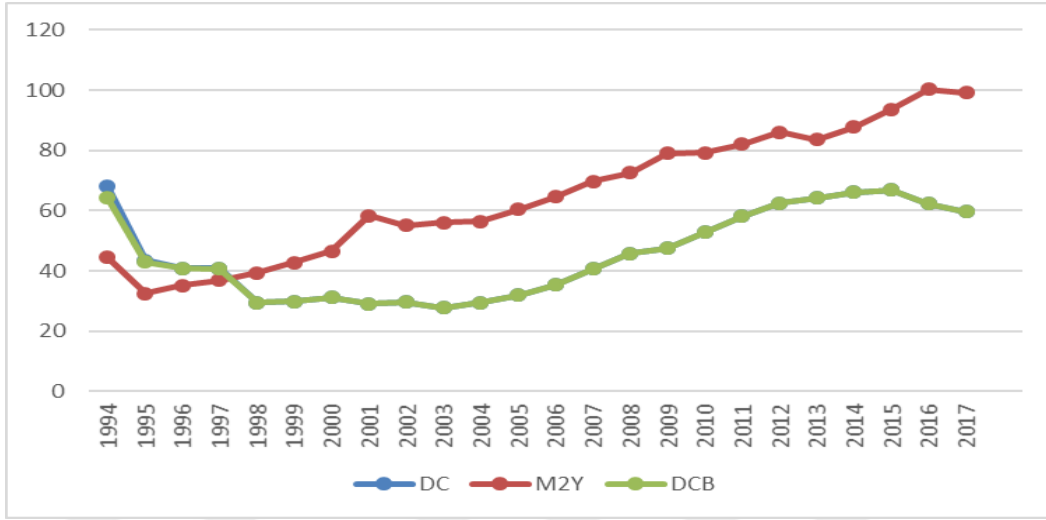
2.1.2.Brezilya

Dünyanın ikinci büyük kalkınma hızını yakalamış olan Brezilya, Rusya, Hindistan ve Çin (BRIC Ülkeleri) ile beraber gelecek yıllarda dünyanın ekonomisini belirleyecek ülkelerin arasında yer alacağı ön görülmektedir. Sahip olduğu yeni petrol rezervleriyle ilerleyen yıllarda petrol alanında önemli gelişmeler göstereceği beklenen Brezilya' nın yaşamış olduğu krize rağmen BRIC ülkeler arasında kendisine önemli bir pazar bulacağı beklenmektedir. Bu pazarda Brezilya' yı cazip hale getiren unsur ise geniş topraklara ve zengin doğal kaynaklara sahip olmasıdır (Brezilya Ülke Raporu TETSİAD; 8). Latin Amerika'nın en büyüğü ve dünyanın en büyük dokuzuncu ekonomisi olan Brezilya, özellikle 1990'ların ekonomik serbestleşme çabaları sonucunda otomotiv ve altyapı modernizasyon endüstrilerinde önemli ilerleme kaydetmiştir (Akhter, Liu, ve Daly, 2009; 52).

Silah endüstrisinin ilerlemesine dikkat çeken Brezilya, 1980'lerde dünyanın önde gelen silah üreticilerinden birisi olmakla birlikte bu teknolojiyi sivil teknolojiye dönüştürmüştür. Özellikle son dönemde, özellikle savaş sanayi ve askeri nakliye uçağı üretiminde, özellikle savunma sanayi yatırımı alanında arttırmıştır. Brezilya, zengin enerji kaynaklarına ve nükleer teknolojiye sahip bir ülkedir. 15 'inci dünya petrol üreticisi olan Brezilya, Venezuela'dan sonra Güney Amerika'daki en büyük ikinci petrol üreticisi olmaktadır.

Latin Amerika ülkeleri ile yakın ticari ve politik bağları olan Brezilya, Güney Ortak Pazarının (MERCOSUR) kurucu üyesidir ve FTA müzakerelerine MERCOSUR aracılığıyla önderlik etmektedir. Brezilya ekonomisi 2016 yılında yüzde 3,8, 2017 yılında ise yüzde 3,6 oranında küçülmüştür. Ekonomik daralmanın 2019'da sona ermesi beklenmektedir (Ticaret Bakanlığı, Şubat 2018).

Grafik 2: Brezilya finansal derinleşme göstergeleri

Kaynak: Dünya Bankası verileri kullanılarak yazar tarafından hazırlanmıştır.

Grafik 2'ye göre Brezilya'da 1995 yılından itibaren parasallaşma oranı M2Y genel olarak artış göstermiştir. Özel sektöre verilen yurtiçi kredilerin GSYH'ya oranında (DC) düşüş gözlenmiş, finansal derinleşmenin diğer göstergesi olan Bankalar tarafından özel sektöre verilen kredilerin hacminin GSYH'ya oranı ise 2003 yılından itibaren artarken son 3 yılda azalma eğilimi içerisindedir.

Brezilya'da gelir dağılımındaki adaletsizlik bir sorun olmaya devam etmektedir. Brezilya Coğrafya ve İstatistik Enstitüsü (IBGE) tarafından 29 Kasım 2017 tarihinde yayınlanan verilere göre, Brezilya'nın en yüksek gelir düzeyinin %1'i 2016 yılında %36,3 idi. Ayrıca 2016 yılında ülkede 1,8 milyon çocuk işçi çalıştırıldığı bildirilmiştir (Ekonomi Bakanlığı, 2018).

Brezilya'nın son on yıllık makroekonomik göstergesi tablo 3 'te verilmiştir.

Tablo 3. Brezilya'nın Makroekonomik Görünümü

GÖSTERGELER	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
GDP(cari milyar\$)	1.695.824	1.667.019	2.208.871	2.616.201	2.465.188	2.472.806	2.455.993	1.802.214	1.793.989	2.055.505
GDP büyüme (yıllık%)	5,09	-0,12	7,54	3,98	1,93	3,01	0,50	-3,54	-3,46	0,97
GDP kişi başı büyüme (yıllık%)	4,02	-1,10	6,50	2,99	0,98	2,06	-0,37	-4,36	-4,25	0,18
GDP deflatör	86,0	92,2	100,0	108,3	116,9	125,7	135,5	145,8	157,6	163,6
Toplam ticaret hacmi (GDP%)	27.257	22.105	22.517	23.701	24.765	25.561	24.685	26.953	24.574	24.119
İhracat(GDP%)	13.534	10.851	10.738	11.466	11.703	11.630	11.011	12.900	12.494	12.567
İthalat(GDP%)	13.723	11.254	11.779	12.235	13.062	13.931	13.673	14.053	12.079	11.552

Kaynak:WB,(2018)

2.1.3. Şili

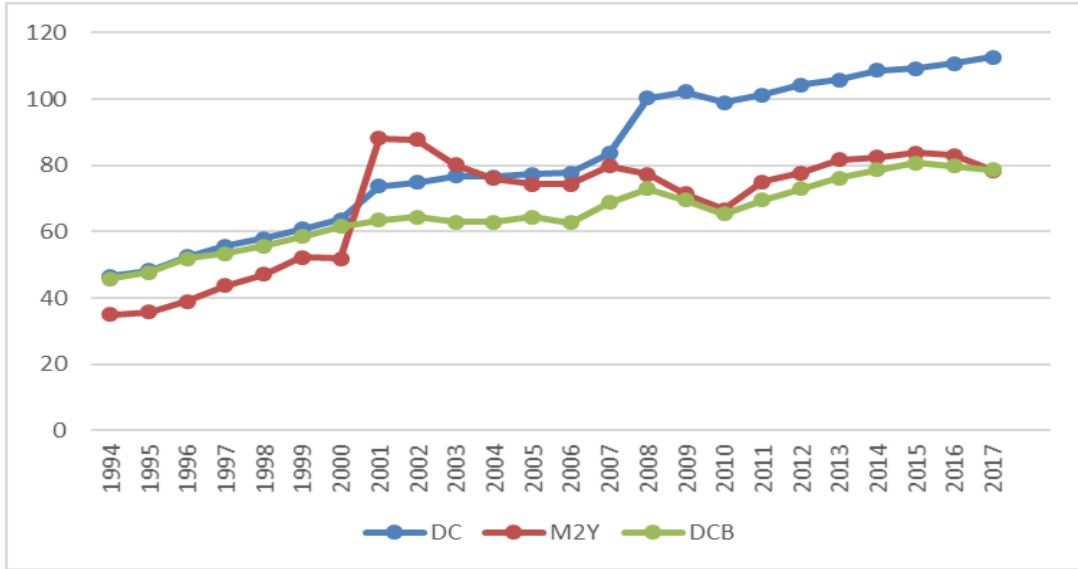
Şili, Latin Amerika'da ikinci OECD ülkesi ve gelir bakımından en yüksek ikinci ülkesi olmaktadır. Ayrıca, Trans-Pasifik Ortaklığı girişiminin 12 üyesinden birisi Şili, Dünya Bankası'nın Doing Business 2017 raporunda 190 ülkeden 55'inci sıradadır.

Şili, bir dünya ekonomisi modeli, politik ve ekonomik istikrar ve dünyanın bütün ülkeleriyle serbest ve rekabetçi bir ticari yaklaşım benimsemiş bir devlet olmuştur. Ülke, en büyük Serbest Ticaret Anlaşmasına (STA) sahiptir. AB, bugüne kadar, MERCOSUR, Çin Halk Cumhuriyeti, Hindistan ve Güney Kore gibi çeşitli bölgesel ve uluslararası kuruluşların yanı sıra 61 ülkeden 23'ü ile STA imzalamıştır. Bölgedeki gümrük rejimi en iyi şekilde çalıştırmaktadır. Dış ticaretinin çoğu Asya-Pasifik, Kuzey ve Güney Amerika'da ve daha sonra AB ülkeleriyle yapılmaktadır. Başlıca ticaret ortakları Çin, ABD, Brezilya, Japonya, Güney Kore, Arjantin ve Almanya olmaktadır (Ekonomi Bakanlığı, 2018).

Latin Amerika'nın en hızlı gelişen ekonomilerinden biri ve dünyanın en büyük bakır üreticisi olan Şili'nin ekonomisi, başta bakır olmak üzere mineral ihracatına dayanmaktadır. Milli gelirin üçte birini bakırdan elde eden Şili'nin en büyük madencilik şirketi Codelco, dünya bakır üretiminin %10'unu gerçekleştirmektedir. Özellikle ülkede çıkarılan bakır, Çin gibi büyümekte olan ülkelere yoğun talep görmektedir. Buda bakır fiyatlarını arttırarak ülke ekonomisine büyük katkı sağlamaktadır (Şili Ülke Raporu, 2019). Şili'nin ithal ettiği başlıca ürünler petrol ve petrol ürünleri, kimyasallar, elektrik ve telekomünikasyon ekipmanları, endüstriyel makineler, araçlar ve doğal gaz olmaktadır.

Ülkenin işgücünün en büyük bileşeni olan tarım sektörü, istihdamın % 15'ini oluşturmaktadır. Tarım, ülkenin GSYİH'sının % 6'sını oluşturuyor ve ihtiyaçlarının neredeyse yarısı yerli üretim tarafından elimine edilmektedir.

Şilinin son on yıllık makroekonomik görünümü tablo 3'de verilmiştir.

Grafik 3: Şili finansal derinleşme göstergeleri

Kaynak: Dünya Bankası verileri kullanılarak yazar tarafından hazırlanmıştır

Şekil 1.3'e göre Şili için finansal derinleşme göstergelerinden parasallaşma oranı M2Y 2017 yılı için %114 oranında artış gözlenmektedir. Özel sektöre verilen yurtiçi kredilerin GSYH'ya oranı (DC) ve bankalar tarafından özel sektöre verilen kredilerin hacminin GSYH'ya oranı benzer olarak 2017 yılında aynı yüzdeler kısımda düşüş gözlenmiştir.

Şilinin son on yıllık makro ekonomik görünümü tablo 4.1.'de verilmiştir

Tablo 4. Şili'nin Makroekonomik Görünümü

GÖSTERGELER	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
GDP(cari milyar\$)	179.6	172.3	218.5	252.2	267.1	278.3	260.5	243.9	250.0	277.0
GDP büyüme (yıllık%)	3,52	-1,56	5,84	6,11	5,31	4,04	1,76	2,30	1,26	1,48
GDP kişi başı büyüme (yıllık%)	2,47	-2,54	4,82	5,12	4,36	3,13	0,89	1,44	0,43	0,67
GDP deflatör	82,5	86,3	94,0	97,0	98,1	100,0	105,9	111,2	116,4	121,9
Toplam ticaret hacmi (GDP%)	80.789	66.337	69.063	72.205	68.271	64.973	65.261	58.952	55.512	55.695
İhracat(GDP%)	41.424	37.040	37.745	37.761	34.121	32.199	33.105	29.366	28.183	28.703
İthalat(GDP%)	39.365	29.296	31.318	34.443	34.149	32.774	32.156	29.586	27.329	26.991

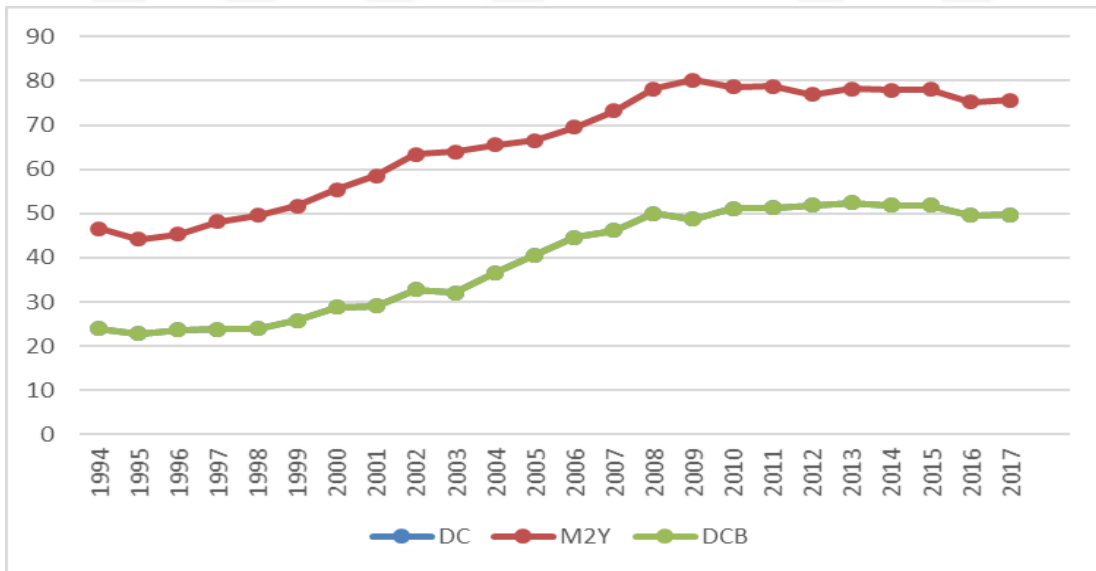
Kaynak:WB,(2018)

2.1.4. Hindistan

Hindistan Güney Asya' da yer alan ve iki yönlü ekonomiye sahip olan bir ülkedir. Bir yandan küresel rekabet gücüne sahip modern bilgiye dayalı hizmet sektörü diğer yandan çoğunlukla az eğitilmiş iş gücünün çalıştırıldığı tarım sektörüdür. Hindistan ekonomisini; tarım, tekstil, imalat sanayi ve hizmet sektörü oluşturmaktadır. İşgücünün yarısından fazlası tarım sektöründe çalışırken, hizmet sektörü temel ekonomik büyümenin kaynağı olmuştur (Dış Ticaret Müdürlüğü, 2018). Ülkede son yıllarda yaşanan güçlü büyümeye rağmen, yolsuzluk skandalları hala birçok sorun teşkil etmektedir. Bu sorunlar arasında erken yoksulluk, yetersiz fiziksel ve sosyal altyapı ve tarım dışı sektörlerde yetersiz istihdam bulunmaktadır.

Hindistan nüfus büyüklüğü bakımından ikinci, coğrafi büyüklük bakımından ise dünyada yedinci sırada yer almaktadır. 2009 verileri itibariyle Hindistan ekonomisinin % 55' ini hizmet sektörü, % 28' ini sanayi, % 16' sını tarım sektörü oluşturmaktadır (DEİK, 2011).

Grafik 4: Hindistan finansal derinleşme göstergeleri

Kaynak: Dünya Bankası verileri kullanılarak yazar tarafından hazırlanmıştır.

Grafik 4'te Hindistan için finansal derinleşme göstergeleri yer almaktadır. Parasallaşma oranı M2Y 2017 yılı için % 76'lık artış gösterirken, bankalar tarafından

özel sektöre verilen kredilerin hacminin GSYH'ya oranı 2016 yılıyla aynı düzeyde kalmıştır.

Hindistan'ın hem kentsel hem de kırsal alanlarda geniş bir bankacılık ağı yer almaktadır. Hindistan'da, bankalar üç gruba ayrılmaktadır. Bunlar ulusal ticari bankalar, bölgesel bankalar ve özel işlemler için kooperatif bankalarıdır. Başlıca Hint bankaları ve çoğu yerel finansal kurum devlete ait işletmelerdir (Ticaret Bakanlığı, 2018).

Hindistan'ın son on yılda makroekonomik göstergesi tablo 5'de verilmiştir.

Tablo 5. Hindistan'ın Makroekonomik Görünümü

GÖSTERGELER	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
GDP(cari milyar\$)	1.186.952	1.323.940	1.656.617	1.823.049	1.827.637	1.856.722	2.039.127	2.102.390	2.274.229	2.600.818
GDP büyüme (yıllık%)	3,89	8,47	10,25	6,63	5,45	6,38	7,41	8,15	7,11	6,68
GDP kişi başı büyüme (yıllık%)	2,37	6,95	8,76	5,24	4,13	5,09	6,14	6,89	5,88	5,48
GDP deflatör	79,7	84,5	92,1	100,0	107,9	114,6	118,4	120,9	125,1	128,9
Toplam ticaret hacmi (GDP%)	53.763	46.777	49.788	55.623	55.793	53.844	48.922	41.946	40.349	41.070
İhracat(GDP%)	24.267	20.615	22.590	24.540	24.534	25.430	22.967	19.824	19.314	19.045
İthalat(GDP%)	29.495	26.161	27.098	31.083	31.259	28.413	25.954	22.122	21.034	22.025

Kaynak:WB,(2018)

2.1.5. Malezya

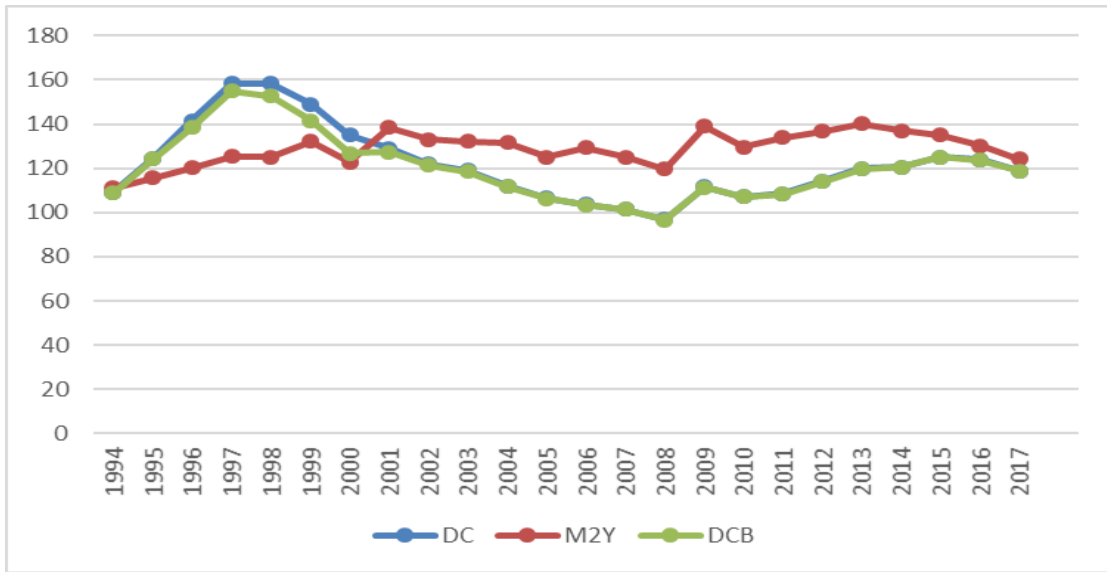
Orta gelirli bir ülke olan Malezya, 1970'lerden bu yana çok sektörlü bir ülke haline gelmiştir. Yönetim, ihracata olan bağımlılığını azaltmak için iç talebi artırmaya yönelik politikalar uygulamaya çalışıyor. Hepsinden önemlisi, elektronik, petrol ve gaz dayalı ihracat ekonomisinin başında yer almaktadır.

Malezya hükümetinin uyguladığı etkili ekonomik politikalar, yaratılan düşük riskli ve istikrarlı siyasi iklim, ülkede yapılan kaliteli yatırımlar ve küresel mali kriz sırasında başlatılan teşvik paketleri ülkenin konumunu korumasına yardımcı olmuştur (Dışişleri Bakanlığı, 2019).

Genel olarak, Malezya, yüksek teknoloji vasıfsız üretim için tarımsal üretim konusunda vasıflı işgücü olmayan bir ülke durumundadır. Bu nedenle işsizlik oranı çok düşük olmaktadır. Bununla birlikte, Asya finansal krizi ülkenin işgücü piyasasını da derinden etkiledi ve 1997'de %2,4 olan işsizlik oranı 2001'de %3,6'ydı. %4'lük işsizlik ve işsizlik problemi olmadıkça işsizliğin artmaya başladığı dönemde, Endonezya ve Hindistan gibi bölge ülkelerinden kaçak işçileri kovarak bu sorunu çözmeye çalışmaktadır.

Hizmet sektörü, finansal hizmetler dahil olmak üzere ekonomideki en önemli bağlantıdır. 2010 yılında GSYH'ye katkısı %57,5'tir. Malezya'nın ana tarımsal ürünü palm yağıdır. Ayrıca Malezya dünya palm yağı üretiminin %40'a sahip olmakla beraber, dünyanın en büyük palm yağı ihracatçısıdır. Ülke petrol ihtiyacının %80'nin den fazlasını kendi karşıladığından petrol ihracatı da önemli bir paya sahiptir (Kuala Lumpur Ticaret Müşavirliği, 2018).

Grafik 5: Malezya finansal derinleşme göstergeleri

Kaynak: Dünya Bankası verileri kullanılarak yazar tarafından hazırlanmıştır.

Grafik 5'e göre Malezya'da parasallaşma oranı M2Y 2013 yılından itibaren düşme eğilimindedir. Özel sektöre verilen yurtiçi kredilerin GSYH'ya oranında (DC) 1998 yılından itibaren düşüş gerçekleşmiştir ve son olarak bankalar tarafından özel sektöre verilen kredilerin hacminin GSYH'ya oranı 2015 yılından itibaren düşme eğilimde olduğu gözlemlenmiştir.

Malezya'nın son on yılda makroekonomik performansı tablo 6' da verilmiştir.

Tablo 6. Malezya'nın Makroekonomik Görünümü

GÖSTERGELER	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
GDP(cari milyar\$)	230.8	202.2	255.0	297.9	314.4	323.2	338.0	296.6	296.7	314.7
GDP büyüme (yıllık%)	4,83	-1,51	7,42	5,29	5,47	4,69	6,00	5,09	4,22	5,89
GDP kişi başı büyüme (yıllık%)	2,95	-3,27	5,48	3,37	3,53	2,80	4,17	3,39	2,67	4,43
GDP deflatör	99,2	93,2	100,0	105,4	106,5	106,7	109,3	108,9	111,0	115,2
Toplam ticaret hacmi (GDP%)	176.668	162,559	157.944	154.937	147.841	142.721	138.312	133.459	128.824	135.837
İhracat(GDP%)	99.499	91.416	86.930	85.255	79.299	75.629	73.793	70.553	67.788	71.389
İthalat(GDP%)	77.168	71.142	71.014	69.682	68.541	67.091	64.518	62.906	61.035	64.447

Kaynak: WB,(2018)

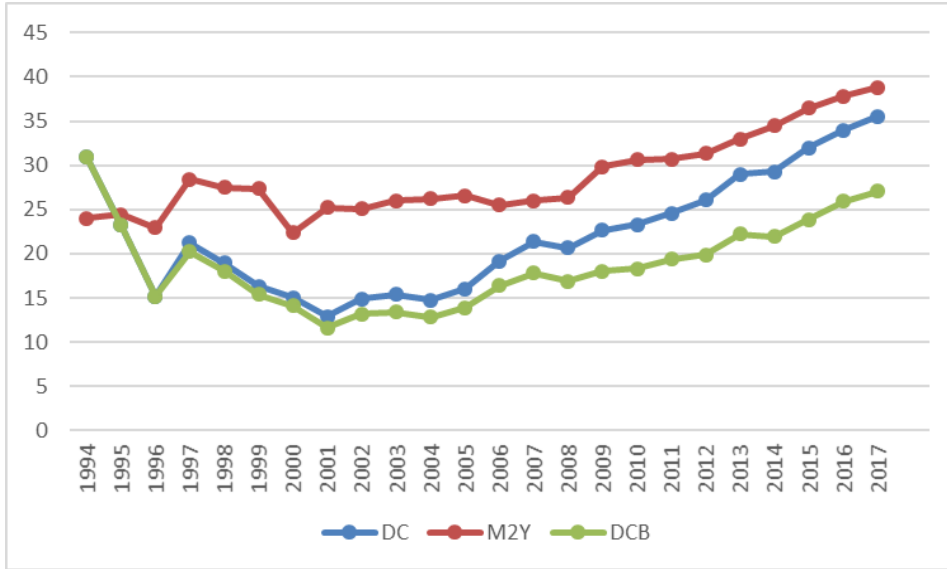
2.1.6.Meksika

Latin Amerika'nın en güçlü ekonomilerinden biri olan Meksika, serbest piyasa ekonomisine sahip olmaktadır. Modern ve modern olmayan endüstriler özel sektörün elinde yer almaktadır. Ülke topraklarının yarısından fazlası tarım arazilerinden oluştuğu için tarım sektörü ülkede istihdamın % 13'ünü oluşturmaktadır. İklim çeşitliliği her dönemde ürün alımını sağlamaktadır. Başlıca tarım ürünleri ise mısır, fasulye, biber, avokado, kakao, domates, narenciye, karpuz, kavun, papaya, aloe vera, soğan ve nohutur. Ülkede besicilik ve balıkçılıkta yaygın olarak yapılmaktadır.

1994 yılında yürürlüğe giren NAFTA (ABD, Kanada ve Meksika ülkeleri arasında ki Kuzey Amerika Ülkeleri Serbest Ticaret Antlaşması) ile sanayi sektörün de canlanma yaşanmıştır. İmalat sanayisi, GSYİH, ihracat satışları ve yabancı sermaye girişlerini oluşturan otomotiv sektörü de buna paralel olarak artmıştır (Meksika Ülke Raporu, 2012)

Son yıllarda, ülke ekonomisinin ağırlığı azalmış olsa da, petrol gelirleri ihracat gelirlerinin yüzde 10'unu ve tüm devlet gelirlerinin üçte birini oluşturmaktadır. Devlete ait petrol şirketi Pemex, dünyanın en büyük yedinci petrol şirkettir ve 2014'ten beri yabancı şirketler petrol sektöründe faaliyet gösterebilmektedir. Amerika Birleşik Devletleri'ndeki ekonomik krizin ardından Meksika ekonomisi toparlandı ve 2010'da birçok gösterge kriz öncesi rakamlara ulaştı. Şu anda, Meksika düşük bütçe açığı ve borç oranı ile istikrarlı bir ekonomik performansa sahiptir (Ticaret Bakanlığı, 2018).

Grafik 6: Meksika finansal derinleşme göstergeleri

Kaynak: Dünya Bankası verileri kullanılarak yazar tarafından hazırlanmıştır.

Grafik 6: Meksika ülkesinin parasallaşma oranı (M2Y) için 2011 yılı itibariyle ivme kaybetmeden artış gözlenmektedir. Özel sektöre verilen yurtiçi kredilerin GSYH'ya oranı (DC) 2017 yılı için %36'lık artış, bankalar tarafından özel sektöre verilen kredilerin hacminin GSYH'ya oranında ise 2017 yılı %27'lik artış gözlenmiştir.

Meksika'nın son on yıldaki makroekonomik göstergeleri tablo 7'de sunulmaktadır.

Tablo 7. Meksika'nın Makroekonomik Görünümü

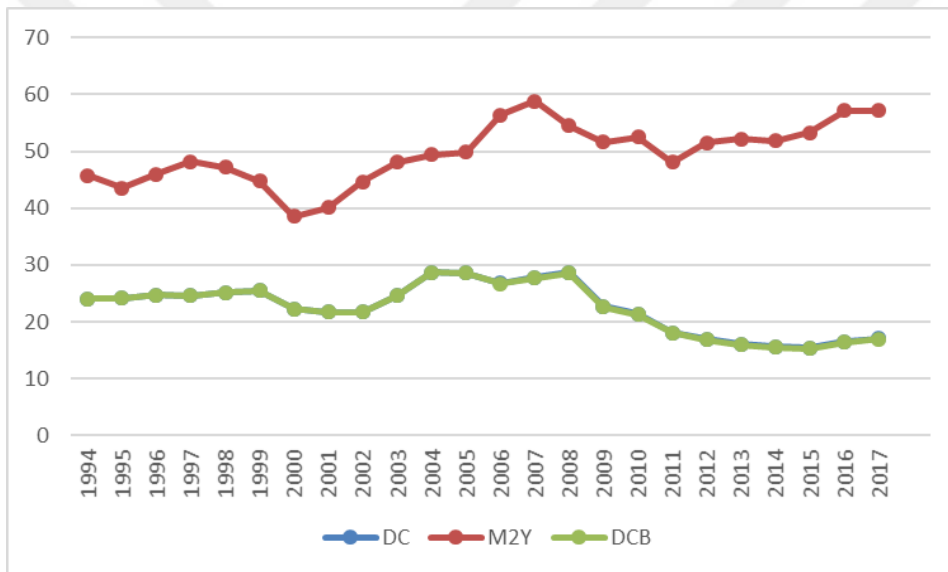
GÖSTERGELER	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
GDP(cari milyar\$)	1.109.989	900.045	1.057.801	1.180.489	1.201.089	1.274.443	1.314.563	1.170.564	1.077.779	1.150.887
GDP büyüme (yıllık%)	1,14	-5,28	5,11	3,66	3,64	1,35	2,80	3,28	2,89	2,04
GDP kişi başı büyüme (yıllık%)	-0,48	-6,79	3,49	2,12	2,15	-0,1	1,40	1,91	1,56	0,75
GDP deflatör	82,3	85,5	89,4	94,6	98,5	100,0	104,4	107,3	113,1	120,0
Toplam ticaret hacmi (GDP%)	57.777	55.967	60.760	63.469	65.767	63.764	64.963	71.166	76.181	77.537
İhracat(GDP%)	27.701	27.155	29.697	31.036	32.265	31.305	31.892	34.563	37.101	37.866
İthalat(GDP%)	30.075	28.812	31.062	32.432	33.501	32.459	33.071	36.602	39.080	39.671

Kaynak: WB,(2018)

2.1.7.Pakistan

Pakistan'ın ekonomik kalkınmasında tarım sektörü önemli bir rol oynamaktadır. Ülkenin gayri safi yurtiçi hasıllarının yaklaşık% 20'si tarım sektöründen oluşmaktadır. Pakistan hükümetinin ekonomik istikrarı sağlama çabaları, uluslararası piyasalardaki kriz ve bazı iç faktörler nedeniyle zor olmaktadır. Ayrıca, IMF ile yapılan anlaşmanın ardından, Pakistan Hükümeti ve Pakistan Merkez Bankası, ekonomi politikasının tek karar vericisi haline gelmektedir (Dışişleri Bakanlığı, 2019).

Grafik 8: Pakistan finansal derinleşme göstergeleri

Kaynak: Dünya Bankası verileri kullanılarak yazar tarafından hazırlanmıştır

Grafik 7'e göre Pakistan'ın parasallaşma oranı M2Y 2016-2017 yıllarında aynı oranda artış göstermiştir. Bankalar tarafından özel sektöre verilen kredilerin hacminin GSYH'ya oranında 2008 yılından itibaren düşüş gözlenmektedir

Pakistan uzun yıllardır iç siyasi ihtilaflara maruz kalan, yabancı yatırımları düşük düzeyde olan ve sanayi ürünleri ihracatı gittikçe azalan bir ülkedir. Bütçe açığı, yüksek enflasyon oranı ve yetersiz döviz rezervleri hükümeti 2008 yılında IMF ile bir Standby Anlaşması yapmaya zorlamıştır. Ülkede 2004-2007 yılları arasında sanayi ve hizmet sektörünün katkısıyla GSYİH büyüme oranı % 6-8 aralığında seyretmiştir. 2001 yılından itibaren fakirlik oranında % 10 azalma gözlenmiş ve

hükümet kalkınma harcamalarını düzenli olarak artırmıştır. (Dış Ticaret Müdürlüğü, 2019).

Pakistan'ın son on yıldaki makroekonomik göstergesi tablo 8'de sunulmaktadır.

Tablo 8. Pakistan'ın Makroekonomik Görünümü

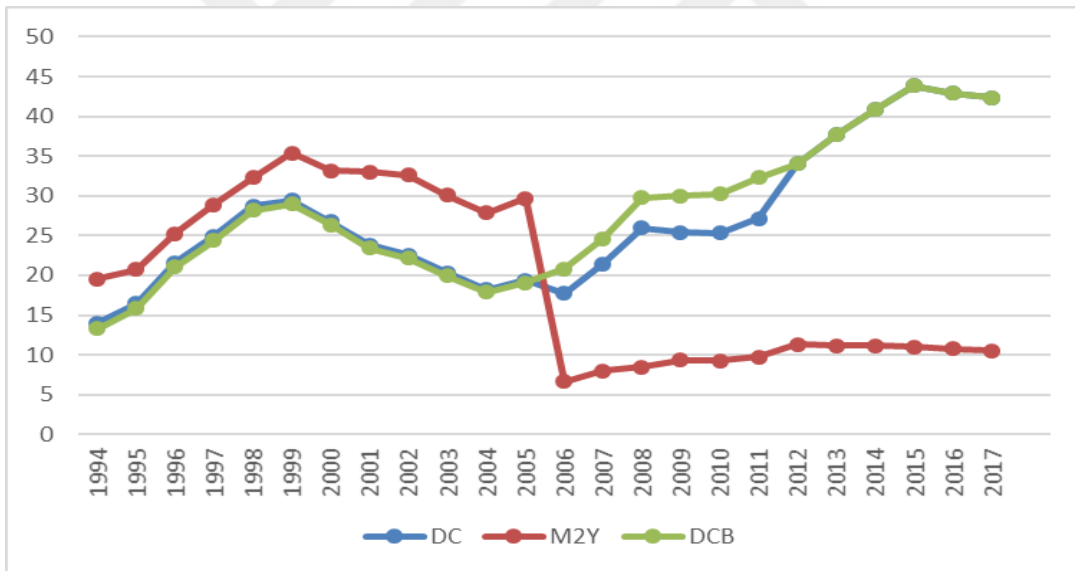
GÖSTERGELER	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
GDP(cari milyar\$)	170.0	168.1	177.4	213.5	224.3	231.2	244.3	270.5	278.6	304.9
GDP büyüme (yıllık%)	1,70	2,83	1,60	2,74	3,50	4,39	4,67	4,73	5,52	5,70
GDP kişi başı büyüme (yıllık%)	-0,35	0,73	-0,48	0,61	1,33	2,21	2,51	2,61	3,43	3,65
GDP deflatör	121,4	146,5	162,4	194,3	205,9	220,3	236,6	426,3	247,3	257,2
Toplam ticaret hacmi (GDP%)	35.594	32.071	32.868	32.939	32.805	33.333	30.901	27.654	25.306	25.788
İhracat(GDP%)	12.382	12.395	13.516	13.966	12.396	13.277	12.242	10.604	9.145	8.235
İthalat(GDP%)	23.211	19.676	19.352	18.973	20.408	20.056	18.658	17.050	16.160	17.552

Kaynak: WB,(2018)

2.1.8.Peru

Peru ekonomisi 1990'lı yıllardan beri etkili kamu politikaları ile yeniden yapılandırılmış, son on yılda Peru'da enflasyon ve borçlanma oranları düşük olmuştur. Sübvansiyonların kaldırılması ve devlete ait işletmelerin özelleştirilmesi kamu harcamalarını azaltmıştır. İhracat ve yerli üretim ile ticaret engelleri için devlet teşvikleri kaldırılmış ve yerli ve yabancı yatırımcılara eşit muamele uygulanmıştır. Dünyanın en hızlı büyüyen ekonomilerinden biri olan Peru, 2005 ile 2014 arasında ortalama % 6' lık bir büyüme kaydetti ve enflasyon oranı % 3 civarında olmuştur. Bu yüksek büyüme ve düşük enflasyonun altında yatan faktörler uygun bir dış çevre, sağlam makroekonomik politikalar ve yapısal reformlar sayesinde oluşmuştur (Dışişleri Bakanlığı, 2019).

Grafik 8:Peru finansal derinleşme göstergeleri

Kaynak: Dünya Bankası verileri kullanılarak yazar tarafından hazırlanmıştır.

Grafik 8'de Peru ülkesinin parasallaşma oranı diğer ülkelerin aksine 2005 yılında % 24 oranında düşüş göstermiş 2006 itibariyle aynı oranlarda seyretmektedir. Özel sektöre verilen yurtiçi kredilerin GSYH'ya oranında (DC) 2012 yılında % 34 artış gözlenmiştir. Diğer bir finansal derinleşme göstergesi olan bankalar tarafından özel sektöre verilen kredilerin hacminin GSYH'ya oranında 2015 yılından itibaren azalış tespit edilmiştir.

Sabit döviz kurlarına ve düşük enflasyon oranına sahip olan Peru'nun yüksek makroekonomik performansına rağmen, ülkenin maden ve metal ihracatına olan bağımlılığı, dünyadaki fiyat dalgalanmalarından kolayca etkilenmesini sağlamaktadır (Sever, 2009; 45).

Peru'nun son on yıldaki makroekonomik göstergesi tablo 9'da sunulmaktadır.

Tablo 9. Peru'nun Makroekonomik Görünümü

GÖSTERGELER	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
GDP(cari milyar\$)	120.5	120.8	147.5	171.7	192.6	201.2	201.0	189.9	191.6	211.3
GDP büyüme (yıllık%)	9,12	1,09	8,33	6,32	6,13	5,85	2,37	3,25	3,95	2,52
GDP kişi başı büyüme (yıllık%)	7,79	-0,15	6,95	4,94	4,73	4,44	1,02	1,92	2,65	1,27
GDP deflatör	101,1	103,2	109,1	116,4	117,8	119,1	122,2	125,4	129,0	134,0
Toplam ticaret hacmi (GDP%)	58.433	48.111	51.672	55.988	52.619	49.776	46.785	45.133	45.254	46.867
İhracat(GDP%)	29.727	26.442	27.826	30.502	27.449	24.803	22.574	21.273	22.438	24.263
İthalat(GDP%)	28.706	21.669	23.846	25.485	25.170	24.973	24.211	23.860	22.816	22.603

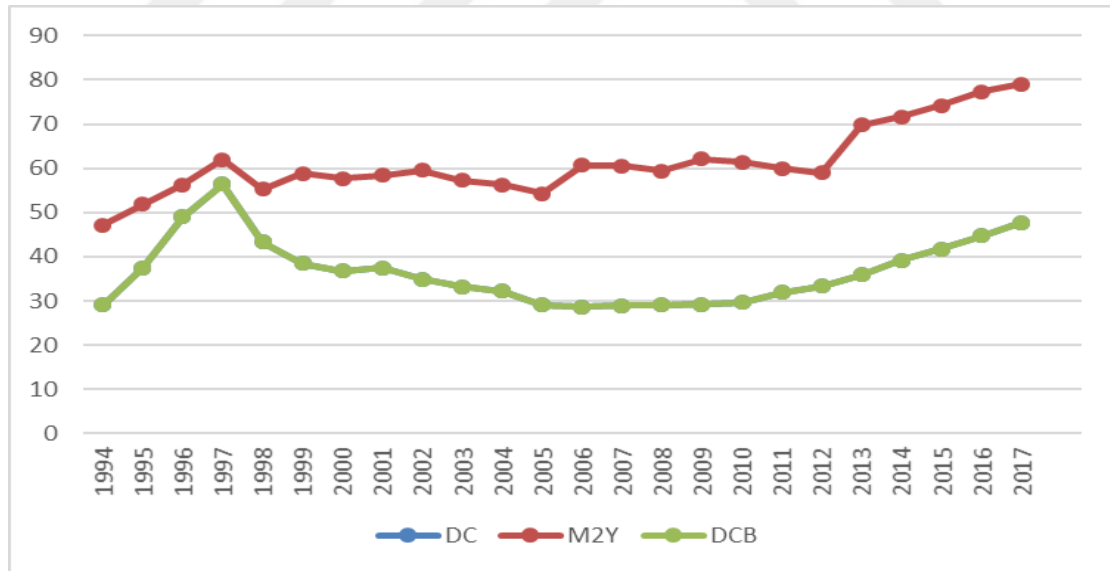
Kaynak:WB,(2018)

2.1.9.Filipinler

Filipinler, Güney-Doğu Asya'nın gelişmekte olan ülkeleri arasında yer alan ve zengin maden kaynaklarına sahip olan ülkelere birisidir. Yatırım ortamı, siyasal istikrar, imalat sektörünün gelişmesi ve ihracatın artması ve meteorolojik koşulların tarım sektörünü olumlu etkilemesi ekonomik büyümede dört temel faktörü oluşturmaktadır. Başlıca ticaret ortakları Japonya, Çin ve ABD olan Filipinlerin GSYH 'sı 330,91 milyar dolardır. Kişi başına düşen GSYİH ise 2.988,95 USE dir (<https://tr.tradingeconomics.com/philippines/gdp>).

Tarım sektöründe en fazla yetiştirilen ürünleri; şeker kamışı, Hindistan cevizi, pirinç, muz, mısır ve ananastır. Petrol, gümüş, nikel-kobalt, altın ve bakır gibi önemli kaynaklara sahip olan ülke bakır ve krom da dünyada ilk sıralarda yer almaktadır. Finans sektörü ise bölgedeki diğer ülkelere göre daha az gelişmiştir. Bankacılık sistemindeki mevduatın GSYH'ye oranı oldukça düşüktür (Bayar, 2011; 145).

Grafik 9:Filipinler finansal derinleşme göstergeleri

Kaynak: Dünya Bankası verileri kullanılarak yazar tarafından hazırlanmıştır.

Grafik 9'a göre Filipinler ülkesinin parasallaşma oranında M2Y % 79 artış gözlenmiştir. Bankalar tarafından özel sektöre verilen yurtiçi kredilerin GSYH'ya oranında ise % 48 düzeyinde artış tespit edilmiştir.

Filipinlerde ekonomik büyüme 2010'da % 7,3 iken, bu rakam 2011'de % 4'e düşmüştür. Bu düşüşte seçim harcamaları büyük rol oynamıştır.

Filipinlerin son on yıldaki makroekonomik göstergesi tablo 10' da sunulmuştur.

Tablo 10. Filipinler'in Makroekonomik Görünümü

GÖSTERGELER	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
GDP(cari milyar\$)	174.1	168.3	199.5	224.1	205.0	271.8	284.5	292.7	304.8	313.5
GDP büyüme (yıllık%)	4,15	1,14	7,63	3,65	6,68	7,06	6,14	6,06	6,87	6,68
GDP kişi başı büyüme (yıllık%)	2,47	-0,46	5,90	1,97	4,93	5,30	4,42	4,38	5,21	5,05
GDP deflatör	147,4	151,5	157,9	164,3	167,5	170,9	176,3	175,3	178,3	182,4
Toplam ticaret hacmi (GDP%)	76.282	65.590	71.419	67.697	64.899	60.245	61.471	62.690	65.506	71.830
İhracat(GDP%)	36.912	32.232	34.803	32.030	30.819	28.017	28.912	28.395	28.102	30.951
İthalat(GDP%)	39.370	33.358	36.616	35.667	34.080	32.227	32.558	34.294	37.404	40.879

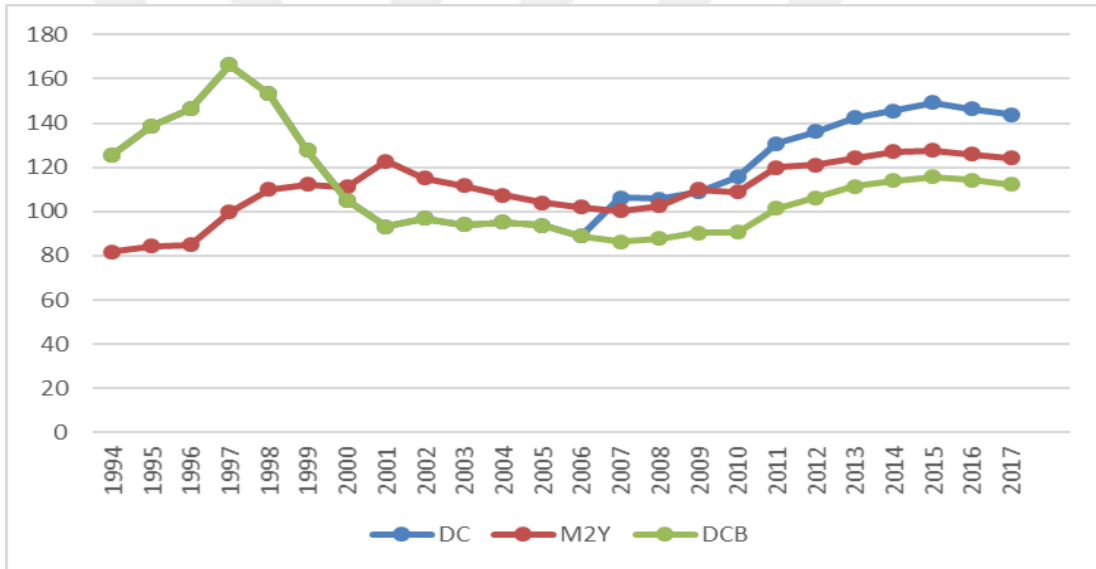
Kaynak: WB,(2018)

2.1.10.Tayland

İyi gelişmiş bir altyapıya, serbest girişim ekonomisine, dış yatırım politikalarına ve güçlü sanayiye sahip olan Tayland, 2006’ dan bu yana yıllık ortalama % 4’ ten fazla olan kesintisiz bir gelişme yaşamıştır (Sever, 2009; 45).

Tayland, 395 milyar ABD Dolarındaki GSMH ile Güney Doğu Asya’ da Endonezya’ dan sonraki en büyük ekonomiye sahiptir. Ekonomi ağırlıklı olarak ihracata dayanmakta ve bu ihracatın yaklaşık % 80’ini sanayi ürünleri oluşturmaktadır. Kişiler gelirlerinin neredeyse yarısından fazlasını gıda tüketimine harcamaktadır (Ticaret Bakanlığı, 2018).

Grafik 10:Tayland finansal derinleşme göstergeleri

Kaynak: Dünya Bankası verileri kullanılarak yazar tarafından hazırlanmıştır.

Grafik 10’da Tayland ülkesinin parasallaşma oranı M2Y ve diğer finansal derinleşme göstergeleri olan özel sektöre verilen yurtiçi kredilerin GSYH’ya oranı (DC) ile bankalar tarafından özel sektöre verilen yurtiçi kredilerin GSYH’ya oranında 2015 yılından itibaren azalma eğilimi içine girmiştir.

Tayland'ın son on yıldaki makroekonomik göstergesi tablo 11’de sunulmuştur.

Tablo 11. Tayland'ın Makroekonomik görünümü

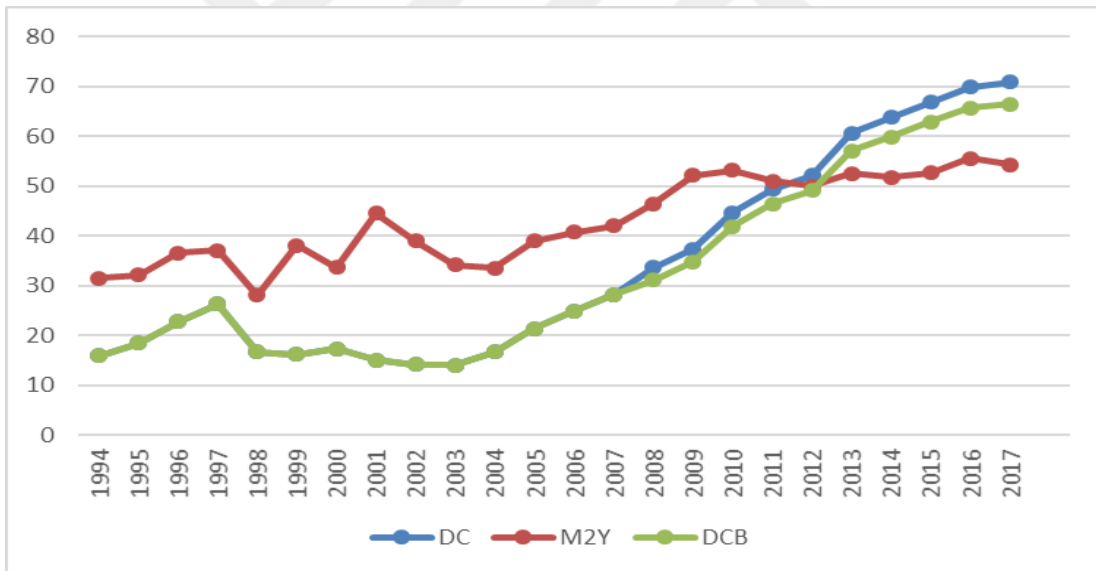
GÖSTERGELER	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
GDP(cari milyar\$)	291.3	281.7	341.1	370.8	397.5	420.3	407.3	401.3	411.7	455.3
GDP büyüme (yıllık%)	1,72	-0,69	7,51	0,83	7,24	2,68	0,98	3,02	3,28	3,91
GDP kişi başı büyüme (yıllık%)	1,19	-1,18	6,99	0,36	6,74	2,23	0,58	2,65	2,97	3,65
GDP deflatör	125,9	126,1	131,3	136,2	138,8	141,3	143,3	144,5	148,0	151,4
Toplam ticaret hacmi (GDP%)	140.437	119.268	127.250	139.675	138.479	133.407	131.785	125.891	122.168	122.802
İhracat(GDP%)	71.416	64.438	66.486	70.854	69.755	68.116	69.274	68.703	68.466	68.172
İthalat(GDP%)	69.020	54.830	60.764	68.820	68.723	65.291	62.511	57.188	53.701	54.630

Kaynak:WB,(2018)

2.1.11.Türkiye

Türkiye'de yaygın olarak uygulanan giderek artan bir serbest piyasa ekonomisi, sektörün önde gelen şirketlerinin geleneksel tarım sektörünün işgücünün % 25'ini karşılamasına rağmen, endüstri ve hizmetler tarafından yönetilmektedir. Özelleştirme programı, devletin temel sanayi, bankacılık, ulaşım ve iletişimdeki ağırlığını azaltmıştır. 2001 yılında IMF programı kapsamında Türkiye'de yaşanan finansal krizlerin ardından başlayan mali reformların uygulanması başlatılmıştır. Küresel ekonomik koşullar, 2009 yılında makroekonomik göstergelerin bozulmasına neden olmuştur. TCMB'nın, küresel kriz sonrasında geleneksel olmayan önlemleri içeren para politikası bağlamında uygulanması, finansal istikrarı önemli ölçüde artırmıştır (<http://www.mfa.gov.tr>).

Grafik 11:Türkiye finansal derinleşme göstergeleri

Kaynak: Dünya Bankası verileri kullanılarak yazar tarafından hazırlanmıştır.

Grafik 11'de Türkiye ülkesinin finansal derinleşme göstergelerinden parasallaşma oranı M2Y bir önceki yıla kıyasla düşüş gözlemlenen 2017 yılı için % 57' lik oranda tespit edilmiştir. Özel sektöre verilen yurtiçi kredilerin GSYH'ya oranında (DC) 2007 yılı itibariyle artış gözlenmiştir. Son olarak bankalar tarafından özel sektöre verilen kredilerin hacminin GSYH'ya oranı için 2003 yılında itibaren artış gözlenmekte olup 2017 yılında bu oran % 71'lik artış olarak gözlenmektedir.

Türkiye, gelir eşitsizliği ve yoksulluk açısından gelişmiş ülkelere kıyasla çok dezavantajlı bir konumdadır. Ülkeyi kapsayan gelir dağılımı verilerinin üretilmeye başlandığı 1960'lı yıllardan bu yana gelir eşitsizliğinde kayda değer bir gelişme olmamıştır. Türkiye'de siyasal gücün gelir dağılımında adaletli olma ve yoksullukla mücadelede uygulanan sosyal politikaların yeterli ağırlıkta olmadığını göstermektedir. 2008 yılının son çeyreğinde, tüm dünyaya etkisini belirginleştiren küresel ekonomik krizin etkileri, Türkiye'nin gelir eşitsizliği ve yoksulluk açısından olumsuz konjonktüre girdiğini göstermektedir (Ekonomi Bakanlığı, 2014).

Türkiye' nin son on yıldaki makroekonomik göstergesi tablo 12'de gösterilmektedir.

Tablo 12. Türkiye'nin Makroekonomik Görünümü

GÖSTERGELER	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
GDP(cari milyar\$)	764.3	644.6	771.9	832.5	873.9	950.5	934.1	859.7	863.7	851.5
GDP büyüme (yıllık%)	0,84	-4,70	8,48	11,11	4,78	8,49	5,16	6,08	3,18	7,44
GDP kişi başı büyüme (yıllık%)	-0,36	-5,90	7,00	9,47	3,15	6,74	3,46	4,40	1,57	5,80
GDP deflatör	94,9	100,0	107,0	115,8	124,4	132,2	142,0	153,1	165,5	183,4
Toplam ticaret hacmi (GDP%)	49.906	45.932	45.899	52.662	52.245	50.350	51.414	49.299	46.815	54.122
İhracat(GDP%)	22.826	22.573	20.448	22.262	23.667	22.272	23.764	23.345	21.965	24.804
İthalat(GDP%)	27.080	23.358	25.450	30.400	28.577	28.078	27.649	25.953	24.850	29.317

Kaynak: WB,(2018)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YOKSULLUK KAVRAMI VE ÖLÇÜLMESİ

Bu bölümde yoksulluk kavramı, türleri ölçülmesi ve yoksulluğun temel neden ve sonuçları sunulmaktadır. Yoksulluk hakkında kesin bir tanım ve görüş olmamakla birlikte Avrupa ve Dünya Bankası'nın yoksulluk hakkındaki kıyaslarına yer vermekteyiz.

3.1. Yoksulluk Kavramı

Yoksulluk, insanlık tarihi boyunca var olmuş ve çözüm bulunamayan (ıslah edilemeyen) bir problemdir. Fakat yoksulluğu sadece ekonomik yönü ile düşünmemek gerekmektedir. Sosyal ve etik konuları da olan komplike bir problem olarak meydana gelmesi nedeniyle yoksulluğun sona erdirmek ya da hiç yoktansa en aza indirmek için girişilen uğraşların farklı olmasına sebep olmaktadır. Genel olarak, bu tür uğraşların yoksulluğun tanımlama ve anlaşılma konusunda ayrımlarına göre farklı şekiller aldığı söylenir. Bu uğraşlar sonucunda yoksulluğun nasıl tanımlanacağına, sorulan sorulara nasıl cevaplar verileceğine, nasıl bir siyasi bir görüş uygulanacağına ya da siyasi görüşün ne olduğunu büyük çapta belirler (O'Boyle, 1990; 5). Yoksulluk kavramına bir bütün olarak bakıldığında toplumun asgari ihtiyaçları karşılama konusundaki beklenti ve tercihlerini yansıtmaktadır. Yaşamı devam ettirmek için ihtiyaç duyulan gıda, barınak ve giyim gibi temel ihtiyaçlar, zamana ve topluma göre değişmektedir. Yoksulluk gelişmiş ülkeler de dâhil olmak üzere dünyanın dört bir tarafında önemli bir sorun olmaya devam etmektedir (Erkal, Akıncı, ve Yılmaz, 2015; 45).

Sözlük anlamıyla yoksul, asgari düzeyin altında parası olan veya rahat bir hayat sürmek için gerekli araçlara sahip olmayan kişidir. Yoksulluk kelimesi ise, hayatın gerektirdiği imkânlardan yoksun olma durumudur. Hayatı devam ettirmek için gerekli olan şeyler bireylere, yaşanan topluma, çevreye ve koşullara göre farklılık arz edeceğinden yoksulluk kavramı her zaman gözlemlenen durumla standart durumun karşılaştırılmasını gerektirir (Aktan ve Vural, 2002; 1-2).

Üzerinde karar kılınmış net bir tanımı olmayan yoksulluk kavramı, insanların zenginliğe atfettiği anlamlara göre farklı şekillerde yorumlanabilmektedir. Zira

zenginlik ve yoksulluk, tarih boyunca birbirinin zıttı iki kavram olarak görülmüş ve en basit tabiriyle ‘zengin’ olmayan ‘yoksul’ kabul edilmiştir. Dolayısıyla zenginliğin yoksulluk ile ilişkisi bilinen bir gerçek olmakla birlikte, yaşam standartlarının bu konuda belirleyici bir unsur olduğu da herkesçe kabul edilmektedir. Sonuç olarak, yaşam standartlarının neye göre belirlendiğini bilmek son derece önemlidir. Bu standartlar, şartlara göre ve hatta toplumlar arasında da farklılık gösterebilmektedir. “... Örneğin; herhangi bir toplum için kabul edilen yoksulluğun sınırı, bir başka toplum için zenginliğin ölçütü olarak kabul edilebileceği gibi; yoksul bir toplum için zenginlik ölçütü, zengin toplumların yoksulluk sınırlarının bile çok altında kalabilmektedir.” (Avcı, 2003; 124).

Sonuçta yoksulluğun; sadece buz dağının görünen yüzünü izah edecek belli bazı faktörlerin değil, görünmeyen yüzünü de açığa kavuşturan daha derin ve toplumsal gerçekliğe hitap eden gözleme dayalı faktörlerin etkisinde olduğu bilinmektedir. Zira yoksulluk, içinde bulunduğu toplumun var olan gerçekliliğine göre ortaya çıkmakta, dolayısıyla da bulunduğu toplumu yansıtmaktadır. Eğer yoksulluğun belirlenmesi, yaşam standartları ile ilgili bilgiler ışığında mümkün olacaksa, o halde bu standartların ortaya çıktığı toplumun kendi özelliklerini de doğru tespit etmek gerekmektedir. Bu açıdan toplum biliminin katkıları büyük önem kazanmaktadır. Ancak bu katkılar, işin sadece bir yönünü yansıtmaya yararken, öteki yönüyle ilgili daha aydınlatılmamış taraflarını da iktisat biliminin katkıları açığa çıkarmaktadır. Bu ise özellikle, yoksulluğun rakamsal verilere dayanan analizleri ile gerçekleştirir. Yoksulluğun, böylesi analizlerle ölçümünde, belli aşamalardan geçmesi de gerekmektedir. Önce yoksulluk kendi içindeki sınıflandırmalara tabi olarak tanımlara ayrılmalı; daha sonra bu tanımlara göre ölçümler yapılarak, sonuçlar değerlendirilmelidir (Erol, 2006; 19).

3.1.1. Yoksulluk Kistasına Göre Yoksulluk Kavramları

3.1.1.1. Mutlak-Görelî Yoksulluk

Mutlak yoksulluk, Hane veya bireylerin yaşamlarını devam ettirebilmeleri için gereksinim duydukları minimum gelir ve harcama düzeyine göre hesaplanır. Yani mutlak yoksulluk ihtiyaç duyduğu asgari yeme içmeyi alamayan kişileri kapsar.

Uluslararası karşılaştırmalarda Dünya Bankası (2016) mutlak yoksulluğu, SGP'ye göre kişi başı günlük 1.25, 2, 4 ve 5 ABD Doları seviyesi olarak belirlemiştir. Bu seviyeler sırasıyla gelişmemiş/az gelişmiş bölgeler için aşırı yoksulluk sınırını, az gelişmiş/gelişmekte olan bölgeler için ortalama yoksulluk sınırını, gelişmiş bölgeler için yüksek yoksulluk sınırını göstermektedir.

Mutlak yoksulluk sınırı, gıda ve gıda dışı unsurlar olarak iki farklı şekilde belirlenmektedir. Yalnızca gıda harcamalarını kapsayan minimum gıda harcaması yaklaşımında sınır, kişinin günlük kalori ihtiyacını gideren gıda sepetinin maliyetine göre hesaplanır. Ayrıca gıda harcamalarının yanı sıra gıda dışı temel gereksinimleri de (eğitim, sağlık, barınma, giyim) dikkate alan temel gereksinimlere göre hesaplanabilmektedir. Bu metodun dezavantajı, tüm nüfus için aynı kalori normlarının kullanılmasıdır. Fakat aynı hane halkı içinde bile kalori normları farklı olabilir. Yaş, cinsiyet ve meslek gibi değişkenler alınması gereken kaloriyi direkt olarak etkiler. Aynı zamanda, gıda dışı harcamalar da kişiler arasında farklılık gösterir (Doğan, 2014; 10).

Görelî yoksulluk ise mutlak yoksulluktaki eksikliğe bir çözüm ve daha çok toplumsal farklılıkları göz önüne alan bir türdür. Bu açıdan bakıldığında, görelî yoksullukta yalnızca asgari kalori gereksinimine bakılmamakta, kültürel ve toplumsal yönden tüketimi yoksul olanlar için de mecburi görülen malların kapsama alınması söz konusudur. Bu yüzden belli bir toplumda kabul edilebilir tüketim seviyesinin altında olan bireyler bu tür yoksulluk kapsamındadır (Ersoy, 2012; 152).

3.1.1.2. Objektif Yoksulluk- Sübjektif Yoksulluk

Refah yaklaşımı da denilen objektif yoksulluk; kalori miktarı, gelir ve tüketim harcamaları gibi somut ölçütlerle hesaplanır. Bu yoksulluk türünde yoksulluk sınırı çeşitli değer yargılarını içerse de uzmanlar tarafından varsayılan ihtiyaçlara göre belirlenir (Kaya, 2011; 34).

Fayda yaklaşımı da denilen sübjektif yoksulluğu hesaplamak güç olduğu için iktisatçılar, bilindiği üzere, objektif yaklaşımı benimsemektedir. Bu yaklaşımı savunanlara göre kişiler kendileri için neyin en iyi olduğunu değerlendirememektedir. Örnek vermek gerekirse, yoksulluğun ölçümünde

kullanılan neredeyse tüm yöntemler nesnel yaklaşımı benimseyerek minimum gıda ihtiyacı üzerine odaklanmaktadır. Buna karşın kişilerin tükettikleri gıdanın miktar ve türleri konusunda birbirinden farklı değerlendirme ve seçimleri söz konusudur. Bazıları hayatlarını devam ettirmek için ihtiyacı olan gıda sepetini seçerken diğerleri fiziki varlığını devam ettirme bakımından önemli gıda sepetlerini tercih etmektedir. Bundan dolayı yoksulluğun tanımlanmasında bireylerin ve hane halkının yargılarını kullanan öznel yaklaşım yoksulluğun ölçülmesinde ciddi sorunlara ve karmaşalara neden olmaktadır (Aktan ve Vural, 2002; 6).

3.1.1.3. Kronik –geçici yoksulluk

Yoksulluğun dinamik bir yapıda olması, yoksulluğun zaman içerisindeki değişikliklere göre tanımlanmasını sağlayabilmektedir. Zaman içerisinde, yoksulların yoksulluk durumlarındaki değişiklikler göz önüne alınarak bu ayırım yapılabilir. Geçici yoksulluk, dışsal sebepler nedeniyle kişilerin refah durumlarında oluşan düşüşlerdir. Daha önce yoksul olmayan hane halkı ilk defa yoksul olduğunda bu yaşanan yoksulluğun kronik mi yoksa geçici yoksulluk mu olduğunu tespit etmek zordur (Erol, 2006; 122).

Kronik yoksulluk, yoksulluğun zaman içerisinde değişmemesi durumudur. Kronik olarak yoksul olan bireyler, yoksulluk durumlarını çok uzun sürelerde, hatta yaşamları boyunca devam edip çocuklarına aktarırlar. Kronik yoksullar için yoksulluk sadece düşük gelir seviyesine sahip olmak demek değildir. Yoksullukları çoğu kez ömür boyu süren; açlık, kötü beslenme, kirli su, eğitimsizlik ve sağlık hizmetlerine ulaşamama ile sosyal dışlanmayı da içeren çok boyutlu bir durumdur (Banerjee ve Newman, 1993; 58).

3.1.1.4. Kırsal Yoksulluk- Kentsel Yoksulluk

Kırsal yoksulluk, genellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde tarım alanlarının daralması sonucu ortaya çıkmaktadır (Şengür, 2011; 16).

Tüm ülkelerde yoksulluğun kırsal alandaki etkileri kentlere göre daha fazladır. Kişisel tüketim seviyesi, sağlık, eğitim, barınma, ulaşım, haberleşme gibi olanaklara ulaşılabilirlik bakımından kentler ile kırsal kesimler arasında epeyce farklılık mevcuttur (Khan, 2000). Genel olarak kentsel yoksulluğun kesin bir tanımı

yoktur. Fakat kent yoksulluğuna dönük iki faktörlü bütünleyici yaygın bir yaklaşım vardır. Bu yaklaşımda genel iktisadi belirlemelerde kullanılan gelir ve tüketime; yaşam beklentisi, bebek ölümleri, beslenme, okuma yazma oranı, sağlık hizmetlerine ulaşılabilirlik, hane halkı bütçesi gibi sosyal göstergeler eklenmiştir. Tüm göstergeler yoksullar için maddi refah endeksine karşı ortaya çıkmıştır (Masika, 1997; 2).

Kırsal yoksulluğun devamlılığı göçlere yol açmakta ve kentlerdeki nüfus artışını hızlandırmaktadır. Diğer bir ifadeyle kentlerdeki yoksulluk kırsal yoksulluğu azaltma stratejileri veya çabasından doğmaktadır. Kırsal alanlardaki temel kamu hizmetlerinin yetersizliği ile hem kırsal hem de kentsel yoksulluğun sürmesine yol açmaktadır. Kırsal kesimden gelen vasıfsız işgücü kentlerdeki kayıt dışı işlerde istihdam edilmektedir. Sonuç olarak bu uygulamalar birçok ülkede kent-kır yoksulluğunu sürmesine neden olmaktadır (Şengür, 2011; 17).

3.1.1.5. Gelir ve İnsani Yoksulluk

Gelir yoksulluğu, birey ya da hane halkının gereksinim duyduğu temel ihtiyaçların karşılanabilmesi için yeterli miktarda gelirin elde edilememesi durumudur. Asgari yaşam standardının altında bir gelir / tüketim seviyesine sahip olan birey ya da hane halkı yoksul olarak kabul edilebilir. Yoksullar sadece gelir ve kaynaklardan değil, ayrıca fırsatlardan da mahrum kalırlar. Eğitim seviyelerinin düşük olduğundan iş bulmaları ve piyasalara erişmeleri güçtür. Ayrıca yetersiz beslenme ve sağlık hizmetlerinden faydalanamamaları da etkiler. Yoksulların içinde buldukları bu durum güvenliğin olmaması ile daha da kötüleşebilmektedir (C.C. Aktan ve Vural, 2002a).

İnsani yoksulluk ise, tahammül edilebilir bir yaşamı devam ettirmek için gerekli olanak ve seçimler olarak tanımlanabilir. İnsani yoksulluk endeksi; temiz su, sağlık hizmetleri ve okuryazarlık seviyesi gibi yetenekler ve imkânlar konularına ağırlık verir. İlave olarak insanı yoksulluk terimi, toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri ile yoksulluk arasındaki ilişkileri ortaya çıkarmakta, haneleri ayrıştırmaya, görelî yoksulluğu ve hanelerdeki her bir bireyin birbirinden farklı refah seviyelerini incelemeye yardımcı olmaktadır (Beken, 2006; 42).

3.1.1.6. Sosyal İmkânlar Yoksulluğu

Yoksulluk, bir bireyin var olan sosyo-ekonomik durumuyla ilgili bir olgudur, zayıflık ve kırılganlık bu durumdaki olası farklardır. Zayıflık ve kırılganlık, halihazırda zengin olan bir bireyin veya hane halkının, fakir olması durumunda, yoksulluk sınırının altına veya yoksulluktan düşebileceği anlamına gelir. Bu, her fakir insanın çeşitli risklerle karşı karşıya kalacağı anlamına gelmez (Şenses, 2003; 158). Örneğin, geçimini sağlamak için yeterli geliri olmayan bir çiftçi zayıf olabilir, ancak ekonomik kriz zamanlarında zayıf ve savunmasız kalabilir. Eğitim olanakları eksikliği: İyi eğitilmiş insanlar genellikle değişen çevresel koşullara daha iyi adapte olurlar, ekonomik varlıklarını ve fırsatlarını daha iyi kullanırlar, daha uygun koşullar altında kredi alırlar ve yeni gelir fırsatlarını daha iyi değerlendirirler (Kaygalak, 2001; 134).

— Sabit gelir ve iş güvenliğinin olmaması: Kazanılan gelir ve iş güvenliğinin istikrarı sektöre ve mesleğe göre değişebilir. Makroekonomik koşullardan etkilenen veya işini kaybeden bir sektörde çalışan kişi, hane halkı tüketimini azaltma riskine maruz kalmaktadır (Şenses, 2003; 11).

— Yetersiz varlıklar ve tasarruflar ve krediye erişilememesi: Hane halkı varlıklarını satarak, tasarruflarını veya borçlarını kullanarak beklenmeyen bir gelir kaybı olması durumunda, mevcut tüketim düzeyi korunabilir ve olumsuz durumdan etkilenmez. Bu fırsatlar olmadan hane halkı tüketimini azaltma riskini taşırlar.

— İşgücüne katılımın arttırılmaması: hane halkı işgücüne katılımlarını artırarak ekonomik krizlerin üstesinden gelebilir. Az sayıda çalışanı olan veya işte ayrımcılığa uğrayan hane halkı (cinsiyet veya etnik kökene dayalı ayrımcılık), gelir ve gelirindeki azalmayı telafi etmek için ek hanelerden yararlanamaz.

— Aileler arasında birliğin zayıflaması: Ekonomik krizlerden etkilenen sektörlerden dışlanması muhtemel olan diğer ailelerin desteği, ekonomik şokların etkisini azaltmaktadır. Böyle bir birliğin olmaması, yoksulluk riski ortaya çıkmasına neden olabilir veya yoksulluk seviyesini artırabilir (Bölükbaşı, 2008; 27).

3.2. Yoksulluğun Ölçülmesi

Yoksulluk verileri bir ekonominin nasıl ilerlediğini gösterir. Kimlerin yoksul sınıfına alınacağı ve yoksulların bir göstere altında toplama işlemleri ayrıca göz

önüne alınmalıdır. Yoksulluk seviyelerinin evrimi, yoksulluk sınırının nasıl belirlendiğine ve yoksulluğu ölçmek için kullanılan endekse bağlıdır (Subramanian, 2005; 12-15).

3.2.1. Yoksulluk Sınırının Belirlenmesi

Yoksulluk sınırının belirlenmesinde kullanılan en önemli aksiyomlar aşağıda verilmiştir.

1. Odak aksiyomuna göre, yoksulluk ölçüsü yoksulluktan bağımsız olmalıdır.

2. Düşük monotonluk aksiyomuna göre, yoksulların gelirindeki bir düşüş yoksulluk ölçüsünü arttırırken diğer gelirler sabitlenmelidir.

3. Eksen el bağımsızlık eksenini boyunca herhangi bir yoksulluk ölçümü gelir düzeninden bağımsız olmalıdır.

4. Zayıf transfer aksiyomuna göre, yoksul kesimlerden yoksul kesime ve iki kişi arasında gelir transferi ve yoksul kesimin değişmemesi durumunda yoksullukta bir artış olmalıdır.

5. Güçlü transfer aksiyomuna göre, yoksulluktan diğerine gelir aktarımı varsa, yoksullukta bir artış olmalıdır.

6. Süreklilik aksiyomuna göre, yoksulluk ölçümü sürekli olarak gelirle birlikte gelişmelidir.

7. Özgün gelir dağılımının kopyasının değişmezliğine göre kopyalanmasıyla elde edilen gelir dağılımının yoksulluk önleminin değeri değişmez.

Bu aksiyomlar, yoksulluk önlemlerinin rasyonelliğinin belirlenmesinde önemli kriterlerdir (Orsberg lars ve Xu, kvan 2005; 9).

3.3. Yoksulluğun Ölçüm Yöntemleri

Yoksulluğun ölçüm yöntemlerine aşağıda yer verilmiştir.

3.3.1. FGT Endeksi (Foster, Greer ve Thorbecke Index)

Foster, Greer ve Thorbecke (1984); kafa sayım oranı, yoksulluk açığı endeksi ve yoksulluk açığının karesi endeksine yapılan eleştirilerin sonucunda bu yoksulluk

ölçüm yöntemini geliştirmiştir. FGT endeksi olarak anılan bu yöntemin hesaplanması şu şekildedir (Orsberg lars ve Xu, kvan 2005; 11).

$$P_{\alpha}(y, z) = 1/N \sum (z - y_i/z) y_i^{1-\alpha}$$

y_i : Populasyondaki i 'inci insanın tahmini geliri/tüketimi

Z : Yoksulluk sınırı

N : Nüfus büyüklüğü

α : Negatif olmayan bir parametre

$\alpha=0$ için kafa sayım oranı veya FGT0 (yoksulluk göstergesi) elde edilmiş olduğunu, $\alpha=1$ için yoksulluk açığı veya ortalama yoksulluk açığı FGT1 sonucunu, $\alpha=2$ için yoksulluk açığının karesini vermektedir (Orsberg lars ve Xu, kvan 2005; 11).

FGT Endeksinin avantajları şunlardır:

— Zayıf kütle, net çizgilerle birbirinden ayrılabilir. Yoksullar farklı sosyo-ekonomik ve bölgesel gruplara ayrılabilir. Ek olarak, bu gruplar için yoksulluk oranları ayrı ayrı hesaplanabilir ve alt grup endeksleri, alt grupların nüfus payları ağırlıklan dırıldığında da ve toplandığında toplam yoksulluk oranını verir. Bu özellikler sayesinde, bu endeks yoksulluğun derinliğini ve farklı yoksul grupların göreliliğini yansıtır.—

Artan grup gelirinin ön şartı olarak artan bir yoksulluk yanıtı katsayısı içerir ve dağıtım sorunlarına duyarlıdır (Şenses, 2003; 68).

3.3.1.1. Yoksulluk Açığı Endeksi (Poverty Gap Index)

Yoksulluk Açığı Endeksi, Kafa Sayısı Endeksi'ne göre daha az bilinir. Bu endeks yoksulluk sınırının altındaki bireylerin büyüklüğünü toplamakta ve bunu yoksulluk sınırının bir yüzdesi olarak göstermektedir (Haughton ve Khandker, 2009; 70). Endeks yoksulluğun derinliğini ölçerek yoksulluk oranının yoksulluk sınırına olan duyarlılığını azaltma amacıyla geliştirilmiştir (Şenses, 2003; 66).

$$GI = (z - y_i) * I(y_i < z)$$

G : Yoksulluk açığı

Z Yoksulluk sınırı

yi: Gerçek gelir

Endeks fonksiyon kullanılarak yoksulluk açığı (Gi), yoksulluk sınırı (Z) ve gerçek gelir yi iken Yoksulluk Açığı Endeksi aşağıdaki şekilde yazılır.

$$P1 = 1/N \sum (Gi/Z)$$

Tablo 13. C Ülkesindeki Yoksulluk Açığı Endeksi

	Ülkelerdeki Her Birey İçin Tüketim				Yoksulluk Açığı Endeksi
C Ülkesindeki Tüketim	100	110	150	160	---
Yoksulluk Açığı	25	15	0	0	----
Gi/Z	0,20	0,12	0	0	0,08=0,32/4

Kaynak: Haughton ve Khandker, 2009; 70.

Tablo 2’de yoksulluk açığının nasıl hesaplandığı gösterilmektedir. Yoksulluk açığı miktarlarının varsayılan (tabloda yoksulluk sınırının 125) yoksulluk sınırına bölündükten sonra yoksulluk açığı endeksini bulmak (P) için, dört bireyin yoksulluk açığı oranlarının ortalamasının alınmasını göstermektedir.

Burada yapılan ölçüm yoksulluk açığının nispi ortalamasını vermektedir. Bazıları bu ölçümü yoksulluğu ortadan kaldırmak için gereken minimum maliyetin ölçüsü olduğunu ve bu şekilde düşünmenin faydalı olacağı düşüncesindedir. Böyle bir düşüncenin altında yatan sebep ise, bu ölçünün fakirlere gelirlerini ya da tüketimlerini yoksulluk sınırına getirmeleri için ne kadar transfer yapılması gerektiğini göstermesidir. Amaçlanan transferleri kullanarak yoksulluğu ortadan kaldırmanın en düşük maliyeti basit bir şekilde nüfustaki tüm yoksulluk açıklarını toplamaktadır. Böylece mevcut her boşluk, yoksulluk sınırına kadar doldurulmuş olur. Fakat bu durum transferlerin en etkin şekilde yapıldığı varsayımına dayandığı unutulmamalıdır (Haughton ve Khandker, 2009; 70-71). Bu endeks yoksul kimselerin sayısı hakkında bizleri bilgilendirir. Ayrıca yoksullar arasındaki gelir dağılımında bir transfer olması halinde endeks kimin gelirinde ne kadar değişim olduğunu gösteremez (Aktan, 2002; 28).

3.3.1.2. Yoksulluk Açığı Endeksinin Karesi (Squared Poverty Gap Index)

Yoksulluk açığının karesi endeksi, yoksullar arasındaki eşitsizliği de hesaba katan bir yoksulluk ölçüsüdür. Yani yoksulluk açıklarının ağırlıklandırılmış toplamıdır. Yoksulluk sınırının % 10'u kadar olan yoksulluk açığına % 10 ağırlık verilirken, % 50'ye % 50 ağırlık verilir. Bu yoksulluk açığı endeksiyle zıt bir durumdur. Çünkü onda bütün açıklar eşit olarak ağırlıklandırılır. Yoksulluk açığının karesi alınarak, gözlemler yoksulluk sınırının ne kadar çok altına düşerse ağırlıkları o kadar fazla olur (Haughton ve Khandker, 2009; 71-73). Bu endeks aşağıdaki formülle hesaplanır.

$$P2 = 1/N \sum (Gi/Z)^2$$

Tablo 14. C Ülkesindeki Yoksulluk Açığı Endeksi karesi

	Ülkelerdeki Her Birey İçin				Yoksulluk Açığı Karesi Endeksi (P2)
	Harcama				
C Ülkesindeki Harcama	100	110	150	60	--
Yoksulluk Açığı	25	15	0	0	--
Gi/Z	0,20	0,12	0	0	---
(Gi/Z) ²	0,04	0,0144	0	0	0,0136=(0,544/4)

Tablo 3'de P2'nin yoksulluk açığı hesaplandıktan sonra yoksulluk sınırına bölünmesini, karesinin alınmasını ve ortalama alınarak bulunmasını gösterilmektedir. Bu yöntemin yorumlanması kolay olmadığı için yaygın kullanılmamaktadır.

Bu ölçüm, Foster, Greer, Thorbecke (1984) tarafından tanımlanan ölçüm ailesinden biri olarak düşünülebilir.

FGT (1984) sınıfı yoksulluk ölçüleri her bir alt grubun ulusal yoksulluğa katkısını hesaplayabilmektedir. Örneğin; Nüfusun % 40'ının yaşadığı kentsel bölgelerde kişi başı yoksulluk oranı % 0.08, kırsal kesimlerde ise % 35'tir. Ulusal yoksulluk oranı, alt grupların yoksulluk oranlarının ağırlıklı ortalamasıyla bulunmuştur.

$$Po = Po_{\text{şehir}} (N_{\text{şehir}} / N) + Po_{\text{kırsal}} (N_{\text{kırsal}} / N) = 0.08 * 0.4 + 0.35 * 0.6 = \%24.2$$

FGT yoksulluk ölçümü için birleştirici ve uygun bir çatı oluşturmasına rağmen oc'nın alabileceği en iyi değerin ne olacağı sorusuna cevap vermemektedir. Ancak yoksulluğun derinliğinin ve şiddetinin ölçümü, yoksulluğun yansımaları hakkında tamamlayıcı bilgi vermektedir. Bazı gruplarda yüksek yoksulluk oluşumu varken, yoksulluk açığı düşük olabilir veya diğer gruplar düşük yoksulluk oranına sahipken yoksulların, yoksulluk açığı oranı yüksek olabilir (yoksulluk sınırının altındaki insan sayısı azdır fakat tüketim oranları çok düşüktür) (Haughton ve Khandker, 2009; 73).

3.3.1.3. Kafa Sayısı Endeksi (Head Count Index)

En yaygın olarak kullanılan ölçüttür. P_o ile gösterilmekte olan endeks, nüfus içerisinde fakir olarak sayılan kesimin yüzdesini ölçer (Sen, 1976; 219).

$$P_o = N_p / N$$

N_p : Yoksulların sayısı

N : Toplam nüfus

Örneğin, Eğer endekse göre 500 kişilik bir örneklemden %60'ı yoksul ise, $P_o = 60/500 = 0,12$ olur.

Kafa sayısı endeksinin en önemli faydası oluşturulmasının ve anlaşılmasının kolay olmasıdır. Ancak fakirliğin şiddetini hesaba katmaması bu endeksin zayıf yönüdür (Haughton ve Khandker, 2009; 69-71).

3.3.2. Sen Endeksi (Sen Index)

Yoksul nüfus oranı, yoksulluk açığı oranı ve adaletsiz gelir eşitsizliği gibi ölçütler, yoksulluğu açıklamak için yeterli değildir. Bu kriterler dar yoksulluk kriterleri olarak kabul edilirken, tüm bu unsurları içeren yeni bir kriter Amarty Sen tarafından tanımlandı. Başka bir deyişle, bu endeks, yoksul sayısını, yoksulluk derinliğini ve gelirlerin yoksullar arasında gruplara ayırarak yoksullar arasında gruplanmasını sağlayarak eşitlik, konsantrasyon ve destek aksiyomlarını sağlamaktadır.

Tekdüzelik aksiyomuna göre, yoksulluk endeksi yoksulların geliri düştüğünde artmaktadır. Yoksulluk açığı veya gelir kıtlığı endeksi bu aksiyoma

karşılık gelmekle birlikte, Baş endeksi ve Gini katsayısı bu aksiyom için koşulları sağlamamaktadır (Arpacıoğlu, 2012; 17).

İletim aksiyomu gelir dağılımı ile ilgilidir. Bir fakir haneden diğer bir fakir haneye yapılan gelir transferlerini dikkate almaktadır. Dolayısıyla, devredilmiş hanehalkı önceki devletten daha zengindir. Bu durum, yoksullar arasındaki eşitsizliği arttırmaktadır, çünkü tersine bir gelir transferidir. Transfer aksiyomu, böyle bir gelir transferi durumunda yoksulluk endeksinde bir artış olacağını gösterir. Gini katsayısı aksiyom ile ilgili koşulları karşılarsa da, numaralandırma ve uyumsuzluk indeksi bu özelliğe sahip değildir (Dumanlı, 1996; 35). Transfer aksiyomu, marjinal fayda teorisinin kısmi bir uygulamasına dayanır (İbrişim, 2008; 26). Bu uygulamaya göre, para olumlu bir avantaja sahiptir. Başka bir deyişle, çok fazla paranın bir çok faydası vardır. Ancak, gelir oranının yükselmesi durumunda fayda oranındaki artış azalmaktadır. Bu, zengin bireylerden daha fakir bir insana gelir aktarırken önemli bir avantajdır. Çok zengin bir bireyin gelirindeki düşüş de gelirinin düşmesine neden olur. Ancak bu azalma, gelirdeki artış nedeniyle fakir bireyin kazancından daha az. Başka bir deyişle, bu teoriyle amaç, dengeli bir gelir dağılımıyla sosyal karı en üst düzeyde artırmaktır. Burada örtük bir kabul var. Bu kabule göre, herkes aynı fayda fonksiyonuna sahiptir veya bireylerin fayda fonksiyonları sabit fonksiyon miktarı kadar farklıdır (Dumanlı, 1996; 36).

3.3.3. Bileşik Yoksulluk Endeksler

Gelir ya da tüketim harcamalarının yoksulluğun tanımlanmasında yetersiz olduğu düşüncesinden yola çıkarak ileri sürülen bu endekslerle, yoksulluğun parasal olmayan yönleri dahil olmak üzere farklı kriterler denenmiştir. Bu endekslerle, gelir ve tüketim harcamalarının yanı sıra özellikle eğitim ve sağlık olmak üzere diğer sosyo-ekonomik göstergeler hakkındaki verileri kullanarak birleşik göstergeler oluşturulması öngörülmektedir. İnsani Gelişme Endeksi (İGE) ve İnsan Yoksulluğu Endeksi (UTI) örneklerdir. UNDP tarafından geliştirilen ve kullanılan göstergeler ve ölçüm yöntemleri zaman içinde değişebilir (Duvan, 2001; 42).

3.3.3.1. İnsani Gelişme Endeksi (Human Development Index)

İnsani Gelişme Endeksi, insani gelişmenin üç temel boyutunda (uzun ve sağlıklı yaşam, bilgiye erişim ve iyi bir yaşam standardı) uzun vadeli gelişimi

değerlendirmek için kullanılan sentetik bir ölçüdür. Uzun ve sağlıklı yaşam boyu, ortalama yaşam beklentisi ile ölçülür. Bilgiye erişim, yetişkin nüfusun ortalama eğitim süresine ve okul çağındaki çocukların beklenen okula devam süresine göre değerlendirilir. Kişi başına GSYİH'nın bir fonksiyonu olarak yaşam standardı ölçülür. Bu değer uluslararası piyasalarda kullanılır ve 2011 değeri de CSP'ye göre ayarlanır ve kullanılır. İGE, Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür İstatistik Enstitüsü (UNESCO) Birleşmiş Milletler Nüfus Dairesi (UNPD) tarafından sağlanan uluslararası veriler kullanılarak rapor edilmektedir ve Dünya Bankası'nı ülkeleri mümkün olduğunca karşılaştırmaktadır.

2014 yılı için İGE değerleri ve sıralaması önceki yıllarda yayınlanan raporlarla karşılaştırılmaz. Bileşik endekslerde endekslerde ilgili kurumlar tarafından bir takım farklılıklar yapılmıştır. İnsani Gelişme Raporu 2014 (İGR) 1980'den 2014'e kadar tüm İGE'lerin yeniden hesaplanmış ifadelerini içermektedir (UNDP, 2015a; 3).

3.3.3.2. İnsani Yoksulluk Endeksleri (Human Poverty Indexes)

İGE bir ülkenin genel insani gelişme sürecindeki ilerlemesini ölçerken, İTÜ bu kazanımların dağılımını yansıtmakta ve mevcut yoksulluğu ölçmektedir. Gelişmekte olan ve gelişmiş ülkeler için iki tip İİT' den bahsedilebilmektedir.

Tablo 15. İYE-1: İnsani Yoksulluk Endeks Bileşenleri

İNSANİ YOKSULLUK ENDEKSİNİN BİLEŞENLERİ				
Boyut	Uzun ve Sağlıklı bir Yaşam	Bilgi	İyi bir Yaşam Standardı	
Gösterge	Doğum 40 yaşına kadar yaşamama olasılığı olmayanlar	Yetişkin okur-yazar olmayanların oranı	İyileştirilmiş su kaynaklarına erişimi olmayan nüfus yüzdesi	Yaşına göre kilosuna düşük çocukların yüzdesi
			İyi bir yaşam standardından yoksunluk	

Kaynak: Human Developmet Report, 2004; 258.

İYE-1, Gelişmekte olan ülkelerde yoksulluğu ölçmek. İnsan hayatının üç boyutunun yoksulluğuna dikkat çekiyor. Bu, doğumda 40 yaşından önce birinin

hayatını kaybetme umuduyla ölçülen yaşam beklentisidir; yetişkin cehalet oranı ile ölçülen bilgiler; Bunlar, güvenli suya erişemeyen çocukların ve 5 yaşından önce yeterince beslenemeyenlerin oranı ile ölçülen genel ekonomik beklentilerdir (Karakaş ve Köksal, 2003; 17).

3.3.3.3. Toplumsal Cinsiyet Bazında Gelişme Endeksi

CDGE, kadın İGE değerlerinin erkek İGE değerlerine oranı temel alınması ile ölçülür. Bu endeks insani gelişmenin sağlık, eğitim ve ekonomik kaynaklar üzerindeki hâkimiyet olan üç temel boyuttaki cinsiyet eşitsizliklerini ölçmektedir. Ülke sıralamaları İGE'deki cinsiyet eşitliğinden mutlak sapmalara dayalıdır. Bu da sıralamalarda, eşitsizliklerin kadın ve erkek lehine eşit olarak değerlendirildiğini göstermektedir (Duvan, 2001; 42).

3.3.3.4. Toplumsal Cinsiyet Bazında Yetki Endeksi (Gender Empowerment Measure)

TCGE cinsiyetler arasındaki eşitsizliği ölçerken, TBYE'sin de kadının politik ve ekonomik hayatta ne kadar aktif olduğunu ortaya koyar. Ekonomik ve politik katılım, karar alma gibi kilit alanlardaki cinsiyet eşitsizliklerini ölçmeye odaklanmıştır.

TBYE kadınların ve erkeklerin politik ve ekonomik alanlara katılımı ve bu alanlarda karar verme gücünün yanı sıra ekonomik kaynaklar üzerindeki gücü olan bu üç önemli alanda cinsiyet eşitsizliğini ölçmektedir (Karakaş ve Köksal, 2003; 18).

3.4. Yoksulluğun Nedenleri ve Sonuçları

3.4.1. İşsizlik Nedeni

Türkiye'de işsizlik konusundaki çalışmalarda TÜİK verileri temel alınmakta ve başvuru döneminde işi olmayan bireylerden iş aramak için son 3 ayda iş arama yollarından en az birini kullanmış ve iki haftada işbaşı yapabilecek durumda olan kurumsal olmayan çalışma çağındaki tüm bireyler işsiz nüfus içinde yer alacak şekilde tanımlanmaktadır (TÜİK, 2017).

İşsizlik ve yoksulluk arasında kuvvetli bir ilişki söz konusudur. Yoksulluk tanımının içinde olan bireylere bakıldığında genelde ekonomide düzenli bir işi

olmayan, işsiz ya da noksan istihdam gibi problemlerle karşılaştıkları görülmektedir. İşsizliğin var olduğu bir yerde yoksulluk da kaçınılmaz olur (Cennet, 2010; 13).

3.4.2. Gelir Dağılımı Nedeni

Yoksulluk, günlük temel ihtiyaçları (yiyecek, içecek, barınma, giyim-kuşam) zor karşılama veya karşılayamama durumudur. Fakat gelişmiş ülkelerde bu tanımın standartlarında farklılık görülmektedir.

Yoksulluk, ortaya çıkan çevresel, ekonomik, siyasî ve toplumsal gibi nedenlerle ülkeden ülkeye ya da coğrafyadan coğrafyaya değişiklik göstermektedir.

— Çevresel nedenler: Yoksullaşmanın emarelerinden olan çevresel nedenlerin en başında doğal ve beşeri afetler yer almaktadır. Kuraklık, aşırı otlama ve orman tahripleri gibi afetler coğrafik koşullarda yoksulluğa sebep olabilmektedir. Bu verimsiz topraklarda tarım yapılamayacağı için yoksulluk da kaçınılmaz olur.

— Ekonomik nedenler: Yoksullaşmanın emarelerinden olan ekonomik nedenlerin en başında işsizlik bulunmaktadır. Ekonomik koşullarının yetersizliği ve israflar yoksulluğa sebep olmuştur.

— Siyasi nedenler: Geniş çapta yoksulluğa sebep olabilecek bir nedendir. Uygulanan yanlış politikalar, tarıma ve eğitime verilen desteğin yetersizliği, yanlış kentleşme ve sanayileşme vb. örnek olarak verilebilir.

— Toplumsal nedenler: Aşırı nüfus artışının görüldüğü ülkelerde özellikle doğum kontrol konusunda bilinçsiz ve yetersiz olunması çarpık kentleşmeyi de beraberinde getirmektedir. Beyin göçleri, tarihteki yönetim biçimleri, savaşlar ve soykırımlar toplumları uzun süre yoksul bırakabilmektedir (Wikipedia, 2016).

3.4.3. Eşitsizlik nedeni

Eşitsizlik, yoksulluk ile düşünülmesi gereken bir durumdur. Genelde entegrasyon ve küreselleşme ile alakalı münazaralarda büyüme ile eşitlik arasında karşılıklı ilişkinin varlığı unutulmaktadır. 1950'lilerden sonra hızlıca büyümeye giden yoksul ülkelerin gelir dağılımındaki dengesizliğe razı gelme mecburiyetinde olduklarından, eşitsizlik ciddi bir sorun olarak görülmemiştir. Diğer bir ifadeyle, o

yıllarda öne çıkan ekonomistler eşitsizliğin büyümeye sebep olduğu ya da onun bir gereği olduğunu ifade etmişlerdir (Stiglitz, 2000; 15).

1980'lilerde dünyada, liberal devlet anlayışının baskın olması, sosyal refah devleti anlayışının zayıflamasına neden olmuştur. Bu da gelir eşitsizliği ve yoksullukla mücadele konularının önemini azaltmıştır. Bu süreçte, Türkiye'de de benzer eğilimlerin ekonomik gelişme sürecinde kendiliğinden çözüleceği zannedilmiştir (Çalışkan, 2010; 91).

1990'lı yıllarda ise Doğu Asya kalkınma tecrübelerinden faydalanılarak büyüme ve sosyal sermayenin önemini gösteren çalışmalar geleneksel bakış açısını ve onun neo-klasik uzantılarını son derece etkilemiştir. Birçok toplumbilimci daha büyük bir gelir eşitliğinin daha hızlı bir büyümenin ön koşulu olduğunu düşünmüşlerdir. İktisat düşüncesindeki bu önemli kayma açısından uygulanacak doğru politikalar (eğitime ve sosyal politikalara odaklanılması gibi) büyümeyi arttıracak gibi eşitsizliği de azaltacaktır (Gündoğan, 2008; 43).

Yani eşitsizliği azaltan politikalar ile büyümeyi hızlandıran politikalar arasında doğrudan bir sebep-sonuç ilişkisi kurulabilir. Ekonomistler bu ilişkiyi tam olarak ortaya çıkarmamasına rağmen devlet politikalarının, sosyal ve siyasilerin tercihlerinin potansiyel olarak önemli yer alabilecekleri söylenebilir. Geleneksel yaklaşımlar aktif olmayan devlet politikalarını ileri sürmüştür. Ayrıca fiziki sermaye birikiminin bir sonucu olarak ekonomik büyümeyi, teknolojik ilerlemenin sonucu olarak da işgücünün genişlemesi ve sermaye ve emeği görülmektedir. Dolayısıyla, eşitsizliği azaltmak için yapılan politikalar ciddi öneme sahiptir. Bir demokratik reform çatısı makroekonomik dengeyi ele alarak sadece yoksulları güçlendirmek değil, aynı zamanda eşitliğin geliştirilmesi açısından oldukça hızlı sonuçlar verebilecek projelere yatırım yapmak için strateji ve politikalar ortaya koyabilmektedir (Çalışkan, 2010; 88).

Yoksul olanlar gelirlerini yoksul olmayanlara göre sosyal ve beşeri sermayenin oluşumuna daha fazla yatırım yapmaktadır. Ayrıca gelirlerinin büyük bir kısmını çocuklarının daha iyi beslenmesine, daha sağlıklı olmasına ve okul masraflarına harcamaktadırlar. Bu nedenle eşitsizliğin azaltılması, verimliliğin

arttırılması ve daha dinamik bir ekonomik büyümeye ulaşılacak için sosyal ve beşeri sermayeye daha fazla yatırım yapılması gerekmektedir. Bunun için devletin daha büyük çapta bir stratejik rol alacağını ve de yoksullukla mücadele ve gelir eşitsizliğinin azaltılması amacıyla yeni bir büyüme stratejisinin oluşturulmasına ve uygulanmasına olanak veren politikaların tekrar düşünülmesi gerekmektedir (Smith, 1998; 17-18).

Türkiye’de gelir eşitsizliği ve yoksulluk problemi toplumsal barışı olumsuz etkilemesinden dolayı acilen çözülmesi gereken bir konu olmuştur. Bireyler ve toplumsal sınıflar arasındaki paylaşım mücadelesinin toplumsal adalet ve barışı sıkıntıya sokacak düzeye ulaşmaması, devletin varlıklı ve yoksullar arasındaki aşırı farkları azaltacak sosyal politikaları hayata geçirmesine bağlı olmuştur (Çalışkan, 2010; 91-92).

3.5. Dünya Çapında Yoksulluğa Genel Bakış

Yoksullukla ilgilenen belli başlı uluslararası kuruluşların yoksulluk ile ilgili tanımları aşağıda sunulmuştur.

İnsani Gelişme Raporu’nda insani gelişme, bireylerin tercihlerini artırma süreci olarak tanımlanır. Bu tercihler ebedi ve değişken olabilir, fakat kaliteli bir yaşam, bilgi edinme ve memnuniyet verici bir hayatı devam ettirmeyi sağlayacak kaynaklara erişmek gelişme aşamalarında öne çıkmaktadır. Ayrıca siyasi özgürlük, sağlanmış insan hakları ve kendine saygısı olmak da diğer tercihler arasındadır. Bu düşünceye göre gelir, insani gelişmişliğin göstergesi olarak önemli bir etken olmanın yanı sıra tek başına yetersizdir. Yani daha düşük gelirli ülkelerin insani gelişmişliği iyi iken, ekonomisi iyi olan birçok ülke zayıf durumda olduğu bilinmektedir (Öztürk vd., 2010; 110).

GSYH hesaplamaları ülkenin muhasebe sistemindeki gelir yoksulluğunun yoksulluğu tanımlamada yeterli olmadığı için UNDP yoksulluk konusunu geniş anlamda ele almıştır. İnsani yoksulluk kavramına dikkat çeken UNDP yoksulluğun sadece gelir bazlı ele alınmasının eksik olduğunu öne sürerek insani gelişmenin, bireylerin sosyal ve kültürel bazda da gereksinimlerini karşılaması gereken bir kavram olduğunu öne sürmüştür. 1990’dan beri her yıl İnsani Gelişme Raporları’nı

(İGR) sunan UNDP yoksulluğun anlamını derinleştiren bir uluslararası kuruluş olmuştur (Galor ve Tsiddon, 1996; 112).

GSYH hesaplamaları ülkenin muhasebe sistemindeki değişikliklerden Etkilenebilmekte ve parasal olmayan ev içi hizmet gibi değerleri ölçmemektedir. Ayrıca gelir dağılımı hakkında bir ölçü sunmayan kişi başı GSYH ülkenin sosyo ekonomik gelişmişliğini göstermede yeterli olmamaktadır (Orsberg, 2005; 94).

İGE ile hesaplamada üç ölçüt kullanılmaktadır: refah standardı, eğitim standardı ve sağlık standardı. Refah standardı memnuniyet verici bir yaşam sürmeyi sağlayacak kaynaklara erişmeyi, sağlık standardı kaliteli bir yaşama, eğitim standardı ise bilgi edinmeye denk gelmektedir.

3.5.1. Dünya Bankasının Yoksulluğa Bakışı Ve Tanımı

Dünya Bankası'nın yoksullukla tanışması 1970'lere dayanmaktadır. Bu dönemde sanayileşme sürecine giren ülkelerin gelir dağılımı eşitsizliği gibi bir sorunla karşılaşmaları Dünya Bankası'nın yoksulluğa gösterdiği önemi de arttırmıştır.

1980'lerde uygulanan yapısal uyum programları birçok kişinin işsiz kalmasına yol açmıştır. Bu sebeple Dünya Bankası 1990 yılında Dünya Kalkınma raporu yayınlamıştır. Raporda yoksulluğun olumsuz etkilerinin ortadan kaldırılarak, hiçbir amacın yoksulluğun önüne geçemeyeceği belirtilmiştir. 90 sonrası dönemde yapısal uyum programlarının olumsuz etkileri azaltarak somut adımlar atılmıştır. Dünya Bankası ve IMF'nin bu soruna olan ilgisi daha da artmıştır (Adonsou ve Slywester, 2016; 54).

Dünya Bankası 1990 yılında yayınlanmış olduğu raporu sonrası yoksulluk olgusunun ifade alanını genişletmiştir. 90 öncesi genel olarak üzerinde önemle durulan yoksulluk algısı gelir yoksulluğudur. 2000 yılından sonra Dünya Bankası gelir yoksulluğunun yanında, tüketim, eğitim, sağlık, toplumsal ve politik yaşama katılım gibi önemli konuları yoksulluk algısına ilave ederek yoksulluğa yeni bir boyut kazandırmıştır. 2000'den beri ise kırılabilirlik, savunmasızlık, riske açık olma, söz hakkı olmama ve güçsüzlüğü de yoksulluk kavramına ekleyerek yoksulluğu çok boyutlu olarak incelemektedir. Böylelikle Dünya Bankası yoksulluğu 3 temel neden

olan mal ve varlıktan yoksunluk, söz ve güç sahibi olamama ve kırılganlık üzerine kurmuştur (Sarısoy ve Koç, 2010; 152).

3.5.2. Avrupa Birliği Çerçevesinde Yoksulluk Ve Tanımı

Avrupa Birliği “Kişilerin veya ailelerin kaynaklarının onları yaşadıkları üye ülkede kabul edilebilir asgari yaşam şartlarından mahrum bırakacak kadar olması” olarak yoksulluğu tanımlamıştır. Bu tanımı Avrupa Komisyonu ise “yoksul; kaynakları yaşadıkları üye ülkenin asgari kabul edilebilir yaşam şartlarını karşılayamayacak kadar sınırlı olan bireyler, aileler ve gruplar olarak anlaşılmalıdır.” şeklinde genişletmiştir.

Avrupa Birliği de yoksulluk olgusunu görelî yoksulluk olarak ele almıştır. Zira Avrupa ülkeleri gelişmiş ülkeler kategorisindedir, mutlak yoksulluk ise az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin sorunlarıdır. Avrupa Birliği temel gereksinimlerin, giyinme barınma gibi ihtiyaçların karşılanması gibi sorunlarla değil, daha çok refah standardizasyonunu artırmak gibi faaliyetler üzerine yoğunlaşmıştır (İbrişim, 2008; 48).

Ancak bu yaklaşım Avrupa Birliği’ndeki Romanlar gibi özel grupları ve coğrafyaları etkileyen ileri seviye yoksulluğu dikkate almamaktadır. Makul bir asgari yaşam standardı geniş çapta sosyal ve ekonomik kalkınmanın genel seviyesine bağlı olduğundan, daha varlıklı bir ülkede yaşamı sürdürebilmek için gerekli asgari standart insanların toplumda, kültürel faaliyet ve diğer uğraşlara normal olarak katılması için yetersiz olacağı görüşüdür. Bu konularda birlik ayrılıklarına düşmektedir (Kömürcü, 2014; 14-15).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

FİNANSAL DERİNLEŞME VE YOKSULLUK İLİŞKİSİ

Finansal derinleşme ve yoksulluk ilişkisi teorik olarak ele alan çalışmalara ilişkin literatür taraması yer almaktadır.

4.1. Finansal Derinleşme Ve Yoksulluk İlişkisi Teorik Çerçeve

Teorik olarak, finansal gelişimin uzun vadeli büyümenin sağlanmasında önemli bir mekanizma oluşturduğu öne sürülmektedir (Levine 2005, Beck ve ark. 2007). Finansal gelişimin ekonomik büyümeyi ve yoksulluğu azaltmayı nasıl etkileyeceği üzerine yapılan ilk çalışmalar Beck ve ark. (2007), Dollar ve Kraay (2002), Jalilian ve Kirkpatrick (2002) 'in çalışmaları (Adonsou ve Slywester, 2016). Ekonomik büyümeden yoksulluğa bu dolaylı etki hakkında literatür genel olarak riski azaltan, tasarrufları teşvik eden, verimli yatırımı teşvik eden, uzmanlığı teşvik eden ve işlem ve bilgi maliyetlerini azaltan etkili bir finansal sisteme dayanmaktadır. Bu gibi teorik görüşler birçok ülke ve büyük ülke grupları için deneysel analizlerle desteklenmektedir (Levine ve Zervos, 1998; Darrat, 1999; Khan ve diğerleri, 2011), diğer taraftan bu çalışmaların ortak tarafı para ve yarı paradır. piyasa değeri veya özel krediler. finansal değişkenler ve bu değişkenlerin finansal sistemdeki yoksulluğu nasıl etkileyeceği sorusunu yanıtlamaktadır (Adonsou ve Slywester, 2016).

Finansal derinleşmenin yoksulluk üzerinde etkisi doğrudan ve dolaylı olmak üzere iki şekilde ortaya çıkmaktadır. Bunlardan ilki; finansal derinleşme sayesinde sermayenin dolaşımına paralel olarak kredi kısıtlarını kaldırılması ve yoksullara düşük maliyetli kredi sağlanmasına yardımcı olabileceğine yöneliktir (Greenwood ve Jovanovic, 1990). Ancak bu ilişkinin zamanla tersine dönebileceği de Greenwood ve Jovanovic (1990) tarafından vurgulanmıştır. İkincisi ise finansal derinleşmenin ekonomik büyümeyi desteklemesine bağlı olarak yoksulların ekonomik büyümeden fayda sağlayacağına yöneliktir (Jalilian ve Kirkpatrick, 2002). Diğer önemli bir husus ise McKinnon (1973) tarafından ileri sürülen “tamamlayıcılık hipotezidir” (complementary hypothesis). McKinnon (1973)'na göre sermaye birikimi için finansal kanalların da genişlemesi gerekmektedir. Bu yaklaşım bir bakıma parasal

genişleme anlamı taşır. Çünkü reel para talebi reel gelir ile pozitif bir ilişki içindedir (McKinnon, 1973) ve likitide kısıtlamalarının yoksulları etkilemesi muhtemeldir (Jeanneney ve Kpodar, 2008).

Yoksulluğun azaltılması tüm ülkeler için özellikle de gelişmekte olan ülkeler için önemli bir konuyu temsil etmektedir. Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu gibi uluslararası kuruluşlar, kalkınma programlarının çoğunda yoksulluğun azaltılmasına yönelik hedef belirlemiştir. Bu nedenle yoksulluk ile mücadele etmek için büyüme yanlısı politikalara öncelik verilmiştir. Bu politikanın altında yatan sebeplerden birisi de yüksek oranda ekonomik büyüme gösteren ülkelerin yoksulluk oranlarını azaltmayı başardıklarına dair görüşlerdir (Zahanogo, 2017).

Finansal derinleşme ve yoksulluğun azaltılması arasındaki ilişki, son yıllarda hem teorik hem de ampirik çalışmalarda önemli ve tartışmalı bir literatür oluşturmuştur. Bazı çalışmalar, finansal gelişmenin daha fazla girişimcinin finansman elde etmesine izin vererek, yoksullar üzerinde belirli bir etkisi olan sermaye tahsisini geliştirdiğini ve bunun olumlu etki bıraktığını iddia ederken (Jalilian ve Kirkpatrick, 2002; Honohan, 2004; Beck vd., 2007; Odhiambo, 2009a), bazıları da zengin ve politik bağlantılı kişilerin öncelikli olarak finansal sistemdeki gelişmelerden yararlandığını (Singh vd. 2015) ve finansal gelişmenin, finansal krizin ve istikrarsız bir makroekonomik ortamın nedeni olarak tanımlandığını (Kaminsky ve Reinhart, 1999), bunlarında yoksulluğu arttırıcı etkisi olduğunu (Easterly ve Fischer, 2001) iddia etmiştir.

Teorik olarak finansal derinleşme, doğrudan ve dolaylı olarak iki kanal üzerinden yoksulluğu etkileyebilmektedir. İlk kanal finansal gelişmenin yoksulların finansal hizmetlere erişimini iyileştirerek -doğrudan- yoksulluğu etkilediğini göstermektedir (Odhiambo, 2009b; Pradhan, 2010; Akhter, 2010). İkinci kanal ise finansal derinleşmenin, artan yatırım oranları yoluyla ekonomik büyümeyi teşvik ederek -dolaylı- yoksulluğu etkilediğini göstermektedir (King ve Levine, 1993; Levine 2005). Yani finansal derinleşme ile yoksulluğun azaltılması arasındaki dolaylı bağlantı, finansın ekonomik büyüme üzerindeki etkisiyle gerçekleşmektedir.

Gelişmiş bir finans sektörünün ekonomik büyüme üzerindeki beklenen olumlu etkileri yıllardır araştırılmış ve araştırılmaya devam etmektedir (Schumpeter, 1912; Gurley ve Shaw, 1955; McKinnon, 1973; Shaw, 1973; Galbis, 1977; Pagano, 1993; Gibson ve Tsakalatos, 1994; Levine 2005). Kalkınma teorilerinin ortaya çıkışının ilk dönemlerinde finansal sektörün ekonomik büyüme üzerinde destekleyici bir rolü olmadığı, ekonomik büyüme için sadece teknolojik ilerleme ve iş gücü arzında büyümenin gerektiği ileri sürülmüştür (Solow, 1956). Fakat daha sonra ortaya çıkan içsel büyüme teorisi bu düşünceyi değiştirmiştir. İçsel büyüme teorisine göre finansal araçlar sermaye hareketliliği ve tasarruf birikimini olumlu yönde etkileyerek teknolojik yenilik ve ekonomik büyümede destekleyici bir role sahiptir (Romer, 1986; Aghion ve Howitt, 1990).

Mevcut araştırmalarda, finansal derinleşmenin büyümeyi iyileştirmesi durumunda, bu durumun yoksulluğu azaltmaya dönüştüğüne dair dolaylı bir varsayım olduğu görülmektedir. Ekonomik büyüme yoksullara iş imkânı ve diğer ekonomik fırsatlar gibi iyileştirici ortamlar sunmaktadır (Todaro, 1997). Bu görüş, Ravallion ve Datt (2002), Mellor (1999), Dollar ve Kraay (2002) ve Fan vd. (2005) gibi bir dizi çalışma tarafından desteklenmiştir. Ayrıca büyümeden kaynaklanan yüksek vergi gelirleri, insan sermayesine daha fazla yatırım yapma olanağı sağlayan devlet sosyal harcamalarında (sağlık, eğitim ve sosyal koruma) bir artışa neden olabilmekte ve sonuç olarak yoksullara fayda sağlamaktadır (Perotti, 1993).

Literatürde yer alan görüşler temelde üçe ayrılabilirken (doğrudan, dolaylı etkiler ve tamamlayıcılık hipotezi) bunlardan ikisi (dolaylı ve doğrudan etkileri) özü itibarıyla George Simmel'in modern toplumun yapısına dair tespitlerini dile getirdiği "trickle down" "damlama" teorisi ile yakından ilgilidir. Simmel'in bu yaklaşımının özü zengin sınıf tarafından kullanılan malların ekonomik koşullar sayesinde zamanla alt sınıflara da yayılacağına yöneliktir (Gültekin, 2007).

Herhangi bir ülkenin temel makroekonomik politikaları, aşağıdakilerin hepsine veya bir kısmına ulaşmayı amaçlamaktadır: sürekli ve geri dönüşü olmayan ekonomik büyüme, eşitsizliğin azaltılması, tam istihdam dengesi, fiyat istikrarı, ödeme dengesi ve döviz kuru istikrarı. Bu hedefler çelişkili roller yerine tamamlayıcı rol oynamaktadır. Politikaların genel hedefi, vatandaşların refahını sürekli olarak

artırmaktır. Bu hedeflere genellikle iyi koordine edilmiş para ve hükümet politikaları izlenir. Para politikasının bu hedeflere ulaşılmasındaki etkisi ve etkinliği, bir ulusun finansal gelişiminin (derinleşmesi) genişlemesine bağlıdır. Bu makroekonomik hedeflerin merkezinde devlet, vatandaşlarının hayatını ve mallarını korumaktır. Polis gücü, yargı ve savunma gibi kurumlara yatırım yapılmasını içeren can ve malların korunması sorumluluğu doğrudan olabilir. Dolaylı koruma, çevre ve vatandaşların tüm potansiyellerine ulaşmalarını sağlayacak imkânlar sağlama, böylece yaşam standartlarını iyileştirmeyi garanti etme şeklinde sağlanır. Makroekonomik hedefler, hükümetin dolaylı sorumluluğundadır. Hükümetlerin, gelişmiş ülkeleri geliştirmekte olan ülkelere ayıran sorumluluklarına bağlılıklarındaki farklılıklardır. Geriye dönük veya gelişen olarak adlandırılan ülkeler, ekonomik, politik ve sosyal olarak gelişmiş ülkelerin gerisinde oldukları için çok özeldir.

Özellikle, Todaro (1997) ve Jhingan (2002) 'nin görüşüne göre, mutlak yoksulluk oranının sürekli yüksek olması, kişi başına düşen düşük gelir seviyesi, tüketim, ayrıca yüksek ölüm oranları, idari yetersizlik ve yüksek bağımlılık ile karakterize edilirler. yabancı gelişmiş ekonomiler. Yoksulluğun, geliştirmekte olan ülkelere bu özelliklerin sürekliliğinden büyük ölçüde sorumlu olduğuna inanılmaktadır. Abimiku (2009) 'a göre, bu, yoksulluğun ortadan kaldırılmasının neden sadece insan refahının en önemli amacı olarak görülmediğini, aynı zamanda açlığın ortadan kaldırılmasının, hastalığın ve herkes için üretken istihdamın sağlanmasının da yoksulluğun azaltılmasının önemli bir yönü olduğunu açıklamaktadır. Yoksulluğun istatistiki olarak ölçülmesi mümkün olup, ilgili kişi veya grubun yaşamın temel ihtiyaçlarının karşılanmasında kabul edilemeyecek güçlüklerle karşılaştıkları kişi başına düşen gelir başına ifade edilen bir çizgi oluşturarak mümkündür.

Doğal olarak, yoksulluk sınırı genel kalkınma düzeyine göre değişmektedir. Biri için yoksulluk nedir, diğeri için servet olabilir. Geliştirmekte olan ekonomilerde, yetişkinlerin günlük harcamalarının iki doların (2 \$) altında olması, yoksulluk sınırının altında yaşamak olarak kabul edilmektedir (Uluslararası Para Fonu, 2012). Finansal gelişme, bir ülkenin ekonomik büyümesinde ayrılmaz bir faktör olarak kabul edilir. Tasarrufu harekete geçiren, kaynakları tahsis eden ve risk yönetimini

kolaylaştıran, iyi işleyen bir finansal sistem, sermaye birikimini destekleyerek, yatırım verimliliğini artırarak, istihdam olanakları yaratırken, çıktı / geliri artırıp yoksulluğu azaltarak her şeyin eşit olmasıyla ekonomik büyümeye katkıda bulunur. Bununla birlikte, finans ve yoksulluğun azaltılması arasındaki ilişki, para politikası aktarım mekanizması yoluyla diğer hedefleri etkilemesi gerektiği için ne doğrudan ne de otomatiktir. Mbutor'a (2009) göre bu hedefler, kredinin mevcudiyeti, yönü ve maliyeti ve nihayetinde yoksulluk düzeyi üzerinde etkisi olan ve faiz oranlarını, döviz kurlarını ve kredi kanallarını içerir. Gelişmekte olan ülkelerdeki hükümetler, adil gelir dağılımı ve yoksulluğun azaltılmasını içeren ekonomik büyümeyi sağlamak için para politikasını kullanmaktadır. Diğer bir deyişle, ekonomik büyüme ya gelir eşitsizliği ve yoksulluk artışıyla ya da gelir eşitsizliği ve yoksulluk artışı ile büyümeye ayrılabilir (Beck ve ark. 2007). Bu ikisi arasındaki farklar, büyümenin yoksullar üzerindeki etkilerini değiştirebilir.

Inoue ve Hamori'ye (2010) göre, eğer finansal gelişme ortalama büyümeyi arttırırsa, yalnızca zenginlerin gelirlerini artırarak gelir eşitsizliğini kötüleştirebilir, o zaman finansal derinleşmenin yoksulluğa bir katkısı olmayabilir.

4.2. Literatür Taraması

Khandker (1998) Bangladeş'te kapsamlı anket verilerine dayanan çalışmada, mikro kredi programlarının yoksulluğun azaltılması için etkili bir politika aracı olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda bu tür programların yoksullukla mücadele programlarının bazı türlerinden daha uygun maliyette olduğunu göstermektedir. Mikro kredi programlarının maaşlı iş arayan, sosyal gelenek tarafından kısıtlanan birçoğu Bangladeşli kadınlar için özellikle önemli olduğu bulunmuştur. İncelenen üç mikro kredi programına göre borçlular kadın olduğunda hane halkı tüketimi üzerinde etkisi iki katı olmuştur. İncelenen üç proje şunlardır: Grameen Bankası, Bangladeş Kırsal Gelişme Komitesi (BRAC) ve RD12. İncelenen çalışmalar şunlardır: yoksullukla mücadele ve mikro kredi programları; Bangladeş'te mikro kredi programlarının evrimi; mikro kredi programlarının sosyo-ekonomik etkileri; mikro kredi yoluyla finanse edilen faaliyetlerin büyüme potansiyeli; mikro kredi programlarının kurumsal ve finansal sürdürülebilirliği; mikro kredi programları ve

kırsal finansal piyasalar; alternatif yoksullukla mücadele programlarının maliyet etkinliği.

Jalilian ve Kirkpatrick (2002) finansal gelişme ve ekonomik büyüme arasındaki bağlantıyı ampirik olarak incelemişlerdir. Çalışmada finans gelişmenin büyüme üzerinde önemli ve pozitif bir etkisi olduğunu belirlemişlerdir. Araştırmacılar finansal gelişmenin düşük gelirli ülkelerde yoksulluğun azaltılması için yaptığı katkıyı incelemişlerdir. Raporlanan sonuçlar gelişmekte olan ülkelerde finansal sektörü geliştirme politikasının, yoksulluğun azaltılması amacına yönelik katkıda bulunabileceği iddiasını desteklemektedir.

Honohan (2004) finans ve büyüme arasındaki nedensel ilişki son on yılda ortaya çıkarılan en çarpıcı ampirik makroekonomik ilişkilerden biridir. Yazar literatürün evrimini incelemiş ve finansal derinliğin, ortalama gelir ve eşitsizliği dikkate aldıktan sonra bile kafa sayısı yoksulluk ile negatif ilişkili olduğunu göstermiştir.

Var olan önemli sayıdaki araştırmalar finansal gelişmenin genel ekonomik büyümeyi arttırdığını bulmuşken Beck, Demirgüç-Kunt ve Levine (2004) finansal gelişmenin yoksulların gelirlerini artırıp arttırmadığını ve yoksulluğu azaltıp azaltmadığını incelemişlerdir. Geniş bir cross-country (kesitsel) örneklemini kullanarak, gelir dağılımı ve yoksulluğun azaltılması üzerinde finansal gelişmenin etkisi konusundaki teorik tartışmaları açıklığa kavuşturmuşlardır. Finansal gelişmenin yoksulların gelirlerini orantısız bir şekilde artırarak gelir eşitsizliğini azalttığını bulmuşlardır. Daha gelişmiş finansal araçlara sahip ülkeler hem yoksulluk hem de gelir eşitsizliğinde daha hızlı düşüşler yaşamaktadır.

Jalilian ve Kirkpatrick (2005) gelişmekte olan ülkelerde finansal gelişmenin yoksulluğun azaltılmasına finansal gelişmenin katkısını incelemişlerdir. Daha önceki çalışmalarda finansal gelişme ile ekonomik büyüme ve ekonomik büyüme ile yoksulluğun azaltılması arasındaki ilişkiler incelenmişken bu çalışmada finansal sektör büyümesi ile yoksulluğun azaltılması arasındaki nedensel ilişki test edilmiştir. Ampirik sonuçlar, ekonomik kalkınmanın belirli bir seviyesine kadar finansal

sektördeki büyümenin, büyümeyi artırıcı etki ile yoksulluğun azaltılmasına katkıda bulunduğunu göstermektedir.

Quartey (2005) Gana’da finansal sektörün gelişimi ve yoksulluğun azaltılması arasındaki karşılıklı ilişkiyi araştırmıştır. Çalışma 1970-2001 dönemi için Dünya Kalkınma Göstergeleri’nden zaman serisi verileri kullanılarak yapılmıştır. Finansal sektörün gelişmesi Gana’da tasarrufları harekete geçirmenin Granger nedeni olmasa da yoksulluğun azaltılmasını teşvik etmektedir. Ayrıca tasarrufların yoksulluğun azaltılmasının Granger nedeni olduğu bulunmuştur. Yoksulluğun azaltılmasında finansal sektör gelişiminin etkisi pozitif ama anlamsızdır. Bu Gana’da bütçe açığının finansmanı, yüksek temerrüt oranı, teminat eksikliği ve uygun iş önerileri eksikliği nedeniyle finansal araçların yoksul yanlısı sektörlerle yeterince kanalize edilmiş tasarruflara sahip olmamasındandır. Bu konudaki diğer bir bulgu finansal sektör gelişimi ile yoksulluğun azaltılması arasında uzun dönemli bir eşbütünleşme ilişkisi olmasıdır.

Green, Kirkpatrick, ve Murinde (2006) özellikle mikro ve küçük işletmelerin (KOBİ) büyümesinin desteklenmesi suretiyle finansal sektörü geliştirme politikasının yoksulluğu azaltılmaya katkı sağlayabileceği yöntemleri incelemişlerdir. Özellikle çalışmada örnek olay çalışmaları ve kalkınma sürecinde KOBİ’lerin değişen rolü üzerine ampirik çalışma ve mikro finans rolünü içeren gayri resmi ve resmi finans KOBİ’lerin erişimi konuları üzerinde durmuşlardır. Finansal politika, küçük işletme geliştirme ve yoksulluğun azaltılması arasındaki bağlantıları ile ilgili bir dizi araştırmanın öncelikleri 2015 yılına kadar küresel yoksulluğu yarıya indirmenin Binyıl Kalkınma Hedefi’ne (BKH) ulaşmasına katkı yapan araştırmacıların dikkatini hemen çekmiştir.

Beck, Demirgüç-Kunt, ve Levine (2007) finansal gelişme, en yoksulun beşte birinin gelirlerini orantısız bir şekilde artırmakta ve gelir eşitsizliğini azaltmaktadır. Finansal gelişmenin etkisi toplam ekonomik büyüme üzerinde %60 olurken en yoksulun beşte birlik gelir büyümesi üzerinde finansal gelişmenin uzun vadeli etkisinin yaklaşık %40’ı gelir eşitsizliğindeki düşmelerin sonucudur. Ayrıca finansal gelişme günde 1\$’dan daha azda yaşayan nüfus kesiminde bir düşüşle ilişkidir. Bu bulgular yoksullar için finansal sistemin önemini vurgulamaktadır.

Finansal istikrarın öneminin ortaya çıktığı çalışmalarında Akhter vd. (2009; 11) 54 gelişmekte ülkeden elde ettikleri panel veriler üzerinden FEVD tekniğini kullanarak finansal gelişme ile yoksulluk arasındaki doğrudan ilişkiyi incelemiştir. Sonuç olarak finansal gelişmenin ortalamada yoksulluk azalmasına yol açtığı fakat finansal gelişmeye eşlik eden istikrarsızlığın yoksullara zarar verdiği tespit edilmiştir.

Odhiambo (2009a) üç değişkenli bir nedensellik modeli kullanılarak Güney Afrika'da finansal gelişme, ekonomik büyüme ve yoksulluğun azaltılması arasındaki dinamik nedensel ilişkiyi incelemiştir. Çalışmada kritik bir soru üzerinde durulmuştur. Güney Afrika'da yoksulluğun azaltılması sürecine hangi sektör (finansal veya reel) yol açar? Eşbütünleşme ve hata düzeltme modelleri kullanılarak çalışmanın ampirik sonuçları Güney Afrika'da hem finansal gelişme hem de ekonomik büyüme yoksulluğun azaltılmasının Granger nedeni olduğunu göstermektedir. Çalışmada ayrıca ekonomik büyümenin finansal gelişmenin Granger nedeni olduğu ve böylece Güney Afrika'da yoksulluğun azaltılması sürecine öncülük ettiği bulunmuştur. Bu nedensellik ilişkisi kısa dönem veya uzun dönemde geçerlidir.

Zhuang vd. (2009) gelişmekte olan ülkelerin finans sektörünü geliştirme yardımlarının arkasındaki rasyonaliteyi derinleştirmek amacıyla, ilgili teorik ve ampirik literatürü gözden geçirmişlerdir. Buna göre finansal sektörün gelişmesi, ekonomik büyüme ve yoksulluğun azaltılmasında önemli bir rol oynamaktadır ve bu hem kesitsel örneklem hem de ülkeye özgü çalışmalar tarafından çok kuvvetli bir şekilde desteklenmektedir. Fakat finansal sektör gelişiminin nasıl sağlanacağı üzerinde farklı görüşler söz konusudur. Özellikle yerel bankaların ve sermaye piyasalarının önemi ve bankacılık sektörünün geliştirilmesi büyük ve küçük bankaların görece önemleri konusunda bu görüş ayrılıkları söz konusudur. Mikro işletmeler, küçük ve orta ölçekli işletmeler ve hassas gruplar tarafından finansa erişimin geliştirilmesi yoksulluğun azaltılmasında kritik öneme sahip olduğu kabul edilmiştir. Aynı zamanda etkili olması için mikro finans ve KOBİ kredi programlarının iyi tasarlanmış olması gerektiğine inanılmaktadır. Özellikle bu programların, eğitim ve kapasite geliştirme, piyasalar ve teknolojilere erişme yardımı ve diğer piyasa başarısızlıklarını azaltma gibi diğer destek hizmetleri ile birlikte

olması gerekmektedir. Finansal sektörü geliştirme ve inovasyon riskleri de beraberinde getirir ve bu nedenle sağlıklı makroekonomik yönetimi sürdürmek, diğer bir ifade ile etkin bir düzenleyici ve denetleyici mekanizmalar koymak ve finansal sektörün geliştirilmesinde yapısal reformları gerçekleştirmek önemlidir. Çalışmada bu sonuçlar öncelikle alan olarak hedef finansal sektörü geliştirme yardımları için güçlü bir gerekçe sağladığı ve bu, herhangi bir kamu sektörü müdahalesi gibi, bu tür yardımlar piyasa ve piyasa dışı başarısızlıkları gidermek için tasarlanmış olmalı olduğu savunulmaktadır. Aynı zamanda çalışmada, daha fazla araştırma acilen gerekli olan çeşitli alanlara özellikle finansal sektör gelişiminin nasıl birbiri ardında gelmesi, finansal inovasyon ihtiyacını nasıl dengelenmesi ve bu ekonomik ve finansal istikrar için ve mikrofinans ve KOBİ kredi programlarının yoksulluğu azaltmak için nasıl daha iyi çalışma yaptığını vurgulanmaktadır.

Odhiambo (2009b) çalışmada Zambiya’da finansal sektör gelişimi ve yoksulluğun azaltılması arasındaki zamanlar arası nedensellik ilişkisi olup olmadığı sorusuna yanıt aranmıştır. Çalışmada özellikle örneklem büyüklüğü küçük olması durumunda avantajlara sahip olan ve yeni geliştirilmiş bir yöntem olan otoregressif dağıtılmış gecikme sınır testi (Autoregressive Distributed Lag - ARDL) prosedürü kullanılmıştır. Ayrıca, finansal gelişmeyi temsilen geniş tanımlı para arzı ($M2/GSYH$), gayri safi yurtiçi hasılanın bir oranı olarak özel sektöre verilen kredi ($DCP/GSYH$) kullanılmıştır. Yurtiçi banka varlıkları ($DMBA$) yoksulluğun azalışını temsilen ise kişi başına özel tüketim harcamaları kullanılmıştır. Geniş tanımlı para arzı oranı ($M2/GSYH$) finansal sektör gelişiminin bir temsili olarak kullanıldığında yoksulluğun azaltılması finansal sektörün gelişimine neden gibi görülmektedir. Ancak, DCP ve $DMPA$ kullanıldığında finansal gelişmenin yoksulluğun azaltılmasına neden gibi görünmekte ve tersi bir nedensellik ilişkisi görünmemektedir. Bu çalışmanın ampirik sonuçları finansal gelişme ve yoksulluğun azaltılması arasındaki nedensel ilişkinin finansal gelişme için kullanılan proxy seçimine duyarlıdır.

Odhiambo (2010) Kenya’da 1968-2006 dönemi için finansal gelişme ve yoksulluğun azaltılması arasında zamanlararası nedensel ilişki incelenmiştir. Çalışmada Kenya’da finansal gelişmenin yoksulluğun azaltılmasına destek olup

olmadığı sorusuna cevap aranmıştır. Çalışmada eş bütünleşme ve hata düzeltme mekanizmasına dayalı üç değişkenli nedensellik modeli kullanılmıştır. Önceki çalışmaların çoğunun aksine mevcut çalışmada finansal gelişme ve yoksulluğun azaltılması arasında iki değişkenli nedensellik çerçevesinde ara bir değişken olarak tasarruf oranı dahil edilmiştir. Böylelikle basit bir üç değişkenli nedensellik modeli oluşturulmuştur. Çalışmada Kenya’da finansal gelişmeden yoksulluğun azaltılmasına belirgin bir nedensel akış bulunmuştur. Ayrıca finansal gelişmeden tasarrufa tek yönlü bir nedensellik ve tasarruf ve yoksulluğun azaltılması arasında çift yönlü bir nedensellik bulunmuştur.

Kappel (2010) çalışmasında gelir eşitsizliği ve yoksulluk üzerinde finansal gelişmenin etkisini incelemiştir. Hem cross-country hem de panel veri regresyonunun sonuçları, eşitsizlik ve yoksulluğun sadece gelişmiş kredi piyasaları yoluyla değil aynı zamanda daha gelişmiş borsalar aracılığıyla azaltıldığını öne sürmektedir. Çalışmada etnik çeşitlilik ve arazi dağılımı hem gelir eşitsizliğinin hem de yoksulluğun önemli ve güçlü belirleyicileri olduğunu göstermektedir. Sonuç olarak yüksek gelirli ülkelerde hükümet harcamalarının gelir eşitsizliğinde bir düşüşe yol açtığını gösteren delillere ulaşılmıştır. Ancak düşük gelirli ülkelerde anlamlı bir etki bulunamamıştır.

Ellahi (2011) finansal gelişme, üretken yatırımlar için yurtiçi tasarrufların etkin bir şekilde harekete geçirilmesi yoluyla özellikle gelişmekte olan ülkelerde yoksulluğun azaltılmasına önemli bir rol oynamaktadır. Bu çalışmada 1975-2010 arasında değişen dönem süresi boyunca Pakistan’da finansal sektörün gelişimi, ekonomik büyüme ve yoksulluğun azaltılmasının göstergeleri arasındaki eş bütünleşme ve nedensellik incelenmiştir. Bu bağlamda, önceki değişkenlerin yanında işgücü ve yatırım değişkenleri de modele dahil edilmiştir. Eş bütünleşme testi ile finansal sektörün gelişimi, ekonomik büyüme ve yoksulluğun azaltılması arasında uzun dönemli denge ilişkisinin varlığı bulunmuştur. Çok değişkenli VECM (Vektör Hata Düzeltme Yöntemi) nedensellik testi yoksulluğun azaltılmasından ekonomik büyümeye, ekonomik büyümeden finansal gelişmeye, finansal gelişmeden yoksulluğun azaltılmasına ve ekonomik büyümeden yoksulluğun azaltılmasına tek yönlü nedenselliğin varlığını doğrulamaktadır. Aynı zamanda finansal gelişme ile

ekonomik büyüme ve yoksulluğun azaltılması ile finansal gelişme arasında nedensellik ilişkisinin olmadığı bulunmuştur.

Perez-Moreno (2011) makalede gelişmekte olan ülkelerde finansal gelişme ve yoksulluk arasındaki olası nedensel bağlantılar ampirik olarak incelenmiştir. Bu amaçla mevcut olan kısa zaman serisine uygun olması için geleneksel Granger nedensellik testlerinin değiştirilmiş bir şeklini uygulamıştır. Çalışmada finansal gelişmenin ölçüsü olarak finansal sistemdeki likit varlıkların GSYH'ya oranı veya para ve para benzerlerinin GSYH'ya oranı kullanılmıştır. Elde edilen kanıtlar 1970-1980 dönemi için finansal gelişmenin ılımlı yoksulluğun azaltılmasına yol açtığı desteklemektedir. Bu sonuçların 1980-1990 dönemi için geçerli görülmemektedir.

Benzer şekilde finansal gelişmenin ölçüsü olarak özel kredilerin GSYH'ya oranı kullanıldığında da elde edilememiştir. Aynı şekilde çalışmada yoksulluktan finansal gelişmeye Granger nedensellik olduğuna ilişkin bir kanıt elde edilememiştir.

Kar, Ağır, ve Peker (2011) finansal gelişme ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki finansal sektörün aslında ekonomistler arasında ekonomik gelişme sürecinde reel sektöre katkıda bulunup bulunmadığı son zamanlarda çok tartışılan konulardan biri olmaktadır. Finansal gelişme ve ekonomik büyüme arasındaki nedensel ilişkiyi test etmek için ampirik çalışmalarda ilgili değişkenler arasında nedensellik sorunu üzerine ağırlıklı olarak yoğunlaşmıştır. Aslında ampirik çalışmalar, Türkiye için de, finansal gelişme ve ekonomik büyüme arasındaki nedensellik ilişkisi üzerine evrensel bir görüş olmadığını ortaya koymaktadır. Ancak finansal gelişme ve yoksulluğun azaltılması arasındaki nedensel ilişki Türkiye için ihmal edilmiştir. Bu nedenle bu çalışmada 1970-2007 dönemi için zaman serisi ekonometri gelişmeleri üç değişkenli bir çerçevede kullanarak Türkiye'de finansal gelişme, ekonomik büyüme ve yoksulluğun azaltılması arasında nedensel ilişki ampirik olarak araştırmak için çalışılmıştır. Bulgu finansal gelişmenin ekonomik büyümeye ve ekonomik büyümenin yoksulluğun azaltılmasına neden olurken finansal gelişmeden yoksulluğun azaltılmasına doğrudan bağlantı kısa vadede çok sınırlı olduğunu göstermektedir.

Ho ve Odhiambo (2011) çalışma finansal gelişme ve yoksulluğun azaltılması arasındaki nedensel ilişki yeni geliştirilen ARDL sınır testi yöntemi kullanılarak Çin'de incelenmiştir. Çalışmada finansal gelişme için iki ayrı proxy kullanılmıştır. Yoksulluğun azalması için ise kişi başına özel tüketim alınmıştır. Çalışmanın sonuçları, finansal gelişme ve yoksulluğun azaltılması arasındaki nedensel ilişki finansal gelişmişlik düzeyini ölçmek için kullanılan proxye hassas olduğunu göstermektedir. Özel sektöre verilen yurtiçi kredilerin GSYH'ya oranı (DCP/GSYH) finansal gelişmeyi temsilen alındığında kısa vadede hem finansal gelişme hem de yoksulluğun azaltılması arasında çift yönlü bir nedensellik bulunmuştur. Ancak geniş tanımlı para arzı oranı (M2/GSYH) temsili olarak kullanıldığında kısa vadede finansal gelişme ve yoksulluğun azaltılması arasında çift yönlü bir nedensellik bulunmuştur. Ancak uzun vadede yoksulluğun azaltılmasından finansal gelişmeye tek yönlü nedensel bir akış öne çıkmaktadır. Bu sonuçlar on yıldır Çin'de devam eden yoksulluğu azaltma programları, uzun vadede finansal sektörün daha da gelişmesine yol açmasının mümkün olduğunu göstermektedir.

Jeanneney ve Kpodar (2011a) bu makalede finansal gelişmenin bir yandan büyümeyi destekleyerek ve diğer taraftan doğrudan McKinnon kanal etkisiyle yoksulluğun azaltılmasına nasıl faydalı olduğunu incelemişlerdir. Aynı zamanda, ancak, finansal gelişmeye eşlik eden finansal istikrarsızlık yoksul için zararlıdır ve yoksulluğun azaltılmasında finansal gelişmenin olumlu etkisini azaltır. Bu hipotezler 1966-2000 dönemi boyunca gelişmekte olan ülkelerin bir örneklem üzerinde başarıyla test edilmiştir.

Jeanneney ve Kpodar (2011b) makalede finansal gelişmenin yoksulluğun azalmasına dolaylı (ekonomik büyüme yoluyla) etkisinin ötesinde dağıtımsal etkisi yoluyla doğrudan nasıl katkı yaptığını incelemektedir. 1966-2000 yılları arasında gelişmekte olan ülkelerin bir örneklem için verileri ile elde edilen sonuçlar, yoksulların bankacılık sisteminin işlemleri kolaylaştırma fonksiyonlarından yararlandığını ve tasarruf olanakları sağladığını ileri sürmektedir. Ayrıca, finansal gelişme özellikle yoksulu olumsuz etkileyen finansal istikrarsızlığı beraberinde getirmektedir. Buna rağmen, yoksullar için finansal gelişmenin faydalarının maliyeti ağır basmaktadır.

İnoue, Hamori (2012) çalışmalarında ampirik olarak, mali derinleşmenin Hindistan'da yoksulluğun azaltılmasına katkıda bulunup katkı sağlanmadığı incelenmektedir. 28 Hint eyaleti ve yedi zaman dönemini (1973, 1977, 1983, 1987, 1993, 1999 ve 2004) kapsayan birleşik topraklar için dengesiz panel verilerini kullanarak, maddi derinleşirmenin yoksulluk üzerinde herhangi bir etkisi olup olmadığı ampirik olarak analiz edilir. Ampirik sonuçlar, mali derinleşmenin yoksulluğu önemli ölçüde azalttığını, uluslararası açıklığı, enflasyon oranını ve ekonomik büyümeyi kontrol ettiğini açıkça göstermektedir.

Shahbaz, Afza, ve Shabbir (2013) çalışmanın amacı Pakistan örneğinde finansal gelişme, yurtiçi tasarruflar ve yoksulluk arasındaki ilişkiyi araştırmaktır. Çalışmada 1971-2005 dönemi yıllık zaman serisi verileri kullanılmıştır. ARDL sınır testi yaklaşımı kısa ve uzun vade için nedensellik yönü için eş bütünleşme ve Vektör Hata Düzeltme Modeli (VECM) kullanılmaktadır. Birim kök sorunu Ng-Perron birim kök testi kullanımı ile ele alınmıştır. Çalışmanın sonuçları uzun vadede finansal gelişme ve yoksulluk arasında geribildirim etkisi olduğunu ve kısa vadede ise yoksulluğun azalmasından finansal gelişmeye güçlü bir nedensel ilişkisi olduğunu göstermektedir. Çalışma ülkede canlı finansal sektör yardımıyla yoksulluğu azaltmak için politika yapıcıları için yeni yönler açmaktadır.

Yanar ve Şahbaz (2013) Gelişmekte olan ülkelerde küreselleşme, yoksulluk ve gelir eşitsizliği arasındaki ilişki incelenmiştir. Küreselleşmeye ek olarak, küreselleşmenin alt bileşenleri (ekonomik, sosyal ve politik küreselleşmenin yoksulluk ve gelir eşitsizliği üzerindeki etkileri) dikkate alınmıştır. Çalışma 2012 yılında 102 gelişmekte olan ülkeden veri kullanılarak kesitsel analizlerle test edilmiştir. Ampirik bulgulara göre, küreselleşme yoksulluk ve gelir eşitsizliğini azaltmaktadır. Bu sonuçlar, küreselleşmenin alt bileşenlerinin etkilerinin analiz edildiği modeller tarafından da desteklenmektedir. Sonuçlar, gelişmekte olan ülkelerdeki ekonomik, politik ve sosyal küreselleşmenin hem yoksulluğu hem de gelir eşitsizliğini azalttığını göstermektedir.

Nijerya'daki finansal derinleşme, ekonomik büyüme ve yoksulluk arasındaki dinamik nedensel ilişkiyi 1960 ile 2011 yıllarını kapsayan yıllık zaman serilerini kullanarak araştırmaktadır Aye (2013) . Yapılan analiz testleri sonucunda; finans,

ekonomik büyüme ve yoksulluk arasındaki uzun dönem denge ilişkisinin kanıtı olmadığını göstermektedir. Bu nedenle, kısa vadede nedensellik üzerinde durulmuştur. Bulgular; büyümeden yoksulluğa kısa vadeli tek yönlü nedenselliğin finansmana bağlı olduğunu göstermektedir. Bu, finansmanın büyümeyle yoksulluğu dolaylı olarak etkilediğini desteklemektedir.

Dauda ve Makinde (2014) 1980-2010 döneminde Nijerya'da finansal sektör gelişimi ile yoksulluğun azaltılması arasındaki ilişkiyi incelemek için VAR modelini kullanmıştır. Varılan sonuçlar, ekonomik büyümenin kısa vadede yoksulluğun azaltılması üzerinde en güçlü etkiyi gösterdiğini, ancak gelir eşitsizliğinin olumsuz etkisinden dolayı uzun vadede yoksullar için zararlı olabileceğini göstermektedir. Dahası, geniş para arzı (M2) vasıtasıyla finanse edilen derinleşme, yoksullukla olumsuz bir şekilde ilişkilidir. Ancak çalışma, genel inanca aykırı olarak özel sektöre verilen kredilerin Nijerya'da yoksulluğun azaltılmasına neden olmadığı sonucuna varıyor.

Uddin, Shahbaz, Arouri and Teulon (2014) 1975-2011 dönemi için Bangladeş'te finansal gelişme, ekonomik büyüme ve yoksulluğun azaltılması arasındaki ilişkiyi incelemek için otoregresif dağılmış gecikmeli model (ARDL) yaklaşımı kullanılmıştır. Bangladeş siyasi liderlerinin finans sektörünün gelişimi yoluyla yoksulluğun azaltılmasını etkileyebilecekleri sonucuna varmışlardır. Diğer yandan, finansal gelişme yoksulluğun azaltılmasına yardımcı olur, ancak etkisinin doğrusal olmadığı öngörülmüştür.

Chemli (2014) 1990-2012 döneminde 8 MENA ülkesinde (Cezayir, Mısır, İran, Ürdün, Moritanya, Fas, Tunus ve Yemen) finansal kalkınma ile yoksulluğun azaltılması arasındaki ilişkiyi incelemek için ARDL yaklaşımını kullandı. Sonuçları, finansal gelişmenin yoksulları desteklediğini gösteriyor. Ayrıca, kişi başı GSYİH ve ticaret açıklığı kişi başı hanehalkı nihai tüketim harcamalarını olumlu etkilemektedir.

Abosedra, Shahbaz, Nawaz (2015) 1975-2011 dönemi için verileri kullanarak Mısır'daki finansal kalkınma ile yoksulluğun azaltılması arasındaki bağlantıları ele almaktadır. Değişkenlerin istikrar özellikleri Zivot-Andrews yapısal kırılma birimi kök testi uygulanarak test edilmiştir. Sonuçlarına göre; finansal derinleşme,

ekonomik büyüme ve yoksulluğun azaltılması arasındaki uzun vadeli ilişkinin varlığını doğrulayan eş bütünleşme kanıtlarını göstermektedir. Mali gelişme ile yoksulluğun azaltılması arasındaki nedensel ilişkinin, finansal kalkınma düzeyini ve yoksulluk seviyesini ölçmek için kullanılan verilere duyarlı olduğunu tespit edilmiştir. Özel sektöre verilen iç kredi, finansal gelişmenin vekâleti olarak kullanıldığında, kısa vadede, finansal kalkınma ile yoksulluğun azaltılması arasında nedenselliğin egemen olduğu görülmektedir.

Çizelge 1: Literatür taraması

Yazarlar	Örnekleme	Dönem	Temel Bulgular
Khandker (1998)	Bangladeş	1970-1996	Mikro kredi programlarının yoksulluğun azaltılmasında etkili olduğu tespit edilmiştir.
Jalilian ve Kirkpatrick (2002)	Gelişmekte olan ülkeler	...	Finansal sektör kalkınma politikasının gelişmekte olan ülkelerde yoksulluğun azaltılmasına katkıda bulunabileceği konusundaki iddiayı desteklemektedir.
Acharya (2003)	Nepal	1990-2000	Finansal gelişmenin reel sektör ile ve dolayısıyla yoksulluğun azaltılması ile bir ilişkinin olmadığı görülmektedir.
Honohan (2004)	Gelişmekte olan ülkeler	1990-2000	Finansal derinleşme ile yoksulluk arasında negatif ilişki tespit edilmiştir.
Beck, Demirgüç-Kunt ve Levine (2004)	52 Gelişmiş /Gelişmekte olan ülke	1960-2000	Finansal gelişmenin yoksulların gelirlerini orantısız bir şekilde artırarak gelir eşitsizliğini azalttığı görüşünü ortaya koymuşlardır.
Quartey (2005)	Gana	1970-2001	Finansal sektör gelişimi için uygun reformların yoksulluğu azalttığını gözlemlemiştir.
Green, Kirkpatrick ve Murinde (2006)	Gelişmekte olan ülkeler	1960-2000	Finansal gelişme göstergelerinin yoksulluğu azaltmada etkili olduğu görülmüştür.
Akhter (2009)	54 seçilmiş ülke	...	Finansal gelişmenin ortalamada yoksulluk azalışına yol açtığı fakat finansal gelişmeye eşlik eden istikrarsızlığın yoksullara zarar verdiği tespit edilmiştir.
Zhuang vd. (2009)	Asya ülkeleri	1990-2005	Finansal gelişme yoksulluk düşüşüne dolaylı olarak büyüme kanalıyla katkıda bulunur.
Odhiambo (2010)	Kenya	1968-2006	Finansal gelişmeden tasarrufa tek yönlü bir nedensellik, tasarruf ve yoksulluğun azaltılması arasında çift yönlü bir nedensellik bulunmuştur.
Perez – Moreno (2011)	Gelişmekte olan ülkeler	1970-1990	1970-1980 dönemi için finansal gelişmenin ılımlı şekilde yoksulluğu azaltmada etkili olduğu 1980-1990 dönemi için geçerli görülmemektedir.
Kızılgöl ve Üçdoğruk (2011)	Türkiye	2002-2006	Eğitim seviyesi arttıkça yoksulluk olasılığının azaldığını tespit etmiştir.
Kar, Ağır ve Peker (2011)	Türkiye	1970-2007	Finansal gelişme ve yoksulluk düşüşü arasında çok zayıf bir bağlantı görülmüştür.

Ho ve Odhiambo (2011)	Çin	1978-2008	Uzun dönemde yoksulluk düşüşünden finansal gelişmeye doğru bir nedensellik akışının baskın olduğu görülmüştür.
Jeanneney ve Kpodar (2011b)	Gelişmekte olan ülkeler	1966-2000	Finansal istikrarsızlık, yoksulluğun azaltılmasında finansal gelişmenin etkisini azalttığı görüşü belirtilmiştir.
İnoue, Hamori (2012)	28 Hint eyaleti	1973-2004	Finansal derinleşmenin yoksulluğu önemli ölçüde azalttığı gözlemlenmiştir.
Fowowe ve Abidoye (2012)	Sahra altı Afrika ülkeleri	...	Finansal gelişmenin ölçümü , bu ülkelerde yoksulluğu önemli ölçüde etkilemediğini gözlemlemişlerdir.
Shahbaz, Afza ve Shabbir (2013)	Pakistan	1971-2005	Uzun vadede finansal gelişme ve yoksulluk arasında geribildirim etkisi olduğunu ve kısa vadede ise yoksulluğun azalmasından finansal gelişmeye güçlü bir nedensel ilişkisi olduğunu göstermektedir.
Yanar ve Şahbaz (2013)	Gelişmekte olan ülkeler	2012	Ekonomik , politik ve sosyal küreselleşmenin hem yoksulluğu hem de gelir eşitsizliğini azalttığını göstermektedir.
Aye (2013)	Nijerya	1960-2011	Finansal gelişmenin yoksulluğun azalmasına yol açabileceği gözlemlenmiştir.
Dauda ve Makinde (2014)	Nijerya	1980-2010	Özel sektöre verilen kredilerin Nijerya'da yoksulluğun azaltılmasına neden olmadığı sonucuna varılmıştır.
Uddin, Shahbaz, Arouri ve Teulon (2014)	Bangladeş	1975-2011	Finansal gelişme yoksulluğun azaltılmasına yardımcı olur ancak etkisinin doğrusal olmadığı öngörülmüştür.
Chemli (2014)	8 MENA ülkesi	1990-2012	Finansal gelişme yoksulluğun düşmesine katkı yapmaktadır.
Abosedra, Shahbaz, Nawaz (2015)	Mısır	1975-2011	Özel sektöre verile iç kredi, finansal gelişme göstergesi olarak kullanıldığında, kısa vadede finansal kalkınma ile yoksulluğun azaltılması arasında nedensellik ilişkisi görülmüştür.

BEŞİNCİ BÖLÜM
EKONOMETRİK UYGULAMA
EKONOMETRİK METODOLOJİ VE AMPİRİK ANALİZ

5.1. Veri Seti

Çalışmada yükselen ekonomiler üzerinde finansal derinleşmenin yoksulluk üzerine etkisi incelenmektedir. IMF tarafından yapılan yükselen ekonomi sınıflandırması baz alınmış ve bu grup içerisinde modelde kullanılan değişkenlerin verisine ulaşılabilen ülkeler analize dahil edilmiştir. Bu ülke grubu aşağıdaki çizelgede sunulmuştur.

Çizelge 2 Analizde Kullanılan Seçilmiş Yükselen Ekonomiler

Yükselen Ekonomiler Grubu	
1	Arjantin
2	Brezilya
3	Şili
4	Hindistan
5	Malezya
6	Meksika
7	Pakistan
8	Peru
9	Filipinler
10	Tayland
11	Türkiye

Panel veri analizinde modellerde 1994-2017 dönemine ait yıllık veriler kullanılmış ve değişkenlere ilişkin bu döneme ait veriler çalışmaya dahil edilmiştir.

Çizelge 3 Değişkenlerin Açıklanması

Değişken Simgesi	Açıklaması	Kaynağı	Dönemi
M2Y	Parasallaşma oranı	Dünya Bankası (WDI)	1994-2017
DC	Özel sektöre verilen yurtiçi kredilerin GSYH'ya oranı	Dünya Bankası (WDI)	1994-2017
DCB	Bankalar tarafından özel sektöre verilen yurtiçi kredilerin GSYH'ya oranı	Dünya Bankası (WDI)	1994-2017
PCHC	Hanehalkı kişi başı tüketim harcaması	Dünya Bankası (WDI)	1994-2017

Analizlerde kullanılacak değişkenler belirlenirken literatürde kullanılan tanımlar dikkate alınmaktadır. Bu nedenle amaç, çalışmada kullanılan tanımlar ile literatür arasında tutarlılık sağlamaktır.

İlk olarak, finansal konsolidasyon derecesinin göstergeleri tanımlandı. Banka dışı finansal piyasaların çoğu gelişmekte olan ülkede tam olarak geliştirilmediğine dikkat edilmelidir. Sonuç olarak, finansal piyasalar ve bankalar bu ülkelerdeki yerini alıyor (Khan 1980; King ve Levine 1993). Ayrıca, De Gregorio ve Guidotti (1995) ve Lynch (1996) gibi çalışmalarda finansal derinleşmenin parasal büyüklüklerin sonucu olarak da gerçekleştiğini ifade etmektedir.

Bu çalışmada, birçok çalışmada finansal derinleşmenin bir göstergesi olarak kullanılan üç değişken kullanılmıştır. Bunlardan ilki M2Y'dir (Lee, 2013; Darrat vd, 2005; Barro, 2000; Levine, 1993; Denizer vd, 2002; Tiryaki, 2003). para kazanma oranı. 2003). M2Y ayrıca, özel hane halkının finansal sistemdeki bankacılık sistemini ne ölçüde kullandığı konusunda da bilgi vermektedir. Bu oran McKinnon (1973) ve Shaw (1973) tarafından da önerildi ve King ve Levine (1993a, 1993b) bu oranı para kazanma oranı olarak tanımladı ve finansal derinliği ölçmek için kullanmıştır. Diğer bir finansal derinleşme göstergesi, özel sektöre verilen yurt içi kredilerin milli gelire oranı olan DC'dir (Denizer, 2002; Hwang ve Lee, 2013; Darrat vd., 2005). Bu oran özel sektöre sağlanan finansal hizmetlerin derecesini yansıtmaktadır. Literatürde yaygın olarak kullanılan bir ölçüttür. Mello ve Tiongson (2006) ve Jappelli ve Pagano (1994), finansal derinliğin veya finansal piyasa gelişimini temsil eden bir değişken olarak bu değişkeni kullanmışlardır. Son olarak finansal derinleşmenin

göstergesi olarak bankalar tarafından özel sektöre verilen yurt içi kredilerin milli gelire oranı olan DCB'dir.

Yoksulluk göstergesi olarak Gelişmekte olan ülkelerde yoksulluğu ölçmek için ampirik çalışmalarda değişik en yakın (gösterge) değişkenler (proxies) kullanılması önerilmiştir. Deininger ve Squire (1996) ile Lundberg ve Squire (1999), yoksul bireylerin sayısının (Kafa Sayım Ölçütü) yoksulluğu en iyi gösteren değişken olduğunu ileri sürmektedirler. Ancak birçok ülkeye ilişkin bu seriye ait verilerin zaman serisi olarak mevcut olmaması, araştırmacıları alternatif ölçütlerin geliştirilmesine yöneltmiştir. Bu çerçevede son zamanlarda, güvenilir bir şekilde rapor edilen ve oldukça istikrarlı bir yapı arz eden kişi başına tüketim harcamasının yoksulluk göstergesi olarak kullanıldığı görülmektedir (Ravallion, 1992; Woolard ve Leibbrandt, 1999; Odhiambo, 2008, 2009, 2010). Odhiambo'ya (2009) göre, kişi başına tüketim harcamaları, Dünya Bankasının "minimum bir yaşam standardını sağlayamama" şeklindeki yoksulluk tanımıyla da uyumludur. Dolayısıyla bu tezde yoksulluk göstergesi olarak, kişi başına hane halkı nihai tüketim harcamaları (PCHC) yoksulluk göstergesi kullanılmıştır.

5.2.1.Ekonometrik Metodoloji

5.2.1.1.Yatay Kesit Bağımlılığı ve Heterojenlik Testleri

Küreselleşme sürecinde ülke ekonomilerinin birbirinden etkilenmesi veya ülkelerden birinde ortaya çıkan bir değişikliğin diğerlerini etkileme olasılığı oldukça yüksektir. Bu olgunun ekonometrik yöntemlere aktarılmasında literatürde yatay kesit bağımlılık "cross-section dependency" (CD) testleri kullanılmaktadır. Modele yönelik analizlerin ilk aşamasında yatay kesiti oluşturan ülkelere ait seriler arasında yatay kesit bağımlılığının olup olmadığının test edilmesi yer almaktadır. Seriler arasında yatay kesit bağımlılığın bulunması durumunda, bu durumun göz önünde bulundurulması elde edilen analiz sonuçlarını önemli ölçüde etkilemektedir (Breusch vd. 1980).

Yatay kesit bağımlılık testi (CD), Berusch ve Pagan (1980)'nın geliştirdiği LM testi veya Pesaran (2004, 2008)'in geliştirdiği CD testleri ile araştırılmaktadır. Bu testler panelin zaman (T) ve yatay kesit (N) boyutundan kaynaklanana farklılıklar

içermektedir. Berusch ve Pagan (1980) LM testinde $T > N$, Paseran (2004) CD testi ise $N/T \rightarrow \infty$, $N > T$ durumlarında, Paseran (2004) tarafından tekrar geliştirilen CD testi ise $T \rightarrow \infty$ ya da $N \rightarrow \infty$, $N > T$, $T > N$ durumlarının her ikisinde de kullanılabilir. Bu üç testte, grup ortalaması sıfır, bireysel ortalama sıfırdan farklı olduğundan sapmalı sonuçlar ortaya çıkmaktadır (Nazlıoğlu vd., 2011). Pesaran vd. (2008) tarafından geliştirilen LM_{adj} (sapması düzeltilmiş LM testinde), test istatistiğine varyans ve ortalamanın da eklenmesi ile söz konusu sapma düzeltilmiştir. Bu testlerin hipotezleri; “ H_0 : Yatay kesit bağımlılığı yoktur, H_1 : Yatay kesit bağımlılığı vardır” şeklindedir.

Diğer yandan test edilen modellerde yer verilen her bir ülkeye ait katsayıların homojen olup olmadığı da oldukça önemlidir. Bu durum takip eden testlerin seçiminde belirleyici olmaktadır. Homojenlik testi (HT); yatay kesitlerden birinde gerçekleşen değişimin diğer ülkeleri aynı düzeyde ya da farklı düzeylerde etkilendiğini test etmektedir. Bu amaçla çalışmada Pesaran ve Yagamata (2008) tarafından geliştirilen homojenlik ((Slope Homogeneity Test) veya Delta ($\tilde{\Delta}$) testi olarak bilinen) testi kullanılmıştır. Bu yöntem örneklemin büyüklüğüne göre iki farklı test önermektedir. $\tilde{\Delta}$ testi büyük örneklem için geçerli iken $\tilde{\Delta}_{adj}$ testi küçük örneklem için önerilmektedir. Bu testlerin hipotezleri; “ H_0 : $\beta_i = \beta$ (Eğim katsayıları homojendir) ve H_1 : $\beta_i \neq \beta$ (Eğim katsayıları heterojendir)” şeklindedir (Özcan ve Özmen; 2019). Aşağıda tablolarda CD ve HT test sonuçlarına yer verilmektedir.

5.3. Delta Testi Bulguları

Tablo 16. Delta Testi Sonuçları

Test	Test İstatistiği
Delta_tilde	4.479* (0.000)
Delta_tilde_adj	5.008* (0.000)

Not. *, **, *** sıfır hipotezin sırasıyla %1, %5 ve %10 anlamlılık düzeyinde reddedildiğini göstermektedir. Parantez içindeki ifadeler olasılık değerlerini göstermektedir

Delta_tilde ve Delta_tilde_adj test sonuçlarına göre değişkenlerin homojen olduğu sıfır hipotezi %1, anlamlılık düzeyine göre reddedilmiştir. Modeldeki kullanılan değişkenlerin eğim parametresi heterojendir

5.3.1.Yatay Kesit Bağımlılığı ve Bulgular

Tablo 17. Modelde Yatay Kesit Bağımlılığı Sonuçları

Modelde Yatay Kesit Bağımlılığı	Test İstatistiği
LM(Breusch,Pagan 1980)	130.444* (0.000)
CDlm (Pesaran 2004)	7.193* (0.000)
CD (Pesaran 2004)	6.187* (0.000)
LMadj (Pesaran vd. 2008)	5.299* (0.000)

Not. *, **, *** sıfır hipotezin sırasıyla %1, %5 ve %10 anlamlılık düzeyinde reddedildiğini göstermektedir. Parantez içindeki ifadeler olasılık değerlerini göstermektedir.

Model için yapılan yatay kesit bağımlılığı LM (Breusch,Pagan 1980) ve LMadj (Pesaran vd. 2008) test sonuçlarına göre %1 anlamlılık düzeylerinde “yatay kesit bağımlılığı yoktur” boş hipotezi reddedilmiştir. Modelde yatay kesit bağımlılığı vardır.

5.4.Panel Bootstrap Nedensellik ve Bulgular

Panel veride nedensellik yönünün tespit edilmesin farklı yöntemler kullanılabilir. Konya (2006) çalışması hem yatay kesit bağımlılığını hem de heterojeniteyi dikkate almaktadır. Yatay kesit bağımlılığı SUR tahmin yöntemi kullanılarak dikkate alınmakta ve nedenselliğin yönü Wald test istatistiği kullanılarak test edilmektedir. Bu nedensellik testinin diğer bir özelliği ise panel birim kök testi ya da panel eş-bütünleşme testinin önceden uygulanmasına gerek olmamasıdır (Kar vd. 2011:689).

Panel nedensellik analizinde daha önce bahsettiğimiz yatay kesit bağımlılığı ve heterojenite durumlarının varlığı durumunda EKK ile elde edilen bulgular anlamlı değildir.

Konya (2006) tarafından geliştirilen panel nedensellik analizi EKK yerine SUR tahmincisini kullanmaktadır. Gerçekleştirilen WALD testinde ise asimptotik kritik test istatistik değerleri yerine bootstrap test istatistikleri kullanılmaktadır. Heterojenite varsayımını temel alan test nedenselliğin ayrı ayrı analiz edilmesine olanak tanımaktadır. Yatay kesit bağımlılığı ise SUR ile tahmin edilen denklem sisteminde eşanlı korelasyonların eklenmesi ile kontrol altına alınmaktadır.

Tablo 18. Bootstrap Panel Nedensellik Sonuçları (Konya, 2006)

Ho: DC nedeni değildir PCHC					
Ülkeler	Wald İstatistiği	Bootstrap olasılık değeri	Kritik değerler		
			%1	%5	%10
Arjantin	20.839**	0.035	28.176	18.344	12.813
Brezilya	1.688	0.304	17.558	7.461	5.114
Şili	3.232	0.326	23.069	14.428	9.492
Hindistan	22.877**	0.049	41.416	22.752	16.756
Malezya	6.135	0.223	37.529	18.364	12.092
Meksika	4.776	0.231	24.79	12.781	8.768
Pakistan	1.006	0.56	23.041	11.971	8.753
Peru	0.942	0.535	21.11	11.041	6.674
Filipinler	0.641	0.557	14.051	8.152	5.534
Tayland	3.81	0.299	28.346	14.861	10.276
Türkiye	0.001	0.991	24.217	15.064	9.731
Panel Fisher	29.305				
p-value	0.136				

Not. *, **, *** sıfır hipotezin sırasıyla %1, %5 ve %10 anlamlılık düzeyinde reddedildiğini göstermektedir. Kritik değerler 10.000 bootstrap döngüsü ile elde edilmiştir. Schwarz Bilgi Kriteri kullanılmıştır.

Tablo 18: devamı

Ho: PCHC nedeni değildir DC					
Ülkeler	Wald İstatistiği	Bootstrap olasılık değeri	Kritik değerler		
			%1	%5	%10
Arjantin	10.143	0.144	40.958	19.499	13.271
Brezilya	0.144	0.763	13.588	6.034	4.678
Şili	1.097	0.644	24.774	13.968	9.258
Hindistan	11.249***	0.066	23.628	12.127	8.753
Malezya	5.453	0.619	65.674	38.978	28.699
Meksika	6.115	0.150	22.527	12.019	8.011
Pakistan	0.967	0.806	51.307	29.133	20.543
Peru	12.381**	0.011	12.4	7.316	4.565
Filipinler	0.86	0.798	20.978	14.025	10.646
Tayland	6.104	0.356	49.305	25.594	19.041
Türkiye	0.038	0.960	35.057	21.769	14.962
Panel Fisher	27.536				
p-value	0.192				

Not. *, **, *** sıfır hipotezin sırasıyla %1, %5 ve %10 anlamlılık düzeyinde reddildiğini göstermektedir. Kritik değerler 10.000 bootstrap döngüsü ile elde edilmiştir. Schwarz Bilgi Kriteri kullanılmıştır.

Arjantin ve Hindistan için %5 anlamlılık düzeyinde “DC nedeni değildir PCHC” boş hipotezi reddedilmektedir. Yani kullanılan yurtiçi kredilerden yoksulluğu ifade eden kişi başı tüketim harcamasına doğru nedensellik söz konusudur. Hindistan ve Peru için “PCHC nedeni değildir DC” boş hipotezi reddedilmektedir. Hindistan için kişi başı tüketim harcaması ve yurtiçi krediler arasında çift yönlü nedensellik bulunmuştur.

Tablo 19. Bootstrap Panel Nedensellik Sonuçları (Konya, 2006)

Ho: DCB nedeni değildir PCHC					
Ülkeler	Wald İstatistiği	Bootstrap olasılık değeri	Kritik değerler		
			%1	%5	%10
Arjantin	20.904**	0.030	33.53	17.251	12.266
Brezilya	1.74	0.328	14.749	7.039	5.162
Şili	6.366	0.218	25.827	15.076	10.81
Hindistan	19.839***	0.066	37.532	23.435	16.803
Malezya	5.876	0.235	30.902	17.079	11.462
Meksika	6.965	0.169	29.614	16.12	9.698
Pakistan	1.133	0.526	25.871	11.917	8.265
Peru	0.074	0.856	21.469	11.205	6.744
Filipinler	0.814	0.516	15.155	8.035	5.43
Tayland	1.799	0.464	30.643	13.732	9.235
Türkiye	0.001	0.988	28.844	14.784	10.279
Panel Fisher	28.656				
p-value	0.155				
Ho: PCHC nedeni değildir DCB					
Ülkeler	Wald İstatistiği	Bootstrap olasılık değeri	Kritik değerler		
			%1	%5	%10
Arjantin	13.539	0.107	43.598	19.881	14.611
Brezilya	0.92	0.411	11.397	5.897	3.735
Şili	8.56**	0.040	17.91	7.826	5.551
Hindistan	7.985	0.105	23.231	11.835	8.121
Malezya	5.995	0.585	67.735	43.851	32.31
Meksika	2.725	0.274	21.148	10.304	6.237
Pakistan	1.334	0.791	37.399	25.775	18.478
Peru	17.791*	0.002	10.229	5.669	3.88
Filipinler	0.575	0.759	18.838	11.358	8.782
Tayland	10.611***	0.054	17.243	11.114	7.452
Türkiye	0	0.998	47.526	24.792	17.128
Panel Fisher	40.146**				
p-value	0.010				

Not. *, **, *** sıfır hipotezin sırasıyla %1, %5 ve %10 anlamlılık düzeyinde reddedildiğini göstermektedir. Kritik değerler 10.000 bootstrap döngüsü ile elde edilmiştir. Schwarz Bilgi Kriteri kullanılmıştır.

Arjantin için %5 , Hindistan için %10 anlamlılık düzeyinde ‘‘DCB nedeni değildir PCHC ‘‘ boş hipotezi reddedilmektedir. Yani bankalar tarafından özel sektöre verilen yurt içi kredilerden yoksulluğu ifade eden kişi başı tüketim harcamasına doğru nedensellik söz konusudur. Buna ek olarak ikinci grupta kişi başı tüketim harcamasından verilen yurtiçi kredilere doğru Şili, Peru ve Tayland için tek yönlü bir nedensellik ilişkisi görülmektedir.

Bu ülkelere ait sonuçlar sırasıyla: Şili %5, Peru %1 ve Tayland için %10 anlamlılık düzeyinde “PCHC nedeni değildir DCB” boş hipotezi reddedilmektedir. Analizde değerlendirilen ülkeler bir bütün olarak düşünüldüğünde kişi başı tüketim harcamasından PCHC bankalar tarafından özel sektöre verilen yurtiçi kredilere DCB doğru bir nedensellik ilişkisi tespit edilmiştir.

Tablo 20.Bootstrap Panel Nedensellik Sonuçları (Konya, 2006)

Ho: M2Y nedeni değildir PCHC					
Ülkeler	Wald İstatistiği	Bootstrap olasılık değeri	Kritik değerler		
			%1	%5	%10
Arjantin	0.301	0.760	33.236	17.127	10.789
Brezilya	0.595	0.532	12.994	6.234	4.323
Şili	11.391***	0.083	28.751	15.012	10.132
Hindistan	7.379	0.285	39.425	22.128	15.536
Malezya	6.537	0.176	26.372	14.286	9.883
Meksika	0.047	0.910	26.273	14.615	10.09
Pakistan	3.171	0.329	27.05	14.374	9.955
Peru	16.339	0.107	43.817	25.971	17.14
Filipinler	7.208	0.465	54.32	27.071	19.723
Tayland	3.120	0.311	22.94	13.067	9.314
Türkiye	1.512	0.409	23.956	10.834	7.372
Panel Fisher	25.311				
p-value	0.282				

Tablo: 20 Devamı

Ho: PCHC nedeni değildir M2Y					
Ülkeler	Wald İstatistiği	Bootstrap olasılık değeri	Kritik değerler		
			%1	%5	%10
Arjantin	0.445	0.599	12.853	8.127	5.071
Brezilya	0.119	0.949	28.034	15.455	12.175
Şili	0.795	0.734	30.395	16.85	11.822
Hindistan	3.439	0.330	22.215	13.431	10.584
Malezya	0.073	0.858	26.755	12.686	7.897
Meksika	0.607	0.658	30.182	14.625	9.106
Pakistan	1.552	0.514	29.552	15.503	10.43
Peru	0.336	0.937	47.653	29.328	20.023
Filipinler	1.087	0.895	40.565	23.745	18.981
Tayland	11.727	0.355	63.636	34.563	26.587
Türkiye	0.339	0.668	18.078	9.239	6.854
Panel Fisher	9.670				
p-value	0.989				

Not. *, **, *** sıfır hipotezin sırasıyla %1, %5 ve %10 anlamlılık düzeyinde reddedildiğini göstermektedir. Kritik değerler 10.000 bootstrap döngüsü ile elde edilmiştir. Schwarz Bilgi Kriteri kullanılmıştır.

Tablo 20’de elde edilen sonuçlara göre ilk olarak Şili için % 10 anlamlılık düzeyinde M2Y nedeni değildir PCHC boş hipotezi reddedilmektedir. Yani finansal derinleşmeden yoksulluğu ifade eden kişi başı tüketim harcamasına doğru tek yönlü nedensellik ilişkisi tespit edilmiştir. İkincil olarak kişi başı tüketim harcaması ve finansal derinleşme arasındaki ilişkide PCHC nedeni değildir M2Y boş hipotezinin ülkelerin tamamında geçerli olduğu görülmektedir. Herhengi bir nedensellik ilişkisi tespit edilememiştir.

Tezde tercih edilen diğer nedensellik testi ise Emirmahmutoğlu ve Köse (2011) tarafından geliştirilen panel nedensellik yaklaşımıdır. Bu yöntemde değişkenlerin durağan ya da eşbütünleşik olup olmadığına bakılmaksızın ülkeler arası heterojenliğin geçerli olduğu varsayılmaktadır. Dolayısıyla bu varsayım, yönteme bir esneklik kazandırmaktadır. Yöntemdeki bu esnekliğe ek olarak, Emirmahmutoğlu ve Köse (2011) nedensellik testi aynı zamanda yatay kesit

bağımlılığını da dikkate almakta ve kritik değerler bootstrap dağılımlarından türetilmektedir. Tablo 4.6, 4.7 ve 4.8’de söz konusu testin sonuçları sunulmaktadır.

Tablo 21. Bootstrap Nedensellik test sonuçları (Emirmahmutoğlu ve Köse, 2011)

Ülkeler	k_i	PCHC \nrightarrow DC		DC \nrightarrow PCHC	
		Hipotezi		Hipotezi	
		W_i	P_i	W_i	P_i
Arjantin	1.000	1.925	0.165	0.069	0.793
Brezilya	1.000	0.058	0.810	0.475	0.491
Şili	1.000	1.576	0.209	5.062**	0.024
Hindistan	1.000	1.900	0.168	1.209	0.271
Malezya	1.000	2.012	0.156	2.553	0.110
Meksika	1.000	0.743	0.389	0.767	0.381
Pakistan	1.000	3.754***	0.053	4.111**	0.043
Peru	1.000	1.933	0.164	4.955**	0.026
Filipinler	1.000	0.050	0.824	0.031	0.861
Tayland	1.000	1.248	0.264	2.724***	0.099
Türkiye	1.000	0.090	0.765	0.259	0.611
Fisher Test					
İst.		29.409	0.134	37.780**	0.019

Not. \nrightarrow ifadesi nedenselliğin yönünü göstermektedir. *, **, *** sırasıyla %1, %5 ve %10 istatistiki anlamlılığı göstermektedir.

Tablo 21’de yer verilen sonuçlar iki grupta incelenebilir. İlk olarak kişi başı tüketim harcamasından kullanılan yurt içi kredilere doğru nedenselliğin anlamlı olduğu ülke Pakistan için değişkenler arasında çift yönlü nedensellik ilişkisi bulunmuştur. Bu ülkeye ait anlamlılık düzeyi % 5 olduğu görülmektedir. İkinci grupta ise; kullanılan yurt içi kredilerden kişi başı tüketim harcamasına doğru nedensellik olduğu görülmektedir. Bu gruptaki ülkelere ait anlamlılık düzeyi sırasıyla Şili %5, Pakistan %5, Peru %5, Tayland %1 olarak tespit edilmiştir. Seçilen ülkelerin bootstrap panel nedensellik ilişkisi bir bütün olarak değerlendirildiğinde yurtiçi kredilerden kişi başı tüketim harcamasına doğru bir nedensellik ilişkisi bulunmuştur.

Tablo 22. Bootstrap Nedensellik test sonuçları (Emirmahmutoğlu ve Köse, 2011)

Ülkeler	k _i	PCHC \neq M2Y Hipotezi		M2Y \neq PCHC Hipotezi	
		W _i	P _i	W _i	P _i
Arjantin	1.000	1.925	0.165	0.069	0.793
Brezilya	1.000	0.058	0.810	0.475	0.491
Şili	1.000	1.576	0.209	5.062**	0.024
Hindistan	1.000	1.900	0.168	1.209	0.271
Malezya	1.000	2.012	0.156	2.553	0.110
Meksika	1.000	0.743	0.389	0.767	0.381
Pakistan	1.000	3.754***	0.053	4.111**	0.043
Peru	1.000	1.933	0.164	4.955**	0.026
Filipinler	1.000	0.050	0.824	0.031	0.861
Tayland	1.000	1.248	0.264	2.724***	0.099
Türkiye	1.000	0.090	0.765	0.259	0.611
Fisher Test İst.		21.183	0.509	32.933***	0.063

Not. \neq ifadesi nedenselliğin yönünü göstermektedir. *, **, *** sırasıyla %1, %5 ve %10 istatistiki anlamlılığı göstermektedir.

Tablo 22’de analiz sonuçlarına bakıldığında Pakistan için %10 anlamlılık düzeyinde, kişi başı tüketim harcamasından finansal derinleşmeye tek yönlü nedensellik tespit edilmiştir. Bununla birlikte finansal derinleşmeden kişi başı tüketim harcamasına doğru nedenselliğin geçerli olduğu ülkeler sırasıyla, Şili, Pakistan, Peru ve Tayland olarak sıralanır. Bu ülkelere ait anlamlılık düzeyinin Şili, Pakistan ve Peru için %5, Tayland için %10 olduğu görülmektedir. Seçilen ülkelerin bootstrap panel nedensellik ilişkisi bir bütün olarak incelendiğinde finansal derinleşmeden yoksulluğu ifade eden kişi başı tüketim harcamasına doğru bir nedensellik ilişkisi bulunmuştur.

Tablo 23. Bootstrap Nedensellik test sonuçları (Emirmahmutoğlu ve Köse, 2011)

Ülkeler	k _i	PCHC ≠> DCB		DCB ≠> PCHC	
		Hipotezi		Hipotezi	
		W _i	P _i	W _i	P _i
Arjantin	1.000	2.292	0.130	0.073	0.787
Brezilya	1.000	0.064	0.800	0.559	0.455
Şili	1.000	3.845**	0.050	11.070*	0.001
Hindistan	1.000	1.900	0.168	1.209	0.271
Malezya	1.000	3.183***	0.074	2.189	0.139
Meksika	1.000	0.510	0.475	0.398	0.528
Pakistan	1.000	3.839**	0.050	4.142**	0.042
Peru	1.000	3.933**	0.047	2.509	0.113
Filipinler	1.000	0.050	0.823	0.031	0.861
Tayland	1.000	3.161***	0.075	4.678**	0.031
Türkiye	1.000	0.137	0.712	0.564	0.453
Fisher Test İst.		39.102**	0.014	43.532*	0.004

Not. ≠> ifadesi nedenselliğin yönünü göstermektedir. *, **, *** sırasıyla %1, %5 ve %10 istatistiki anlamlılığı göstermektedir.

Tablo 23’de yer alan sonuçlar iki grup olarak incelenebilir. İlk grup kişi başı tüketim harcamasından bankalar tarafından özel sektöre verilen yurtiçi kredilere doğru nedenselliğin istatistiki açıdan anlamlı olduğu ülkelerden oluşmaktadır. Bu ülkeler Şili, Malezya, Pakistan, Peru ve Filipinler olarak sıralanabilir. Bu ülkelere ait anlamlılık düzeyleri sırasıyla; Şili, Pakistan ve Peru için %5 düzeyinde Malezya ve Tayland ülkeleri için % 10 olarak tespit edilmiştir. İkinci grup ise verilen yurtiçi kredilerden kişi başı tüketim harcamasına doğru nedenselliğin anlamlı olduğu ülkelerden oluşmaktadır. Şili, Pakistan ve Tayland olduğu görülmektedir. Bu ülkelerin anlamlılık düzeyleri Şili %1, Pakistan %5, Tayland %5 olarak gözlemlenmektedir. Her iki nedenselliğe bakıldığında Şili, Pakistan ve Tayland ülkeleri için verilen yurtiçi krediler ve kişi başı tüketim harcaması arasında çift yönlü nedensellik ilişkisi görülmektedir. Son olarak, seçilen ülkelerin bootstrap panel nedensellik ilişkisi bir bütün olarak incelendiğinde değişkenler arasında çift yönlü nedensellik ilişkisinin varlığı söz konusudur.

SONUÇ

Günümüzde yaşanan yoksulluk gelişmekte olan ülkeler için önemli bir sorun teşkil ettiği gibi gelişmiş ülkeler için de bir tehdit unsuru oluşturmaktadır. Yoksulluk sürecinin yaygınlaşması ve dünyanın tüm ülkelerini etkilemeye başlaması nedeniyle son yıllarda IMF ve diğer uluslararası mali kurumların politika önerilerinin önemi artmaktadır. Ayrıca yoksulluk konusunda yapılan çalışmalar gündemdeki yerini korumaktadır.

Finansal derinleşme ve yoksulluğun azaltılması arasındaki ilişki üzerindeki literatüre bakıldığında çoğunlukla az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde ampirik olarak çalışılmıştır.

Bu tez çalışmasında yükselen ekonomilerde finansal derinleşme ve yoksulluk ilişkisini ampirik olarak analiz edilmesi amaçlanmıştır. Dünya ekonomisi içinde giderek artan paylarla varlıklarını korumaya çalışan yükselen ekonomiler, yoksullukla mücadelede politika arayışlarında oldukları için özellikle seçilmişlerdir. Bu kapsamda çalışmada 11 yükselen ekonomi seçilmiştir. Bunlar; Arjantin, Brezilya, Şili, Hindistan, Malezya, Meksika, Pakistan, Peru, Filipinler, Tayland ve Türkiye ekonomileridir. Söz konusu ülkelerde finansal derinleşmenin yoksulluk ilişkisi, 1994-2017 dönemi yıllık verileri kullanılarak yeni nesil panel veri analizi teknikleri ile ele alınmıştır. Verilerin kısıtlı olması nedeniyle dönem ve ülke grubu bu şekilde seçilmiştir.

Tezin analizinde yoksulluk göstergesi olarak yaygın kullanılan göstergelerden olan hanehalkı kişi başı tüketim harcaması kullanılmıştır. Finansal derinleşme göstergesi olarak ise geniş tanımlı para arzının (M2) GSYİH'ya oranı (M2Y), özel sektöre verilen kredilerin gayri safi yurtiçi hasılaya oranı (DC) ve bankalar tarafından özel sektöre verilen kredilerin gayri safi yurtiçi hasılaya oranı (DCB) olarak alınmıştır. Bu göstergelerin seçilmesinin diğer bir nedeni ise, yükselen piyasa ekonomilerinin finansal sistemleri içinde bankacılığın rolünün baskın olmasıdır.

Finansal derinleşme ve yoksulluk ilişkisi panel nedensellik analizleri ile incelenmiştir. Konya nedensellik ve Emirmahmutoğlu Köse panel nedensellik testleri

uygulanmıştır. Bu testler uygulanmadan önce küreselleşme sürecine bağlı olarak yatay kesit bağımlılık testleri ve hetorejenlik testleri gerçekleştirilmiştir.

Yapılan ekonometrik panel nedensellik testlerinden elde edilen bulgular, Bootstrap Panel Nedensellik Sonuçları (Konya, 2006) için, özel sektöre verilen yurt içi kredilerden (DC) tüketim harcamasına (PCHC) doğru Arjantin ve Hindistan ülkeleri için nedensellik ilişkisi bulunmuştur. Tüketim harcamasından (PCHC) özel sektöre verilen kredilere (DC) doğru Hindistan ve Peru ülkeler için nedensellik ilişkisi tespit edilmiştir.

Bankalar tarafından özel sektöre verilen yurt içi kredilerden (DCB) yoksulluğu ifade eden kişi başı tüketim harcamasına (PCHC) doğru Arjantin ve Hindistan ülkeler için nedensellik ilişkisi görülmektedir. Kişi başı tüketim harcamasından verilen yurt içi kredilere doğru Şili, Tayland, Peru ülkeleri için nedensellik ilişkisi tespit edilmiştir.

Finansal derinleşme göstergesi olan (M2Y) parasallaşma oranından yoksulluk göstergesi olarak analizde kullanılan kişi başı tüketim harcamasına doğru (PCHC) Şili ülkesi için tek yönlü nedensellik ilişkisi görülmektedir. Kişi başı tüketim harcamasından finansal derinleşmeye doğru seçilmiş ülkelerde nedensellik görülmemektedir.

Bootstrap Nedensellik test sonuçları (Emirmahmutoğlu ve Köse, 2011) için, Kişi başı tüketim harcamasından (PCHC) özel sektöre verilen yurt içi kredilere (DC) doğru nedenselliğin anlamlı olduğu ülke Pakistan olarak görülmektedir. Özel sektöre verilen yurt içi kredilerden (DC) kişi başı tüketim harcamasına (PCHC) doğru nedenselliğin anlamlı olduğu ülkeler Pakistan, Peru ve Tayland olduğu görülmektedir. Pakistan ülkesi için çift yönlü nedensellik ilişkisi bulunmuştur. Bu ülkeler için özel sektöre verilen kredilerin tüketim harcamalarını artırıcı yöndeki etkisinin yoksulluğun azaltılmasında etkili olduğunu söyleyebiliriz.

Kişi başı tüketim harcamasından (PCHC) bankalar tarafından özel sektöre verilen yurt içi kredilere (DCB) doğru nedenselliğin anlamlı bulunduğu ülkeleri Şili, Malezya, Pakistan, Peru ve Tayland olarak sıralanabilir. Verilen yurt içi kredilerden (DCB) tüketim harcamasına (PCHC) doğru Şili, Pakistan ve Tayland ülkeleri için nedensellik ilişkisi bulunmuştur. Bu ülkeler için bankalar tarafından özel sektöre

verilen yurt içi kredilerin kişi başı tüketim harcamalarını artırdığı dolayısıyla yoksulluğun azaltılmasında etkili olduğunu söyleyebiliriz.

Yoksulluk göstergesi olarak kullanılan kişi başı tüketim harcamasından (PCHC) finansal derinleşme göstergesi olarak kullanılan parasallaşma oranına doğru (M2Y) Pakistan ülkesi için nedensellik ilişkisi bulunmuştur. Finansal derinleşmeden yoksulluğa doğru nedenselliğin anlamlı bulunduğu ülkeler sırasıyla Şili, Pakistan, Peru ve Tayland'dır. Bu ülkeler için finansal derinleşmenin yoksulluğu azaltıcı etkisi sonucuna varabiliriz. Kullanılan göstergelerin istatistiksel olarak anlamsız çıktığı ülkeler için finansal derinleşmenin yeterince gerçekleşmediğini işaret etmektedir.

İnsani kalkınmayı teşvik etmek, sosyal refahı artırmak ve gelir eşitsizliklerini azaltmak amacıyla yoksullukla mücadele için geliştirilen bazı mikrokredi uygulamalar vardır. Bu uygulamalara çalışmamızda seçilmiş olan yükselen ekonomiler için örnekler verecek olursak: Arjantin'de çok sayıda yardım programı uygulanmaktadır. Bir taraftan doğalgaz yardımı sağlanırken diğer taraftan iş arama yöntemleri hakkında rehberlik hizmeti sunulmaktadır. Meksika'da uygulanan "Oportunidades" adlı şartlı nakit transferi sağlayan, kırsal kesim için sosyal yardım programları yürütülmektedir. Şili'de programın genel yardım türlerine ek olarak, "Chile Solidario" adlı, bir sosyal danışman aracılığıyla aile üyeleriyle istişare halinde hazırlanan psiko-sosyal destek programı sağlanmaktadır. Brezilya'da uygulanan "Bolsa Familia" programı, devletin yakıt yardımı ve eğitim ödeneği gibi yoksulluğu azaltmak için birtakım uygulamaları bu program adı altında yürütmektedir. Hindistan'da uygulanan "Kerala" programı, ülkedeki yoksulluğun azaltılmasının en başarılı örneklerinden birisi olarak görülmektedir. Kırsal alanda ücretli iş ve istihdamı artırıcı programlar, evsizlere barınma ve sosyal güvenlik sistemini geliştirme, toprak reformları gibi uygulamalar sürekli geliştirilmektedir. Son olarak Pakistan ülkesinde "Gençler İçin Mesleki Eğitim Projesi", daha çok işsiz ve yoksul gençlere yönelik uygulanan gençlerin isteklerine ve piyasa ihtiyaçlarına göre uygun eğitimler sağlayarak onların, yakıt, gıda fiyat artışı ve finansal krizden daha az etkilenmeleri ve istihdam edilebilirliklerini kolaylaştırmayı amaçlamaktadır. Finansal derinleşme ve yoksulluk arasındaki ilişki tartışmalı bir konudur ve bu alanda çalışmaların nitelik ve nicelik yönünden artırılması gerekmektedir. Ancak bu çalışmadan elde edilen bulgulardan hareketle sonuç olarak yoksulluğun azaltılması

konusunda temel politika sadece finansal derinleşmeye değil, aynı zamanda yoksulluğun azaltılmasında daha sağlam görünen iyi makroekonomik politikalara ve etkin kurumlara dayandırılması gerekmektedir. Gelişmeye yönelik bir ülkenin siyasi önceliklerini doğru belirlemesi, fiyatları doğru belirlemesinden daha önemlidir, bu öncelikler insan odaklı olmalı ve fırsatları teşvik ederken risklere karşı korumalıdır.

KAYNAKÇA

Abimiku, AC (2009). The myths in poverty reduction efforts in Nigeria, Social Science Study Group Monograph Series 28 Vol. 1.

Abosedra, S., Shahbaz, M., & Nawaz, K. (2015). Modeling causality between financial deepening and poverty reduction in Egypt. Social Indicator Research (online access).

Adonsou, F. D. & Sylwester, K. (2016). Financial development and poverty reduction in developing countries: new evidence from banks and microfinance institutions. Review of Development Finance, 6, 82-90.

Afşar, A. (2007) "Finansal Gelişme ile Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki," Muhasebe Finansman Dergisi, 36, 1-208

Aghion, P. & Howitt, P. (1990). A model of growth through creative destruction. NBER Working Papers 3223, National Bureau of Economic Research.

Aghion, P.,& Bolton, P. (1997) "A Theory of Trickle-Down Growth and Development," The Review of Economic Studies, 64(2), 151. <http://doi.org/10.2307/2971707>

Ağır, H. (2010) Türkiye 'de Finansal Liberalizasyon ve Finansal Gelişme İlişkisinin Ekonometrik Analizi, Ankara: BDDK Kitapları No:8.

Akdemir, B. (2015) "Türkiye'de Finansal Gelişme ve Ekonomik Büyüme İlişkisi," Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. <http://doi.org/10.1017/CBO9781107415324.004>

Akel, V.,& Gazel, S. (2014) "Döviz Kurları ile BIST Sanayi Endeksi Arasındaki Eşbütünlük İlişkisi: Bir ARDL Sınır Testi Yaklaşımı," Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 44, 23-41.

Akhter, S. (2010). Cross country evidence on the linkages between financial development and poverty. *International Journal of Business and Management*, 5(1), 3-19.

Akhter, S., Liu, Y., & Daly, K. (2009) "Cross Country Evidence on the Linkages between Financial Development and Poverty," *International Journal of Business and Management*, 5 (1).

Akhter, S., Liu, Y., & Daly, K. (2009) "Cross Country Evidence on the Linkages between Financial Development and Poverty," *International Journal of Business and Management*, 5 (1), 1-19. <http://doi.org/10.5539/ijbm.v5n1p3>

Akhter, S., & Daly, K. J. (2009) "Finance and Poverty: Evidence from Fixed Effect Vector Decomposition," *Emerging Markets Review*, 10 (3), 191-206. <http://doi.org/10.1016/j.ememar.2009.02.005>

Aktan, C. C, & Vural, İ. Y. (2002) "Yoksulluk: Terminoloji, Temel Kavramlar ve Ölçüm Yöntemleri," Ed: C. C. Aktan, *Yoksullukla Mücadele Stratejileri*, Ankara: Hak-İş Konfederasyonu Yayını.

Aktan, Ç. C. (Ed.), (2002) "Yoksulluk Sorununun Nedenleri ve Yoksullukla Mücadele Stratejileri," *Yoksullukla Mücadele Stratejileri*, Ankara: Hak-İş Konfederasyonu Yayını.

Altıntaş, H. (2013) "Türkiye’de Petrol Fiyatları, İhracat ve Reel Döviz Kuru İlişkisi: ARDL Sınır Testi Yaklaşımı ve Dinamik Nedensellik Analizi," *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 9 (19), 1–30.

Arpacıoğlu, Ö. (2012) "Dünyada ve Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele," Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Asiama, Johnson P. (2011). *Trade and Financial Openness, Institutional Quality And Financial Development İn Sub-Sahara Africa (SSA)*. West African Institute for Financial and Economic Management, 1-31.

Aslan, Ö.,& Korap, H. L. (2006) "Türkiye’de Finansal Gelişme Ekonomik Büyüme İlişkisi," Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İLKE), 17.

Avcı, N. (2003) "Yükselen bir değer (!) olarak yoksulluk ve Türkiye," Ed: A. E. Bilgili ve İ. Altan, Yoksulluk Sempozyumu Kitabı, 1, 122-133.

Avşaroğlu, N. (2007) İşsizlik ve Maden Mühendisliği Alanındaki İşsizliğe Kısa Bir Bakış, Ankara.

Aydoğuş, Özgür (2006). “Finansal Piyasalar ve Ekonomik Büyüme Ekonometrik Bir Analiz” Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi Haziran 2006.

Aye, G. C. (2013). Causality between Financial Depending, Economic Growth and Poverty in Nigeria. The Business & Management Review, 3(3), 1-12.

Aytun, C., ve Akın, C. S. (2014), Kurumsal Kalite ve Ekonomik Büyüme: Panel Nedensellik Analizi. Çukurova Üniversitesi İİBF Dergisi, 18 (1), 89-100.

Bagehot, W. (1962). Lombard Street. Homewood, IL: Richard D. Irwin, (1873) Edition

Banerjee, A.,& Newman, A. (1993) "Occupational Choice and the Process of Development," Journal of Political Economy, 101 (2), 274-298.

Barro, R. (2000). “Inequality and growth in a panel of countries”, Journal of Economic Growth, 5, 5–32

Başar, S., Aksu, H., Temurlenk, M. S., & Polat, Ö. (2009) "Türkiye’de Kamu Harcamaları ve Büyüme İlişkisi: Sınır Testi Yaklaşımı," Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 13 (1), 301-314.

Bayar, Y. (2011). Yatırımcı Davranışlarının Davranışçı Yaklaşım Çerçevesinde Değerlendirilmesi . Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, 6-2.

Beck, T., Demirguc-Kunt, A., & Levine, R. (2004) Finance, Inequality, and Poverty: Cross-Country Evidence, Cambridge: National Bureau of Economic Research. <http://doi.org/10.3386/w10979>

Beck, T., Demirgüç-Kunt, A., & Levine, R. (2007) "Finance, Inequality And The Poor," Journal of Economic Growth, 12 (1), 27-49. <http://doi.org/10.1007/s10887-007-9010-6>

Beken, H. G. (2006) "Yoksulluk Olgusuna Kavramsal Bir Bakış," Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bölükbaşı, B. (2008). Türkiye’de Sosyal Dışlanma ve Yoksulluk, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Bresusch T. S. & Pagan, A. R. (1980). A lagrange multiplier test and its applications to model specification in econometrics. Review of Economic Studies, 47 (1), 239-253.

Cennet, B. (2010) "Yoksulluk ve Türkiye’de Yoksullukla Mücadelede Sosyal Politika Uygulamaları," Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ceylan, O. (2014) "Gini Katsayısı ve Türkiye Örneği," <http://piyasarehberi.org/ekonomi/83-gini-katsayisi-ve-turkiye-ornegi>

Ceylan, O. (2016) "Semaye Yeterlilik Rasyosu," <http://piyasarehberi.org/sozluk/sermaye-yeterlilik-rasyosu>

Chemli, L. (2014). The Nexus among financial development and poverty reduction: An Application of ARDL Approach from the MENA Region. Journal of Economics and Development Studies, 2(4), 125-134.

Chronic Poverty Research Center (2005) Chronic Poverty Report, Manchester: Chronic Poverty Research Center.

Claessens, S., & Feijen, E. (2007) Financial Sector Development and the Millennium Development Goals, Washington: World Bank Working Paper No: 89. <http://doi.org/10.1596/978-0-8213-6864-0>

Coşkun, Yener. (2009). Finansal Sistemin Gelişmesi ve Büyüme-Kalkınma Süreçleri. Üçüncü Sektör Kooperatifçilik 44 (3): 28-60.

Çalışkan, Ş. (2010) "Türkiye’de Gelir Eşitsizliği ve Yoksulluk," Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, (59), 89-132.

Darrat, A. F., Abosedra, S. & Aly, H. (2005). Assessing the role of financial deepening in business cycles: the experience of The United Arab Emirates. Applied Financial Economics, 15(7), 447-453.

Dauda, R. O., & Makinde, K. O. (2014). Financial sector development and poverty reduction in Nigeria: a vector autoregression analysis (1980-2010). Asian Economic and Financial Review, 4(8), 1040-1061.

Dawar N & Frost T. (1999). Competing with giants: survival strategies for local companies in emerging markets. Harvard Business Review 77 (2) 119-129

De Gregorio, J. and Guidotti, G.P. (1995). “Financial Development and Economic Growth,” World Development, 23: 433-448

DEİK, (2011). “*Hindistan Ülke Profili*”, Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu, Aralık.

Deininger K. & Squire, L. (1996). A new data set measuring income inequality. The World Bank Economic Review, Washington DC, 10(3), 565-591.

Denizer, C., M. Iyigun, and A. Owen, (2002). “Finance and Macroeconomic Volatility,” World Bank Policy Research Working Paper, No: 2487, Vol. 2.

Dışişleri Bakanlığı, (2018). “*Malezya Yıllık Raporu*”, T.C. Kuala Lumpur Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, Nisan.

Dışışleri Bakanlığı, (2019). “*Pakistan’ nın Ekonomisi*”, Mart.

Dışışleri Bakanlığı, (2019). “*Peru’ nun Ekonomisi*”, Nisan.

Doğan, E. (2014). Türkiye’de Yoksulluğun Ölçülmesi, Kalkınma Bakanlığı Bölgesel Kalkınma ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü Uzmanlı Tezi, No:2880.

Dollar, D. & Kraay, A. (2002). Growth is good for the poor. *Journal of Economic Growth*, 7, 195-225.

Dumanlı, R. (1996) Yoksulluk ve Türkiye ’deki Boyutları, Ankara: TC Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı.

Duvan, B. (2001). “Türk Bankacılık Sisteminde Tahsili Gecikmiş Alacakların Tasfiyesi ve Şirket Borçlarının Yapılandırılması”, Yıllık Programlar ve Konjonktür Değerlendirme Genel Müdürlüğü Mali Piyasalar Dairesi, Uzmanlık Tezi, Ankara

Dünya Bankası (2005) "*Introduction to Poverty Analysis*," Washington: The World Bank.

Easterly, W. & Fischer, S. (2001). Inflation and the poor. *Journal of Money, Credit and Banking*, 33(2), 160-178.

Ekonomi Bakanlığı, (2014). “*Türkiye Ülke Raporu*”, Nisan.

Ekonomi Bakanlığı, (2018). “*Brezilya Ülke Raporu*”, Mart.

Ekonomi Bakanlığı, (2019). “*Şili Ülke Raporu*”, Mart.

Ellahi, N. (2011) " How development of finance contributes to poverty alleviation and growth: A time series application for Pakistan," *African Journal of Business Management*, 5 (30), 12138-12143.

Emirmahmutoglu, F. and Kose, N., (2011). Testing for Granger causality in heterogeneous mixed panels, *Economic Modelling*, 28, pp. 870-876.

Engle R. F. & Granger, C. W. J. (1987) "Co-integration and Error Correction: Representation, Estimation And Testing," *Econometrica*, 55, 251-76.

Erdem, E. (2016). "Para Banka ve Finansal Sistem Detay Yayıncılık 7. Baskı
Ankara

Erim, N.,& Türk, A. (2005) "Finansal Gelişme ve İktisadi Büyüme," *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10 (2), 21-45.

Erkal, G, Akıncı, M.,& Yılmaz, Ö. (2015) "Yoksulluk, Gelir Eşitsizliği ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Seçilmiş Doğu Avrupa ve Latin Amerika Ülkeleri İçin Ampirik Bir Analiz," *TISK Academy/TISK Akademi*, 10 (19), 66-87.

Erol, N. (2006) "Gelişmekte Olan Ülkelerde Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele Politikaları," Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Erol, N. (2006) "Gelişmekte Olan Ülkelerde Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele Politikaları," Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Erol, T. (1992) "Short-Term Macroeconomic Adjustment Process in A Developing Economy: the Turkish Case, 1960-80 and 1981-86," *METU Studies in Development*, 19 (1), 51-65.

Ersoy, E.(2012). "Reel Sektörün Finansmanında Sermaye Piyasalarının Rolü" *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı: 39, Ocak-Haziran 2012 ss. 69-91.

Esen, T., Yıldırım, S., & Kostakoğlu, S. F. (2012) "Feldstein-Horioka Hipotezinin Türkiye Ekonomisi İçin Sınanması: ARDL Modeli Uygulaması," *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 7 (1), 251-267.

Fan, S., Nyanga, D. & Rao, N. (2005). Public investment and poverty reduction in Tanzania, In Development strategy and governance discussion paper 18. Washington, DC: International Food Policy Research Institute.

Farhadian, Z. (1984) *The Government Deficit, the Balance of Payments and the Role of Financial Development*, University Microfilms.

Galbis, V. (1977). Financial intermediation and economic growth in less developed countries: a theoretical approach. *Journal of Development Studies*, 13, 58-72.

Galor, O., & Tsiddon, D. (1996) "Income Distribution and Growth: the Kuznets Hypothesis Revisited," *Economica*, 63 (250), 110-117. Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/2554811>

Galor, O., & Zeira, J. (1993) "Income Distribution and Macroeconomics," *The Review of Economic Studies*, 60 (1), 35. <http://doi.org/10.2307/2297811>

Garten, Jeffrey E. 1997. "Trouble a head in emerging markets." *Harvard Business Review* 65: 38-49.

Gibson, H. D. & Tsakalatos, E. (1994). The scope and limits of financial liberalization in developing countries: a critical survey. *Journal of Development Studies*, 30(3), 578-628.

Goldsmith, R. (1969) *Financial Structure and Economic Development*, New Haven: Yale University Press.

Green, C. J., Kirkpatrick, C. H., & Murinde, V. (2006) "Finance for Small Enterprise Growth and Poverty Reduction in Developing Countries," *Journal of International Development*, 18 (7), 1017-1030. <http://doi.org/10.1002/jid.1334>

Greenwood, J. & Jovanic, B. (1990). Financial development, growth and the distribution of income. *Journal of Political Economy*, 98 (5), 1075-1107.

Greenwood, J.,& Jovanovic, B. (1989) "Financial Development, Growth, and the Distribution of Income," Journal of Political Economy, 98 (5), 1076-1107.
<http://doi.org/10.3386/w3189>

Gurley G.J., ve Shaw E.S., (1967) "Financial Structure and Economic Development," Journal of Economic Development and Culutrel Change, 15 (3).

Gurley, J. G. & Shaw, E. S. (1955). Financial aspects of economic development. American Economic Review, 45, 515-538.

Gültekin, M. (2007). Georg Simmel'in düşüncesinde modern toplum ve tüketim kültür. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 6(20), 229-245.

Gündoğan, N. (2008) "Türkiye'de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele," ASOMEDYA (Ankara Sanayi Odası Dergisi), 42-56.

Gürbüz, B. (1995) "Finansal Gelişmenin Kalkınmaya Etkisi," Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi.,Yıl: 32, 33-46.

Haber, S. (2005) "Mexico's Experiments with Bank Privatization and Liberalization, 1991-2003," Journal of Banking & Finance 29 (8-9), 2325-2353.
<http://doi.org/10.1016/j.jbankfin.2005.03.017>

Haughton, J. ve Khandker, S.R (2009) Handbook on Powerty and Inequality, USA: World Bank.

Hicks, J. (1969). A theory of economic history. Oxford: Clarendon Press,
 Efron, B. (1979). Boostrop methods: anaanother look at the jackknife: Annals of Statistics, 7, 1-26

Ho, S,Y,Odhiambo M.N.(2011) Financa and poverty reduktion in china; an empirical investigation.international business&economic research journal,10,103-114

Honohan, P. (2004). Financial development, growth, and poverty: how close are the links? Policy Research Working Paper No. 3203. World Bank: Washington, DC.

Hwang, J. and J. H. Lee (2013). "Financial deepening and business cycle volatility in Korea", *Applied Financial Economics*, 23:21, 1693-1700.

IMF, Bankalar Birliği, Faaliyet Raporu, Mayıs 2019: 52

Inoue, T.,& Hamori, S. (2012). How has financial deepening affected poverty reduction in India? empirical analysis using state-level panel data. *Applied Financial Economics*, 22(5), 395-408.

İbrişim, N. (2008) "Yoksulluk, Yoksulluğun Ölçülmesi ve Türkiye Üzerine Analizi," Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

İGR (2015) "Sıkça Sorulan Sorular," www.tr.undp.org

Jahan, S. (2005) "Evolution of Human Development Index," Edi: Fukuda-Parr, S. ve Kumar, A.K. Shiva, *Readings in Human Development*, 152- 163, Oxford University Press.

Jalilian, H.,& Kirkpatrick, C. (2002) "Financial Development and Poverty Reduction in Developing Countries," *International Journal of Finance & Economics*, 7 (2), 97-108. <http://doi.org/10.1002/ijfe.179>

Jalilian, H.,& Kirkpatrick, C. (2005) "Does Financial Development Contribute to Poverty Reduction?," *Journal of Development Studies*, 41 (4), 636-656. <http://doi.org/10.1080/00220380500092754>

Jappelli, T. And M. Pagano, (1994). "Saving, Growth, and Liquidity Constraints", *Quarterly Journal of Economics*, 109, 83–109.

Jeanneney, S. G, & Kpodar, K. (2011) "Financial Development and Poverty Reduction: Can There be a Benefit without a Cost?," *Journal of Development Studies*, 47 (1), 143-163. <http://doi.org/10.1080/00220388.2010.506918>

Jeanneney, S. G. & Kpodar, K. (2008). Financial development and poverty reduction: can there be a benefit without a cost?. IMF Working Paper No. WP/08/62, International Monetary Fund, Washington, DC.

Jeanneney, S., & Kpodar, K. (2011) "Financial Development, Financial Instability and Poverty".

Jhingan, M. L. (2002) "The Economics of Development AND Planning Vrinda Edu. Books. 34th Revised Edn.

Johansen, S. & Juselius, K. (1990) "Maximum Likelihood Estimation and Inference on Cointegration - with Applications to the Demand for Money," Oxford Bulletin of Economics and Statistics, 52, 169-210.

Johansen, S. (1988) "Statistical Analysis of Cointegration Vectors," Journal of Economic Dynamics and Control, 12, 231-254.

Kakwani, N. (2000) "On Measuring Growth and Inequality Components of Poverty with Application to Thailand," Journal of Quantitative Economics, 16 (1), 67-80.

Kaminsky, G. L. & Reinhart, C. M. (1999). The twin crises: the causes of banking and balance of payments problems. American Economic Review, 89(3), 473-500

Kanbur, S., & Lustig, N. (1999) Why is Inequality Back on the Agenda?, Department of Agricultural, Resource, and Managerial Economics, Cornell University.

Kappel, V. (2010) "The Effects of Financial Development on Income Inequality and Poverty," Proceedings of the German Development Economics Conference, Hannover 2010, No:25. <http://doi.org/10.2139/ssrn.1585148>

Kar, M., Ağır, H., & Peker, O. (2011) "Financial Development and Poverty Reduction in Turkey," Department of Economics, Çukurova Üniversitesi, 114-703.

Kar, Muhsin, Hüseyin Ağır, "Finansal Derinleşmenin Göstergeleri Üzerine Bir Değerlendirme", Finans, Politik ve Ekonomik Yorumlar Dergisi, Sayı: 496, 2005, ss:50-67.

Karakaş, E. ve Köksal, E. (2003) "İnsani Kalkınma ve Türkiye," 6-19, İstanbul.

Kardam, F.,& Yüksel, I. (2004) "Kadınların Yoksulluğu Yaşama Biçimleri: Yapabilirlik ve Yapabilirlikten Yoksunluk," Nufusbilim Dergisi\ Turkish Journal of Population Studies, 26, 45-72.

Kaya,Z,(2011)'Türkiye'de yoksulluk analizi bir probit model uygulaması'yayınlanmış yüksek lisans tezi Erzurum

Kaygalak, S. (2001). "Yeni Kentsel Yoksulluk, Göç ve Yoksulluğun Mekânsal Yoğunlaşması: Mersin/Demirtaş Mahallesi Örneği", Praksis, 2, 124-172

Kaytancı, B. G. (2000) "Ödemeler Dengesi, Kamu Açıkları ve Finansal Gelişme: Türkiye 1980-1999," Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Khan, H. G. A., Khan, A. Z., Ahmad, A.& Siraj, A. E. (2011). Financial sector development and poverty reduction. Global Journal of Management and Business Research, 11(5).

Khan, M. S. (1980). "Monetary Shocks and the Dynamics of Inflation," International Monetary Fund Staff Papers, 27: 250-284

Khan, M. S. And Senhadji, A. S. (2000). Financial Development and Economic Growth: An overview, IMF Working Paper No. WP/00/209.

Khandker, S. (1998) Fighting Poverty with Microcredit: Experience in Bangladesh, Oxford University Press.

King, R. G. & Levine, R. (1993). Finance, entrepreneurship and growth. Journal of monetary Economics, 32, 513-542.

Konya Ticaret Odası, (2012). “*Meksika Ülke Raporu*”, Dış Ticaret Servisi, Şubat, Yoksullukla Mücadele Politikaları ve Gelir Dağılımı (Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir) Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi.

Kónya, L. (2006). Exports and growth: Granger causality analysis on OECD Countries with a panel data approach. *Economic Modelling*, 23, 978-992.

Konya, L. (2006). Exports and growth: Granger causality analysis on OECD countries with a panel data approach, *Economic Modelling*, 23, pp. 978-992.

Kömürcü, M. (2014), Türkiye’de Yoksulluk Olgusu

Kutlar, A. (2005) Uygulamalı Ekonometri, Nobel Kitabevi.

Kuznets, S. (1955) "Economic Growth and Income Inequality," *The American Economic Review*, XLV (1), 1-28.

Kuznets, S. (1963) "Quantitative Aspects of the Economic Growth of Nations," *Chicago Journals*, 11 (2), 1–80.

Levine, R. (2005). Finance and growth: Theory and evidence. *Handbook of Economic Growth*. 1, 865-934.

Levine, R., & Zervos, S. (1998). Stock markets, banks, and economic growth, *The American Economic Review*, 88, 537–558.

Levine, R., (2004). “*Finance And Growth: Theory and Evidence*”, National Bureau of Economic Research NBER Working Paper Series, Working Paper 10766.

Lundberg, M. & Squire, L. (1999). *The Simultaneous Evolution of Growth and Inequality*. World Bank. Washington, DC.

Lustig, N., Arias, O., & Rigolini, J. (2002) "Poverty Reduction and Economic Growth: A Two-Way Causality," *Inter-American Development Bank*.

Lynch, D., (1996). “Measuring Financial Sector Development”, *Journal of Monetary Economics*, V.22., N.28, pp.3-42.

Masika, R, Haan, A. ve Baden, S. (1997) "Urbanisation and Urban Poverty: A Gender Analysis," Institute of Development Studies, University of Sussex, UK

Mbutor, OM (2009). The dominant channels of monetary policy transmission in Nigeria: An empirical investigation, CBN Economic and Financial Review, 47(1).

McKinnon, R. I. (1973) Money and Capital in Economic Development, Brookings Institution Press.

Mello, L. and E. Tiongson (2006). "Income Inequality and Redistributive Government Spending", Public Finance Review 34(3), 282-305.

Mellor, J. W. (1999). Faster, more equitable growth: the relation between growth in agriculture and poverty reduction, Cambridge: Harvard University Press.

Namlı, M. (2013) "Finansal Gelişmenin Ekonomik Büyümeye Etkisi: Ekonometrik Bir Analiz," Yüksek Lisans Tezi, Kafkas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Nazima Ellahi. (2011) "How Development of Finance Contributes to Poverty Alleviation and Growth: A Time Series Application for Pakistan," African Journal Of Business Management, 5 (30), 12138-12143. <http://doi.org/10.5897/AJBM11.1623>

Nazlıoğlu, Ş., Lebe, F. & Kayhan, S. (2011). Nuclear Energy consumption and economic growth in OECD Countries: Cross sectional dependent heterogeneous panel causality analysis. Energy Policy, 39, 6615-6621.

Nindi, A., & Odhiambo, N. (2015) "Poverty and Economic Growth in Swaziland: An Empirical Investigation," Managing Global Transitions, 13 (1), 59-74.

O'Boyle, E. J. (1990) "Poverty: A Concept that is Both Absolute and Relative Because Human Beings are at Once Individual and Social," Review of Social Economy, 48 (1), 2-17.

Odedokun, M. (1996) "Financial Indicators and Economic Efficiency in Developing Countries," Ed: Hermes, N, R, Lensink, Financial Development and Economic Growth, London: Routledge.

Odedokun, M. O. (1989) "Causalities Between Financial Aggregates and Economic Activities in Nigeria: The Results from Grangerr's Test," Savings and Development, 23 (1), 101-111.

Odedokun, Matthew, O. (1989) "Causalities Between Financial Aggregates and Economic Activities in Nigeria: The Results from Grangerr's Test," Savings and Development, 1 (23), 101-111.

Odhiambo, N. M. (2009a) "Financial Deepening and Poverty Reduction in Zambia: Electricity consumption and economic growth in South Africa: A trivariate causality test" (1), 41-53. <http://doi.org/10.1108/0306829101000616>

Odhiambo, N. M. (2009b) "Financial Deepening and Poverty Reduction in Zambia: An Empirical Investigation," International Journal of Social Economics, 37 (1), 41-53. <http://doi.org/10.1108/03068291011006166>

Odhiambo, N. M. (2010) "Is Financial Development A Spur To Poverty Reduction? Kenya's Experience," Journal of Economic Studies, 37 (3), 343-353. <http://doi.org/10.1108/01443581011061311>

Oksay, Suna (2000), "Finansal Piyasalarda Yeni Yasal Düzenlemeler İhtiyacı ve Türk Finans Sistemi," Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Öneri Dergisi, C:75, No: 10, 9-18, s.3.

Osberg, Lars; Xu Kuan (2005) "How Should We Measure Global Poverty In A Changing World?," Paper presented at The 2004 International Conference on Official Poverty Statistics. <http://myweb.dal.ca/osbergresearch.html>

Öçal, T.,& Çolak, Ö. (1999) Finansal Sistem ve Bankalar, Nobel.

Özcan, G., Özmen, İ., “E7 Ülkelerinde Finansal Derinleşme ve Yoksulluk İlişkisi: Bootstrap Panel Nedensellik Analizi” Gaziantep University Journal of Social Sciences, 18 (1), 508-521.

Öztürk, N., Barışık, S., & Darıcı, H. K. (2010) "Gelişme Olan Piyasalarda Finansal Derinleşme ve Büyüme İlişkisi: Panel Veri Analizi," ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi, 6 (12), 95-119.

Pagano, M. (1993). Financial markets and growth: An overview. *European Economic Review*, 37, 613-622.

Perez-Moreno, S. (2011) "Financial Development and Poverty in Developing Countries: A Causal Analysis," *Empirical Economics*, 41 (1), 57-80. <http://doi.org/10.1007/s00181-010-0392-5>

Perotti, R. (1993) "Political Equilibrium Income Distribution and Growth," *Oxford Journals*, 60 (4), 755-776.

Pesaran, H. M. (2004). General diagnostic test for cross section dependence in panels, IZA Discussion Paper 1240, Institute for the Study of Labor.

Pesaran, H. M.& Yamagata, T. (2008). Testing slope homogeneity in large panels. *Journal of Econometrics*, 142, 50-93.

Pesaran, H., Y. Shin & R. J. Smith (2001) "Bound Testing Approaches to the Analysis of Long Run Relationships," *Journal of Applied Econometrics*, 16 (3), 289-326.

Pesaran, H.,& Shin Y. (1995) "An Autoregressive Distributed Lag Modelling Approach to Cointegration Analysis," Ed: S. Strom, A. Holly and A. Diamond, Centennial Volume of Ranger Frisch, Cambridge University Press.

Pradhan, R. P. (2010). The nexus between finance, growth and poverty in India: The cointegration and causality approach, *Asian Social Science*, 6, 114–122.

Qvertay, P. (2005) financial sector tevelopment,savings mobilization and poverty reduktion in ghana.uni-wider research paper no:2005/75 Helsinki

Ravallion, M. & Datt, G. (2002). Why has economic growth been more pro poor in some states of India than others?. *Journal of Development Economics*, 68, 381–400.

Ravallion, Martin. 1992. *Poverty comparisons : a guide to concepts and methods (English)*. Living standards measurement study (LSMS) working paper; no. LSM 88. Washington, DC : The World Bank.

Romer, P. M. (1986). Increasing Returns And Long Run Growth. *The Journal of Political Economy*, 94(5), 1002-1037.

Sak, G., Özatay, F. ve Öztürk, E. (1996). *Şirketler Kesiminin Finansman Sorunları ve Alternatif Finansman Kaynakları*, İstanbul: TÜSIAD Yayınları.

Saltoğlu B. (1998), "Ekonomik Büyüme ve Finansal Piyasaların Gelişimi", *İktisat Dergisi*, 12(25), 13-37

Sarısoy, İ.,& Koç, S. (2010) "Türkiye’de Kamu Sosyal Transfer Harcamalarının Yoksulluğu Azaltmadaki Etkilerinin Ekonometrik Analizi," *Maliye Dergisi*, 158, 326-348.

Schumpeter, J. A. (1912). *The theory of economic development: an inquiry into profits, capital, credit, interest, and the business cycle*, Cambridge: Harvard University Press.

Sen, A. (1976) "Poverty: An Ordinal Approach To Measurement," *Econometrica: Journal of the Econometric Society*, 44 (2), 219-231.

Sever, E. (2009) *Finans, Dış Ticaret ve Büyüme İlişkisi: Türkiye Analizi*, Çizgi Kitabevi.

Shahbaz, M., Afza, T., & Shabbir, M. (2013) "Financial Development, Domestic Savings And Poverty Reduction in Pakistan: Using Cointegration And

Granger Causality Analysis," International Journal of Economics and Empirical Research (IJEER), 1 (5), 59-73.

Shaw, E S. (1973) Financial Deepening in Economic Development.

Singh, R. J. & Huang, Y. (2015). Financial deepening, property rights, and poverty: Evidence from Sub Saharan Africa. Journal of Banking and Financial Economics, 1(3)2015, 130- 151.

Smith, A. (1986) The Wealth of Nations Boks I-III, Londra: Penguin Classics Yayınları.

Smith, William C, (Fall 1998) "Beyond the Washington Consensus," Hemisphere: A Magazine of the Americans, 8 (3), 16-19.

Solow, R. M. (1956). A contribution to the theory of economic growth. The Quarterly Journal of Economics, 70(1), 65-94.

Stiglitz, Joseph E., (2000) "Development Thinking at the Millennium," Ed: Boris Pleskovic and Nicholas Stern, Annual World Bank Conference on Development Economics 1999, 13-38.

Subramanian, S. (2005) "Poverty Measurement and Theories of Beneficence," Research Paper, UNU-WIDER, United Nations University (UNU), No: 005/62.

Şeker, S. D. (2008) "Türkiye’de Sosyal Transferlerin Yoksulluk Üzerindeki Etkileri," Uzmanlık Tezi, Ankara: Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü.

Şener, Ü. (2009) Kadın Yoksulluğu, TEP AV Değerlendirme Notu.

Şengür, M. (2011) "Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele Politikası Aracı Olarak Mikro Kredi (Eskişehir Grameen Bank Analizi)," Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Şenses, F. (2003) Küreselleşmenin Öteki Yüzü Yoksulluk, İstanbul: İletişim Yayınları.

Targan, Ü. (1996), Finans Kesiminin Reel Sektöre Kaynak Yaratma Kapasitesi, İstanbul Ticaret Odası Yayını, No:31.

Tarı, R (2015) Ekonometri, Umuttepe Yayınları.

Taşkıran, G. (1996) "Finansal Derinliğin Ekonomik Gelişmeye Etkisi ve Avrupa Birliği Ülkeleri ile Türkiye’de Finansal Derinliğin İstatiksel Analizi" Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ticaret Bakanlığı, (2018). “Brezilya Ülke Raporu”, Şubat.

Ticaret Bakanlığı, (2018). “Hindistan Ülke Raporu”.

Ticaret Bakanlığı, (2018). “Tayland Ülke Raporu”, Ağustos.

Ticaret Bakanlığı, (2019). “Arjantin Ülke Raporu” Nisan.

Ticaret Bakanlığı, (2019). “Meksika Ülke Raporu”, Mart.

Tiryaki, G. F. (2003). “Financial Development and Economic Fluctuations”, Middle East Technical University Studies in Development, 30(1), pp. 89-106.

Todaro, M. (1997) Economic Development Sixth edition

Topuz, S. G. (2013) "Finansal Gelişme Sürecinde Gelir Eşitsizliği: Bir Panel Veri Analizi," Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

TÜİK (2009) Yoksulluk Çalışması

TÜİK (2013) Hanehalkı Bütçe Araştırması

TÜİK (2013) Yoksulluk Çalışması

TÜİK (2014) Hanehalkı Bütçe Araştırması

TÜİK (2014) Yoksulluk Çalışması

TÜİK (2015) www.tuik.gov.tr

TÜİK (2016) Hanehalkı Bütçe Araştırması, 2015.

TÜİK (2017) İş Gücü İstatistikleri

TÜRK-İŞ (2016) <http://www.turkis.org.tr/>

Türkiye İş Bankası (2016) <http://www.isbank.com.tr/TR/bireysel/yatirim-urunleri/eurobond/Sayfalar/eurobond.aspx>

Uddin, G. S., Kyophilavong, P., & Sydee, N. (2012) "The Casual Nexus of Banking Sector Development and Poverty Reduction," International Journal of Economics and Financial Issues, 2 (3), 304-311.

Uddin, G. S., Shahbaz, M., Arouri, M., & Teulon, F. (2014) "Financial Development and Poverty Reduction Nexus: A Cointegration and Causality Analysis in Bangladesh," Economic Modelling, 36, 405-412. <http://doi.org/10.1016/j.econmod.2013.09.049>

UNDP (2004) Human Development Report.

UNDP (2014) İnsani Gelişme Raporu.

UNDP (2015) Türkiye Açıklama Notu, New York ve Londra.

UNICEF <http://www.unicef.org.tr/>

Wikipedia, (2016). Yoksulluğun Nedenleri.

Williamson, J.,& Mahar, M. (2002) Finansal Liberalizasyon Üzerine Bir İnceleme, Çev: G. Delice, Ankara: Liberte Yayınları.

Woolard, I. & Leibbrandt, M. V. (1999). Measuring poverty in South Africa, DPRU Working Papers No. 99/33 (October). Development Policy Research Unit, University of Cape Town

Yalkın, S. (2016) "BIST 100 Endeksi Nedir, BIST 100 Nasıl belirlenir?," <http://www.hissegirisim.com/bist-100-endeksi-nedir-bist-100-nasil-belirlenir/>

Yanar, R. & Şahbaz, A. (2013) "Gelişmekte Olan Ülkelerde Küreselleşmenin Yoksulluk ve Gelir Eşitsizliği Üzerindeki Etkileri," Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 8 (3), 55-74.

Yar, F. (2015) "Türkiye'de Gelir Dağılımı ve Yoksulluk," <http://globalpse.org/turkiyede-gelir-dagilimi-ve-yoksulluk/>

Zahanogo, P. (2017). Financial development and Poverty in developing countries: evidence from sub Saharan Africa. International Journal of Economics and Finance, 9(1), 211-220.

Zhuang, J., Gunatilake, H. M., Niimi, Y., Khan, M. E., Jiang, Y., Hasan, R., Khor, N., Lagman-Martin, A. S., Bracey, P. and Huang, B. (2009) "Financial Sector Development, Economic Growth, and Poverty Reduction: A Literature Review," Asian Development Bank Economics Working Paper Series, No: 173. <http://doi.org/10.2139/ssrn.1617022>

Zülfikar, B. Ş. (2010) "Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele Yöntemleri: Katılımcı Bir Yaklaşımla Sosyal Riski Azaltma Projesi'nin Başarı Değerlendirmesi-Ankara İli Örneği," Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

<http://www.enternasyonalforumnet/enternasyonel-terimler-sozlugu/3421-mutlak-goreli-yoksullukhtml> (Erişim; 22.04.2019)

<http://iktisatdersi.blogspot.com/tr/p/lorenz-egrisi-ve-gini.html> (Erişim; 22.04.2019)

<http://www.ilo.org/> (Erişim; 22.04.2019)

<https://tr.wikipedia.org/wiki/Yoksulluk> (Erişim; 22.04.2019)

<http://www.tuik.gov.tr/> (Erişim; 22.04.2019)

<http://www.worldbank.org/tr/country/turkey/overview> (Erişim; 22.04.2019)

<http://www.uib.org.tr/tr/kbfile/arjantin-ulke-raporu> (Erişim; 22.04.2019)

(<http://www.mfa.gov.tr/>). (Erişim; 22.04.2019)

<https://www.tetsiad.org/files/raporlar/brezilya.pdf> 2019

http://www.tetsiad.org/files/raporlar/sili_ulke_raporu.pdf 2019

<https://ticaret.gov.tr/yurtdisi-teskilati/guney-asya/hindistan/ulke-profil/genel-ekonomik-durum>, (Erişim; Aralık 2018)

<http://www.mfa.gov.tr/malezya-ekonomisi.tr.mfa> (Erişim; 2019)

<https://tr.tradingeconomics.com/philippines/gdp> (Erişim; 2019)